

Vierula Janika

”Mutta no kivointa tietenki oli seura...” – Alakouluikäisten lasten kokemuksia seurakunnan toiminnasta

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajaksi pätevöittävä maisteriohjelma
2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

”Mutta no kivointa tietenki oli seura... - Alakouluikäisten lasten kokemuksia seurakunnan toiminnasta (Janika Vierula)

Pro Gradu -tutkielma, 121 sivua, 4 liitesivua

Helmikuu 2019

Kirkko ja uskonto puhuttavat aina yhteiskunnassa. Osittain voidaan katsoa keskustelun johtuvan siitä, että ihmiset ovat aina halunneet vastauksia elämän perimmäisiin kysymyksiin. Kirkon rooli on muuttumassa yhteiskunnallisen muutoksen myötä, mistä johtuen kirkko joutuu miettimään omia arvojaan ja toimintaperiaatteitaan. Uskontoon ja kirkkoon liittyviin kysymyksiin vastaa yleensä aikuiset ja usein lasten ääni jää vähäisemmälle. Halusin tuoda lasten äänen kuuluviin ja lähteä tutkimaan heidän kokemuksiaan. Tutkimus toteutettiin Nurmon kappeliseurakunnan alueella. Tutkimuksessa tarkasteltiin lasten osallistumista seurakunnan toimintaan ja sitä millaisia kokemuksia he saavat seurakunnan toiminnasta.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa tarkastelen kirkon roolia ja tehtävää yhteiskunnassa sekä uskonnon opetusta yhteiskunnassa. Toisessa osassa tarkastelen seurakuntaa kasvattajana ja tuon esiin kasvatukseen vaikuttavia arvoja, päämääriä ja tavoitteita. Kolmannessa osassa esittelen erilaisia seurakunnan varhaisnuorisotyön muotoja. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa haastattelin lapsia.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella lapsille seurakunnan toiminnassa tärkeää olivat kaverit. Kaverit liitettiin moneen toimintaan, esimerkiksi heidän kanssaan leikitään leirillä tai heidän kanssaan käydään legopyhäkoulussa. Lisäksi lapsille erilaiset esineet ja symbolit olivat merkityksellisiä seurakunnan toiminnassa. Moni lapsi liitti aamunavaukseen esimerkiksi ristin ja kynttilät. Usealla lapsella oli kokemus siunaamisesta, joka oli jäänyt selvästi lapsille mieleen. Toisaalta monella lapsella muu harrastustoiminta meni seurakunnan toiminnan edelle.

Johtopäätöksissä voidaan todeta lasten kokeneen kristillisen kasvatuksen sekä saaneet tukea kokonaisvaltaiseen kasvamiseen. Monessa toiminnassa kaverit ovat suuressa roolissa. Ristiriitaisia tuloksia syntyy lasten kertoessa erilaisten tarinoiden ja puheiden kuuntelemisesta. Aamunavauksessa ne ovat osittain positiivisia, kun taas leirikoulussa puheet on yksi tylsin asia.

Avainsanat: seurakunnan varhaisnuorisotyö, kristillinen kasvatusta, kokonaisvaltainen kasvatuksen tukeminen, lapsen kokemus

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Kirkko suomalaisessa yhteiskunnassa	10
2.1	Määritelmiä	10
2.2	Kirkon tehtävä	12
2.3	Kirkon rooli ja ihmisten uskonnollisuus	15
2.3.1	<i>Seinäjoen seurakunta sekä Nurmon kappeliseurakunta</i>	19
2.4	Koulu ja uskonnon opetus	21
3	Seurakunnan kasvatuksen lähtökohdat	24
3.1	Seurakunta kasvattajana	25
3.2	Kristillinen kasvatusta	26
3.3	Kokonaisvaltainen kasvattaminen	29
3.4	Seurakunta yhteistyöntekijänä	31
3.4.1	<i>Seurakunnan yhteistyö koulun kanssa</i>	33
3.4.2	<i>Nurmon kappeliseurakunta ja koulujen yhteistyö</i>	39
4	Seurakunnan varhaisnuorisotyö	41
4.1	Kerhot	42
4.2	Leirit ja retket	44
4.3	Muu hengellinen toiminta	49
5	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteuttaminen	51
5.1	Tutkimuskysymykset	51
5.2	Tutkimuksen toteuttaminen	51
5.3	Lapset tutkimuksen kohteena ja tutkimukseen osallistujat	53
5.4	Aineiston keruu	54
5.5	Aineiston analyysi	56
5.6	Eettiset ratkaisut	62
6	Tulokset	66
6.1	Lapsi ja seurakunnan toiminta	66
6.1.1	<i>1. luokkalaiset</i>	68
6.1.2	<i>2. luokkalaiset</i>	69
6.1.3	<i>3. luokkalaiset:</i>	72
6.1.4	<i>5-6. luokkalaiset:</i>	75
6.2	Seurakunnan toimintaan osallistumisen merkitys lapsille	82
6.2.1	<i>Aamunavaus</i>	82
6.2.2	<i>Leirikoulu</i>	87

6.2.3	<i>Jumalanpalvelus</i>	91
6.2.4	<i>Kerhotoiminta</i>	95
6.2.5	<i>Seurakunnan leiri</i>	97
6.2.6	<i>Muu toiminta</i>	100
7	Pohdinta	103
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	104
7.2	Luotettavuus ja uskottavuus.....	109
7.3	Jatkotutkimusaiheet	113
	Lähteet	114

1 Johdanto

Minulle tarjoutui mahdollisuus toteuttaa pro gradu -tutkielma yhteistyössä Nurmon kappeliseurakunnan kanssa. Tartuin tilaisuuteen ja ilmoitin, että haluan tuoda lasten äänen ja näkökulman esille. Nykyaikana uskonnosta puhutaan monesta eri näkökulmasta muun muassa uutisissa. Komulainen (2012 a, 9) on todennut, että keskustelu internetissä käy vilkkaana ja syy tähän on, että ihmiset haluavat edelleen keskustella yhdestä elämän perimmäisistä kysymyksistä. Aloin tutkimaan aihetta ja esiin nousi, kuinka lasten ääni ei ole päässyt tarpeeksi esille uskontoon liittyvissä aiheissa. Ridgely (2011, 1, 12–13) on todennut, että tutkimalla lapsia paljastetaan uusia ulottuvuuksia lasten uskosta sekä siitä, millaisia uskonnollisia merkityksiä he luovat. Aiheeseen tutustuessani uskonnosta ja lapsuudesta löytyi erilaisia tutkimuksia. Esimerkiksi Bunge ja Browning (2009, 3) ovat epäilleet, onko uskonnosta mitään hyötyä lapsille yhteiskunnassa. Toisaalta uskonnon opetuksen nähtiin opettavan lapsille erilaisia arvoja ja mahdollisuuksia tutkia maailmaa kriittisesti (ks. Byrne 2014; Miedeman 2017; Scheiner 2009).

Tutkiessani aikaisempia tutkimuksia seurakunnista ja niiden toiminnasta Suomessa löytyi kirkkohallituksen erilaisia julkaisuja sekä opinnäytetöitä, jotka olivat suurimmaksi osaksi toteutuneet tietyllä alueella. Aihetta ei ole lasten näkökulmasta tutkittu laajasti. Ritokoski (2010) on kuitenkin tehnyt tutkimuksen, jossa hän tutkii varhaisnuorisotyön työntekijöiden kokemuksia varhaisnuorisotyön tekemisestä. Tutkimuskohteena ovat olleet siis varhaisnuorisotyöntekijät ympäri Suomen ja tutkimuksesta saan tietoa, mitä ja minkä työntekijät kokevat tärkeäksi työssään. Kansainvälisiä lähteitä löytyi jonkin verran ja monessa niissä todettiin, että tutkimusta uskonnosta ja lapsuudesta on tärkeää saada. Bunge ja Browning (2009,4) ovat muun muassa todenneet, että uskonnon tutkiminen on nykyään tärkeää siitakin syystä, että uskonnollinen monimuotoisuus on nykypäivää ja tarvitaan tietoa, miten eri uskonnot liittyvät lapsuuteen. Moore, Talwar ja Bosacki (2012, 217), ovat todenneet, että harvat tutkijat ovat tutkineet lasten ymmärrystä hengellisyydestä ja he tutkivatkin avointen kysymysten kautta lasten ajatuksia hengellisyydestä, uskomuksista ja kokemuksista. Besten (2012, 346) tutkimus antaa katsauksen 2.-luokkalaisten tulkintoihin ja kokemuksiin sovinnon sakramentista ja samalla tutkimustulos vahvistaa, että lapset

osaavat kertoa omia merkityksiä ja todellisuuksia, eivätkä ainoastaan kerro esimerkiksi vanhempien opetuksia.

Seurakunnan toiminnan lähtökohtana on Jumalan läsnäolo sekä Kristuksen läsnäolo sanassa ja Sakramenteissa (Porkka 2008, 202). Seurakunnan kasvattamisen ytimessä on kokonaisvaltainen kasvattaminen. Meidän kirkko -hankkeessa (2015) kasvattaminen määritellään niin, että se on kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista ja tukemista kaikenikäisille seurakuntalaisille. Seurakunnan kasvatukseen liitetään myös kristillinen kasvatus. Kristillinen kasvatus määritellään hieman erilailla riippuen, kuka siitä puhuu. Muhonen ja Tirri (2008, 64) ovatkin todenneet, ettei kristilliselle kasvatukselle ole yksiselitteistä määritelmää. Hakola ja Koivunen (2013, 50) ovat todenneet, että seurakunnan toimintamuodot voidaan nähdä mahdollistajina kristilliselle kasvatukselle. Tässä tutkimuksessa pohdin, kuinka lasten kokemuksissa näkyy seurakunnan kasvatukselle asetetut lähtökohdat ja tavoitteet.

Tutkimukseni alkaa teoriaosuudesta. Teoriaosuus muodostuu niin sanotusti kolmesta osasta. Ekassa osassa tarkastelen kirkon roolia ja tehtävää yhteiskunnassa. Lisäksi tuon esiin koulun ja uskonnon opetuksen näkökulmia. Seuraavassa osiossa esittelen kristillisen kasvatukseen liittyviä näkökulmia ja tuon esiin kokonaisvaltaisen kasvattamisen, joka liittyy vahvasti seurakunnan toimintaan. Tässä osiossa tuon esiin myös seurakunnan yhteistyön muotoja. Kolmannessa osiossa tuon esiin varhaisnuorisotyön eri muotoja.

Teoriaosuuden jälkeen siirryn tutkimuskysymyksiin ja kerron kuinka tutkimus on toteutettu. Pohdin myös lapsia tutkimuksen kohteena ja kerron tutkimukseen osallistuneista. Tämän jälkeen kerron, kuinka aineiston keruu toteutettiin ja miten se analysoitiin. Tässä osuudessa pohdin myös tutkimuksen eettisiä ratkaisuja.

Seuraavana esittelen tutkimuksen tulokset. Tuon esiin lasten kokemuksia seurakunnan toiminnasta sekä millainen merkitys lapsille on seurakunnan toimintaan osallistumisella. Loppuun tulee pohdinta osuus, jossa tarkastelen tuloksia ja muodostan johtopäätöksiä. Peilaan samalla tuloksia tutkimukseni viitekehykseen. Lisäksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta ja tuon esiin jatkotutkimusaiheet.

Tämä tutkimus tuottaa tietoa siitä, millaiseen toimintaan Nurmon kappeliseurakunnan alueella asuvat lapset osallistuvat ja millaisia kokemuksia he ovat saaneet seurakunnan

toiminnoissa. Tutkimus nostaa esiin pohdinnan, miten kokemukset ovat yhteydessä aikaisempaan tietoon sekä seurakunnan kasvatuksen lähtökohtiin ja tavoitteisiin. Lisäksi tutkimuksen tarkoitus on antaa uusia näkökulmia Nurmon kappeliseurakunnan varhaisnuorisotyölle ja antaa mahdollisia ideoita toiminnan suunnitteluun.

2 Kirkko suomalaisessa yhteiskunnassa

Uskonnolliset ilmiöt ja instituutiot tulevat entistä herkemmin kriittisen keskustelun kohteiksi, sillä yhteiskunnassa on tieto uskontojen vaikutuksesta yhteiskunnassa ja epäluulo auktoriteetteja kohtaan (Kirkko 2020 2010, 34). Ikonen (2017, 133) on todennut, että kirkko ei ole enää yhteiskunnassa yhteisön keskipisteenä niin kuin ennen. On kuitenkin tärkeää huomata, kun puhutaan auktoriteettien ja instituutioiden heikkenemisestä, se ei tarkoita uskonnon aseman heikkenemistä, sillä ihminen kaipaa edelleen yhteisiä kokemuksia ja rituaaleja elämän taitekohdissa (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 19). Samansuuntaisen näkökulman tuo myös Ikonen (2017, 132) jossa hän toteaa, että vaikka yksilö ei kokisi kirkkoa uskonnollisesti merkittävänä paikkana, se voi tuntua tärkeältä paikalta perinteensä vuoksi elämän suurissa hetkissä. Seuraavissa luvuissa (2.2. Kirkon tehtävä, 2.3. Kirkon rooli ja ihmisten uskonnollisuus) tarkastelen kirkon tehtävää sekä roolia yhteiskunnassa tarkemmin, tuon myös esiin uskonnollisuuteen liittyviä tutkimuksia. Lisäksi tuon esiin millaisia toiveita seurakuntalaiset eri tutkimusten mukaan luovat kirkolle ja seurakunnalle.

Tämän luvun lopussa (2.4. Koulu ja uskonnon opetus) pohdin vielä uskonnon opetuksen merkitystä yhteiskunnassa. Bunge ja Wall (2009, 83) toteavat, että kristinuskon suhde lapsiin ja lapsuuteen on monimutkaista, monimuotoista ja kiistanalaista. Kiistaa aiheuttaa muun muassa keskustelu, kuinka aikuisten ja yhteiskunnan on kohdeltava lapsia (Bunge & Wall 2009,83). Bungen ja Browning (2009, 3) mukaan uskonnon ja lapsuuden välisistä suhteista on saatava tietoa, koska nykyään ne synnyttävät paljon keskustelua. Uskonnollisia vakaumuksia ja käytänteitä haastavat suoraan modernisaatio sekä demokratia ja osa ihmisistä epäilee, onko uskonnosta enää hyötyä lapsille nykyaikaisessa yhteiskunnassa (Bunge & Browning 2009, 3).

2.1 Keskeisten käsitteiden määritelmiä

Kirkko määritellään hieman erilalla riippuen näkökulmasta. Kirkko on julkinen organisaatio, jonka kautta sillä on institutionaalinen rooli (Kirkko 2020, 5). Tieteen termipankki (2019a) on määritellyt kirkon kristilliseksi uskonyhteisöksi, mutta käsitteenä kirkko on monimerkityksellinen. Esimerkiksi yksittäin kirkko voi olla

yksittäinen uskonyhteisö eli seurakunta. Toisaalta se voi olla myös kirkkokunta, joka muodostuu saman opinkäsityksen alla olevista kirkoista. (Tieteen termipankki 2019a.) Tieteen termipankki (2019a) määrittelee kirkon myös yhteisöjen kautta, yhteisö voidaan nähdä uskonyhteisönä, mutta myös sosiologisena yhteisönä. Samanlaisen näkökulman tuo esiin myös Gröndlund ja Björklund (2009, 13), mutta he nimittävät kirkon yhteisöjä hengelliseksi ja osallisuuden yhteisöiksi. Tieteen termipankin (2019a) mukaan sosiologinen yhteisö syntyy siitä, että kirkko muodostuu ihmisten sosiaalisuudesta, jossa noudatetaan tiettyjä sääntöjä, kuten esimerkiksi kirkkolaki (Kirkkolaki 1054/1993). Kirkko muodostuu jäsenistä, jotka luovat kirkossa osallisuuden yhteisön (Kirkko 2020, 5). Osallisuuden yhteisö näkyy, kun kirkon työntekijät toimivat kirkon jäsenten kanssa (Gröndlund & Björklund 2009, 13). Uskonyhteisö muodostuu, koska kirkolla on tunnustuksen mukainen arvopohja (Tieteen termipankki 2019a). Gröndlund ja Björklund (2013, 3) tarkastelevat hengellistä puolta kirkon oppien ja teologian kautta, jotka luovat yhteisöllisyyden perusteet.

Tieteen termipankki (2019 b) on määritellyt seurakunnan muun muassa seuravaanlaisesti, seurakunta on kristittyjen muodostama yhteisö, mutta suomen kielessä sanalla seurakunta voidaan tarkoittaa myös koko kristikuntaa tai kristillisten paikallista yksikköä, johon he kokoontuvat. Tässä tutkimuksessa kirkko on niin sanotusti yläkäsite ja tarkastelen muun muassa sen roolia ja tehtävää yhteiskunnassa. Lisäksi tarkastelen kirkkoa yhteisöllisyyden ja osallisuuden näkökulmasta. Tutkimuksessa seurakunnalla tarkoitan sen sisällä tapahtuvaa toimintaa sekä seurakuntalaisilla viittaan heihin, jotka kokevat kuuluvansa seurakuntaan.

Uskonnon määritelmä on vaikeaa, koska yleensä määritelmien tekeminen ihmistieteissä on haastavaa (Uskontotiede 2019). Uskonto määritellään muun muassa sen mukaan, että ihminen on aina ollut uskonnollinen. Uskonnollisuutta on esiintynyt kaikissa kulttuureissa ja se liittyy kulttuurien rakenteisiin. Uskonto voidaan tarkastella erilaisten ulottuvuuksien kautta: Kognitiivinen eli tiedollinen ulottuvuus, affektiivinen eli tunteen ulottuvuus, konatiivinen eli toiminnallinen näkökulma, sosiaalinen eli yhteisöllinen ulottuvuus sekä kulttuuritaso. (Opetushallitus 2019.) Tässä tutkimuksessa uskonto tulee ilmi, kun pohdin uskonnon opetusta koulussa sekä siihen viitataan muun muassa pohtiessa seurakuntaa kasvattajana.

Uskosta todetaan, ettei se ole pelkästään tietoa (Kristinusko 2012). Usko voidaan määritellä seuraavanlaisesti, ihminen tunnustaa uskovansa johonkin suurempaan, jota ei käsitä (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2019). Usko voidaan määritellä ihmisen henkilökohtaisena kokemuksena ja luottamuksena Jumalaan (Kristinusko 2012). Kristillisen teologian yhteydessä usko tarkoittaa erityisesti uskonnollista uskoa, joka ei nojaa rationaalisiin perusteluihin, vaan ilmoitukseen, joka liittyy yliluonnollisuuteen (Systemaattinen teologia). Tutkimuksessa usko tulee esiin muun muassa puhuttaessa uskonnollisuudesta ja hengellisyydestä. Kuten määritelmässä huomataan, on usko yleensä ihmisen oma kokemus, joten se voi ilmetä tässä tutkimuksessa eri lukijalle erilailla riippuen hänen kokemuksestaan.

2.2 Kirkon tehtävä

Kirkon toiminta perustuu aina kaste- ja lähetyskäslylle (Pihkala 2010, 93). Kirkolle on määritelty neljä perustehtävää: kasvatus, julistus, lähetys sekä palvelu. Ne kuuluvat kaikki elämään ja toimintaan seurakunnassa. (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 13.) Kirkon perustehtävän mukaan kirkon tehtävä on huolehtia yhteiskunnassa Jumalan sanan julistamisesta tunnustuksen mukaisesti ja ylläpitää kirkollista ja uskonnollista elämää sekä vastata uskonnollisiin tarpeisiin yhteiskunnassa (Kirkko 2020 2010, 16). Kirkon tehtäväksi voidaan myös katsoa tulevaisuuden ja toivon näköalojen ylläpitäminen maailmassa (Kirkko 2020 2010, 12). Kirkon kehittämissasiakirjat rakentuvat perustehtävän pohjalta ja perustehtävän tulee toteutua kaikessa seurakunnan toiminnassa (Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatusstrategia 2012; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 136).

Toimintaa määrittävät kirkon kristilliset arvot, usko, toivo ja rakkaus (Kirkon arvot 2018; Strategiaopas seurakunnille 2014,14). Nämä toimivat pohjana kirkon suunnittelussa yhdessä kirkon olemuksen kanssa (Strategiaopas seurakunnille 2014, 13–14). Strategiaopas seurakunnille (2014, 15) kuitenkin toteaa, että pelkkä arvojen määrittely ei riitä, vaan on mietittävä, miten ne näkyvät joka päiväisessä työssä ja vain arvoihin sitoutunut seurakunta voi hoitaa perustehtävänsä uskottavasti. Arvoja kannattaakin pohtia siten, että ne ovat seurakunnan kannalta keskeisiä ja on hyvä tarkkailla, nouseeko paikallisesta toiminnasta muita arvoja (Strategiaopas seurakunnille 2014, 15). Thitz (2013, 45) toteaa tutkimuksessaan, että yhteisön arvoja, asenteita ja

ajattelutapoja uudistamalla voidaan kehittää myös yhteisöllisyyttä seurakunnassa. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että jos arvot määritellään yhdessä, auttaa se työntekijöitä sitoutumaan työhönsä (Strategiaopas seurakunnille 2014, 15).

Seurakunnan työlle asetetaan tiettyjä suuntaviivoja ja velvoituksia, (esim. Meidän kirkko 2012–2016) jotka määrittävät, mikä työssä on keskeistä ja millaisiin asioihin tulee kiinnittää huomiota (Thitz 2013, 93–94). Meidän kirkko on linjannut tammikuussa 2012 kirkon kasvatuksen teemaksi 'Kasvamme yhdessä' (Meidän kirkko – kasvamme yhdessä, kasvatuksen linjaus 2015). Linjauksen tavoitteena ja tarkoituksena oli tehdä kirkon kasvatuksen perustehtävälle strategisia valintoja, jonka seurauksena kirkon kasvatuksen perustehtävä laajennettiin koskettamaan kaikenikäisiä (Meidän kirkko – kasvamme yhdessä, kasvatuksen linjaus 2015; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 136). Thitz (2014, 98) on todennut, että yhteiset linjat antavat suunnan toiminnalle, mutta seurakunnan muutokset tapahtuvat käytännön ja arjen tasolla. Kohtaamisen kirkko on vuoteen 2020 jatkuva kirkon toiminnallinen suunta, jonka tarkoituksena on jatkaa Meidän Kirkko–strategiaa ja tarttua samalla vuosien 2016–2020 haasteisiin (Kirkkohallitus 2014, 4).

Kirkkohallitus (2014, 17) on määritellyt Kohtaamisen kirkolle neljä painopistettä, jotka ovat sanoma, kohtaaminen, lähimmäisenrakkaus ja jäsenyys. Tutkimukset osoittavat suomalaisen odottavan eniten kirkolta, että se korostaa kristillisistä arvoista lähimmäisen auttamista ja hyvinvointia (Kirkko 2020 2010, 38). Jumalanpalveluksesta Leinosen ja Niemelän (2012, 12) tutkimuksessa useampi kuin joka kymmenes seurakuntalainen odotti uskonsa vahvistumista ja hengellistä rakentumista sekä yhteyttä Jumalaan. Thitzin (2013, 78) mukaan aktiivinen mukanaolo kiinnittää jäseniä seurakuntayhteisöön samalla vahvistaen seurakunnallista identiteettiä, jonka koetaan rohkaisevan yksilöä toimimaan ja kantamaan vastuuta yhteisön muista jäsenistä.

Thitz (2013, 47) on todennut, että kirkossa on kokonaisuutena panostettu toiminnan kehittämiseen viime vuosikymmenten aikana ja erilaisia strategioita on laadittu sekä kehittämishankkeita toteutettu, muun muassa yllä mainitut Meidän kirkko ja Kohtaamisen kirkko. Virtasen (2011, 79–80) näkemyksen mukaan Suomen evankelis-luterilainen kirkko on valinnut osallisuuden suunnan, mikä tarkoittaa sitä, että kirkko haluaa olla paikka, jossa lapset, nuoret ja heidän perheensä voivat olla osallisina. Osallisuuden merkitys korostuu, koska kirkolla on yhteisöllinen olemus ja

lähimmäisenrakkauden periaate (Kirkko 2020 2010, 12). Thitz (2013, 97) toteaa yhteisöllisyyden ja osallisuuden liittyvän olennaisesti kirkon olemukseen. Porkka (2008, 212) on lisännyt, että yhteisöllisyys korostuu, koska teknologian takia fyysisiä kanssakäymisiä tapahtuu entistä vähemmän. Tähän Thitz (2013, 97) jatkaa, että osallisuus nähdään myös tästä syystä haasteena nykyaikana, koska osallisuuden kautta jäsen on osa seurakuntaa, mutta yksilöllistä yhteisöllisyyttä korostavassa ajassa, osallisuuden tulisi olla sellaista, jossa jokainen voi tuoda ilmi oman yksilöllisyytensä.

Komulainen (2012b, 43) on todennut, että uskonnollisen yhteisön tehtäväksi voidaan katsoa yhteisön vahvistaminen sekä jäsenten uskonnollisen maailmankatsomuksen ylläpitäminen. Kalliokoski (2016, 132) on tutkinut yhteisöllisyyttä ja toteaa, että kirkon yhteisöllisyys voi olla muun muassa mahdollisuus tarjota paikkoja ihmisille, joissa he voivat kokoontua. Se voidaan nähdä kristillisten tapaamispaikkana esimerkiksi kirkossa tai se voi olla esimerkiksi kaste, jolloin ihmisen katsotaan kastettavan seurakunnan jäseneksi (Kalliokoski 2016, 132). Rautionmaan (2017, 194) näkemyksen mukaan, uskonnollinen yhteisö voi toimia kasvattajana ja mahdollistajana, että uskonnon sosiaaliset arvot kohtaavat moninaisessa yhteiskunnassa. Lindhin (2016, 72) tutkimuksessa tutkittavat korostivat uskonnollisen instituution ja muiden seurakuntalaisten tärkeyttä uskonelämän ylläpitämisen kannalta.

Thitzin (2013, 77–78) tutkimuksen tuloksena työntekijöiden ja seurakuntalaisten mielestä yhteisöllisyys rakentui henkilökohtaisesta kohtaamisesta, sosiaalisesta kanssakäymisestä ja yhteistoiminnasta. Rautionmaan (2017, 188) mukaan kun yksilö saa kertoa jotain itsestään ja kokemuksestaan, hän saa kokea arvokkuutta niin itseään kuin tarinaansa kohtaan. Thitzin (2013, 94) tutkimuksessa tuli ilmi, että työntekijän ja seurakuntalaisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen laadulla on väliä, sillä mikä tahansa kohtaaminen ei edistä yhteyttä seurakuntaan. Muhonen ja Tirri (2008, 78) tuo esiin, kuinka osallistuvien yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa tarjoamalla yhteisiä rituaaleja, jotka myös tarjoavat kokemuksia ja turvallisuutta. Thitzin (2013, 78) tutkimuksessa tutkittavat kokivat elämän merkityksellisyyden kokemuksen muodostuvan, siitä kun yksilö koki kuuluvan yhteisöön sekä kirkon uskonnollisten merkitysten kautta. Ihmiset pohtivat enemmän oman elämän merkityksellisyyttä, mutta toisaalta myös ihmiskuntaa ja luomakuntaa liittyviä kysymyksiä (Kirkko 2020 2010, 37). Thitzin (2013, 87) tutkimuksessa yhteisöllisyyden kielteiseksi puoleksi nousi muun muassa

seurakuntalaisten tasapuolinen kohtelu, mahdollisuus toiminnan mukaan pääsemiseen sekä toiminnan avoimuuden kysymykset..

Thitzin (2013, 78) tutkimuksessa nousi esiin hengellisyys, joka oli yksi yhteisöllisyyden erityinen ulottuvuus, joka on läsnä ihmisten välisissä kohtaamisessa. Thitzin (2013, 91–92) tutkimuksen tulos korosti, että sillä on suuri merkitys, miten kieltä käytetään ja millainen puhetapa on, sillä vastaanottaja tulkitsee näistä molempia. Launosen (2007, 85) mukaan hengellistä toimintaa ovat uskoon liittyvä toiminta ja sen harjoittaminen yksilön ja yhteisön kanssa, esimerkiksi hartaudet, rukous, veisut ja Raamatun käyttö. Thitzin (2013, 86) tutkimuksessa tuodaan esiin, että hengellisyys koettiin olevan mukana kohtaamisessa ja toiminnassa, vaikka siihen ei sanallisesti tai muulla tavoin erityisesti viitattu.

2.3 Kirkon rooli ja ihmisten uskonnollisuus

Komulainen (2012 a, 8) on todennut, että kirkon rooli yhteiskunnassa on kaventunut, sillä nykyajan tiede ja teknologia ovat kehittyneet nopeasti, mitkä haastavat perinteiset maailmanselitysmallit sekä elämänmuodot. Useiden tutkijoiden mukaan suomalaisten uskonnollisuus on muutostilassa (Lindh 2016, 60). Lisäksi ihmisen suhteessa kirkkoon ja uskontoon vaikuttaa henkilökohtainen kokemus, joka ottaa suurempaa roolia uskonnonharjoittamisessa (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 19). Lindhin (2016, 72) tutkimuksessa seurakunnan tärkeyttä korostettiin, mutta se ei välttämättä merkinnyt tutkittaville tunnustuskuntaan sitoutumista.

Kirkko 2020 – julkaisussa (2010, 37) todetaan, että jos kyselyaineistoja vertaillaan maailmanlaajuisesti, elämän tarkoituksen ja merkityksen pohdinta ei ole katoamassa vaan se on päinvastoin lisääntynyt jatkuvasti. Lindh (2016, 61) on todennut, että tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että uskonnolliset instituutiot menettävät jäseniään, mutta uskonnollisuuden vähentymisestä tutkijat ovat eri mieltä. Ihminen etsiikin uskonnollisuuden sijaan henkilökohtaisuutta ja kokemuksia, mutta samalla vapautta ja elävää yhteisöllisyyttä (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 19). Rautionmaa (2017, 118) toteaa, että on tärkeää huomioida, että jokaisella yksilöllä on oma uniikki kokemus uskonnollisuudesta, hengellisyydestä tai henkisyudesta ja se, mitä hän on siitä oppinut.

Nykyaikana ihmiset pohtivat katsomuksellisia kysymyksiä ja tekevät tietoisia ratkaisuja sen sijaan, että seuraisivat tapoja ja perinteitä. Esimerkiksi kirkollisiin toimituksiin osallistuminen mietitään henkilökohtaisella tasolla ja jos toimituksen sisältö ei vastaa henkilökohtaisia näkemyksiä, ei toimitukseen osallistuta. (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 21–22.) Thitz (2013, 97–98) on todennut, että kun mietitään osallisuuden tapoja, olisi keskeistä kysyä seurakuntalaiselta, miten hänet saadaan aktivoitua ja miten hänet kutsutaan sekä motivoidaan seurakunnan toimintaan. Leinosen ja Niemelän (2012, 10) tutkimuksessa huomattiin, että jumalanpalvelukset, jotka ovat kohdennettu tietyille ikäluokalle, ovat onnistunut tavoite. Kuitenkin pari vuotta aikaisemmin on nostettu esiin näkökulma, jonka mukaan ikäryhmiin perustuvasta ajattelutavasta olisi vapauduttava ja olisi myönnettävä, että vaihtelut ikäryhmän sisällä voivat olla suurempia (Kirkko 2020 2010, 43). Kuitenkin Leinosen ja Niemelän (2012, 14) tutkimuksessa 92 % vastaajista kokivat jumalanpalveluksen sellaisena kuin sen pitäisi olla.

On todettu, että nykyaikana kristinusko ja kirkko kohtaavat monia toiveita. Joillekin kirkko edustaa pysyvyyttä ja toiset odottavat kirkon muutosta muuttuvassa maailmassa. Samaan aikaan joku etsii vastauksia henkilökohtaisiin tarpeisiin. (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 20.) Esiin tuli myös näkökulma, jossa kirkon haasteena nähtiin se, ettei se enää kykene arvojen ja elämäntapojen kyvyttömyyden takia puhuttelemaan modernia ihmistä (Kirkko 2020 2010, 38). Kirkkoon kohdistuvat odotukset liittyvät myös kansalaisen identiteetin vahvistamiseen, samaan aikaan kun toiset odottavat kirkolta vastuunkantoa globaalisti (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 20).

Maaailma on globalistunut, mikä tarkoittaa että ihminen kokee globaalia spritualiteettia ja se muodostuu suhteessa globaaliin ympäristöön (Rautionmaa 2017, 188–189). Lehtipuu (2012, 134) toteaa, että globalisaatio voi vaikuttaa yksilöön siten, että hän kokee identiteettinsä ja turvallisuuden tunteen uhatuksi, jolloin uskonto voidaan nähdä keinona erottautua ja rakentaa omaa identiteettiä ja kansalaisuutta. Kuitenkin esiin tuli myös näkökulma, jonka mukaan kirkko on muutoksessa myös siitä syystä, että nykyään uskonnon tulisi tarjota elämän tarkoitusta kohtuullisen turvatussa elinympäristössä, kun ennen se on muun muassa lievittänyt epävarmuutta ja turvattomuutta (Kirkko 2020 2010, 37).

Kirkko kohtaa erilaisia haasteita, jotka eivät ratkea, jos kirkko on uskollinen perustehtävälleen (Kirkko 2020 2010, 5). Muutokset haastavat uudistumaan sekä toimintatavoiltaan että rakenteiltaan ja muutoksella täytyy pyrkiä turvaamaan alueen kaikille ihmisille hyvinvointipalvelut sekä seurakuntien perustuksen toteutuminen tulevaisuudessa (Lahtiluoma & Turunen 2011, 5.) Kalliokoski (2016, 126) on todennut, että kun puhutaan yhteiskunnan ja kirkon muutoksesta, nähdään ne usein kielteisinä uhkina, myönteisenä mahdollisuutena tai selityksinä, mutta unohdetaan, mitä näillä ajatuksilla haetaan takaa. Hakkarainen ja Vappula (2015, 9) pohtivat myös, että yhteiskunnan muutokset ovat herättäneet kysymyksen, tehdäänkö seurakunnassa oikeaan aikaan oikeita asioita. Uskonottomuus voidaan nähdä yksilön ja yhteisön mahdollisena identiteetin vahvistajana, mutta toisaalta uskonnosta tulee myös entistä selvemmin aito vaihtoehto. Tämän tilanteen nähdään antavan haasteita ja mahdollisuuksia kirkolle (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 23). Voidaan nähdä, että kristinuskosta kiinnostutaan uudella tavalla, kun se tulee vieraaksi kansalaisille (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 23).

Viime vuosikymmenten aikana Jumalauksen asema on säilynyt, mutta sen muoto on muuttunut. On enemmän niitä, jotka uskovat muuhun kuin mihin kirkko opettaa ja vähemmän niitä, jotka uskovat kristinuskon opettamaan Jumalaan. (Kirkko 2020 2010, 37.) Uskontojen ja henkisyyden kautta etsitään vastauksia esimerkiksi todellisuuden luonteeseen liittyviin käsityksiin (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 20).

Muutokseen vaikuttaa muun muassa väestörakenteen muutos, globalisaatio, monikulttuurisuus ja alueiden erilaistuminen. Ritokoski (2010, 115) totesi tutkimuksen lopussa, että paikalliset erityishaasteet kuten väestön syntyvyys ja asukasmäärien vaihtelu vaikuttavat seurakunnan toimintaan. Kirkko tavoittaa huonosti nuoria aikuisia ja tätä on selitetty muun muassa sillä, että kirkon perinteisesti esillä olevat asiat kuten perhekeskeisyys ja kansallinen identiteetti, edustaa väistymässä olevia arvotyyppejä (Kirkko 2020 2010, 38).

Kirkko 2020 (2010, 10) toteaa, että nykyään yhteisölle ja kohtaamiselle jää aiempaa vähemmän aikaa ja voimavaroja, jonka varjopuolena nähdään kohtaamisen syvyyden ohentuminen sekä yksilön turvaverkon heikentyminen. Tulevaisuuden suurena haasteena nähdään yksinäisyys, jonka arvioidaan olevan kaikenikäisiä koskettava

ongelma (Kirkko 2020 2010, 12). Ihmisen on vaikeampi löytää yhteisöä ja tukiverkkoa ympärilleen (Kirkko 2020 2010, 12). Tulevaisuudessa kirkolla on tärkeä tehtävä luoda yhteisiä merkityksiä (Kirkko 2020 2010, 12). Osallisuudesta puhuttaessa nousi esiin näkökulma, kuinka juuri henkilökohtaisella kohtaamisella luodaan yhteisöllisyyttä (ks. Kirkko 2020 2010, Thitz 2013). Tulevaisuuden kirkon tulisi tukea yhteisöllisyyttä ja lähiyhteisöjen vahvistamista ja on todettu, että moni suomalainen kaipaa elämäänsä kokonaisuutta ja kokonaisvaltaista merkitystä (Kirkko 2020 2010, 12). Tämä tuo haasteita kirkolle ja tietynlaisen ristiriidan, sillä yksilö kaipaa henkilökohtaista kohtaamista, jotta yhteisöllisyyden tunne paranee, mutta nykyaikana yksilöllä ei ole aikaa kohtaamiseen.

Kirkko on murroksessa myös siitä syystä, että ihmisistä on tullut itsenäisempiä päätöksenteossaan ja valinnoissaan, minkä katsotaan myös lisänneen suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä (Kirkko 2020 2010, 35–36). Tulevaisuudessa mahdollisuutena kirkolle nähdään keskustelut eri katsomusten välillä, jos tämä käydään keskinäisen kunnioittamisen kautta (Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa 2014, 22). Esiin on tullut jo Thitzin (2013, 78) tutkimus, jossa merkityksellisuuden katsotaan syntyvän muun muassa yhteisöllisyyden kautta. Ihminen siis kaipaa henkilökohtaista kohtaamista, jonka kautta yhteisöllisyyden tunne paranee ja yhteisöllisyyden kautta ihminen luo merkityksiä, joka nähdään tulevaisuudessa kirkon tärkeänä tehtävänä.

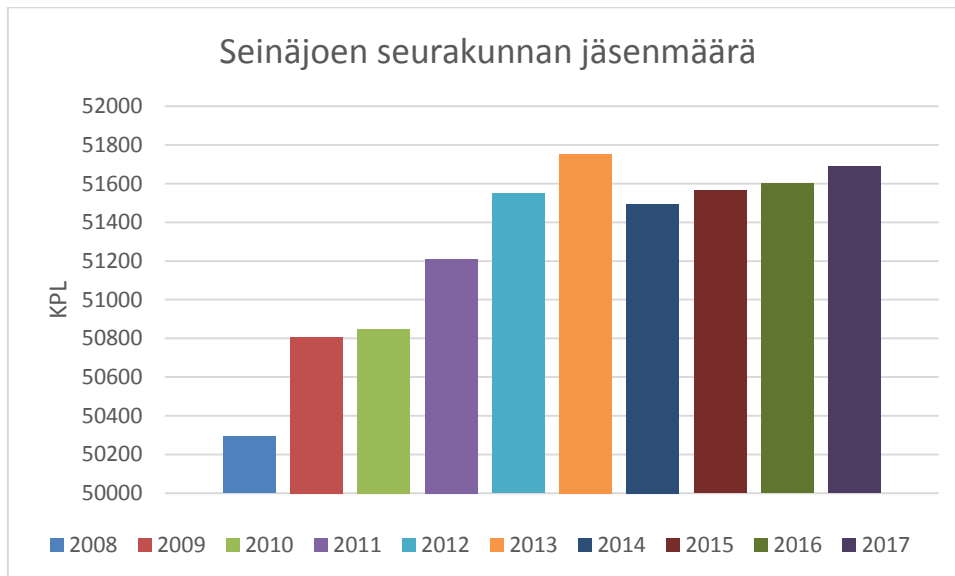
Kirkon onkin tulevaisuudessa oltava valmis avoimelle, rohkealle ja älyllisesti haastavalle keskustelulle elämän syvistä kysymyksistä sekä antaa mahdollisuus ihmiselle kiinnittyä hengellisiin yhteisöihin ja sosiaalisiin verkostoihin (Kirkko 2020 2010, 38). Arvostava keskustelu nähdään vahvana menetelmänä edistää eri uskontojen tai katsomusten ihmisten välisiä suhteita, koska sen kautta voidaan rakentaa välittävää ja kunnioittavaa kuuntelemista ja sitä kautta yhteistyöhenkeä (Rautionmaa 2017, 191). Uskonnon merkityksen ja aseman muutos ovat tulosta modernisaatiokehityksen ja uskonnollisten perinteiden vuorovaikutuksesta. Modernisaatio on vaikuttanut arvojen muutokseen yhteiskunnassa, joka vaikuttaa samalla siihen, että uskonnolliset traditiot kokevat myös muutoksen. (Kirkko 2020 2010, 35.) Arvostavassa keskustelussa esiin tuodaan positiiviset asiat, eli parhaat puolet ihmisestä, yhteisöstä, ympäröivästä maailmasta ja siinä korostetaan myönteisiä mahdollisuuksia negatiivisten näkemysten sijaan (Rautionmaa 2017, 191). Lehtipuu (2012, 145) on todennut, että tulevaisuudessa

on mahdollista eri uskontojen eläminen sovussa maailmassa, jos kirkot korostavatkin opeissaan, että Jumala tahtoo pelastaa kaikki erittelemättä uskontoja.

Jotta kirkko voi vastata tulevaisuuden haasteisiin, tarvitsee se tuekseen tutkimusta, arviointia ja kehittämistä. Erilaisten analyysien tehtävä on antaa tietoa oman paikan hahmottamiseksi toimintaympäristössä ja olla strategisten valintojen pohjana (Strategiaopas seurakunnille 2014, 16.) Uskonnot vaikuttavat voimakkaasti kulttuuriin ja sitä kautta lasten ja nuorten elämään, on tärkeää ymmärtää ne paremmin (Bunge & Browning 2009, 3).

2.3.1 Seinäjoen seurakunta sekä Nurmon kappeliseurakunta

Seinäjoen seurakunta liitettiin vuonna 2005 Peräseinäjoen seurakunta ja vuonna 2009 Seinäjoen seurakuntaan liitettiin Ylistaron seurakunta sekä Nurmon seurakunta. Tällöin syntyi Seinäjoen seurakunta, johon kuuluu Peräseinäjoen kappeliseurakunta, Ylistaron kappeliseurakunta sekä Nurmon kappeliseurakunta (Seinäjoen seurakunta 2019).

Kuvio 1. Seinäjoen seurakunnan jäsenmäärä (mukaillen: Kirkkohallitus 2016 sekä Seinäjoen seurakunta a 2019).

Seinäjoen seurakunnan alueella asuu 63 148 asukasta (30.9.2018) (Seinäjoen kaupunki 2019). Tällä hetkellä Seinäjoen seurakuntaan kuuluu jäseniä 51 689 (2017) ja voimme huomata jäsenmäärän olleen nousujohtoinen vuosien varrella, ainut lasku on tapahtunut vuosina 2013–2014 (Kuvio 1. Seinäjoen seurakunnan jäsenmäärä). Nurmon

kappeliseurakunnan kuuluminen Seinäjoen seurakuntaan tarkoittaa sitä, että erillisiä tilastoja Nurmon kappeliseurakunnan jäsenmäärästä ei voi erottaa. Nurmon kappeliseurakunnan alueella on tapahtunut voimakas väestönkasvu ja nimenomaan perheiden muutto antavat oman leimansa seurakuntaelämälle. Lisäksi väestönkasvuun vaikuttaa asutusalueiden laajeneminen. (Seinäjoen seurakunta 2019).

Seinäjoen seurakunta (2016) on tehnyt omat suuntaviivansa Kohtaamisen kirkon pohjalta. Seinäjoen seurakunnalla tämän strategian nimi on Ristin Juurella 2016–2020. Ristin Juurella–ohjelmassa vaikuttavat kristilliset arvot usko, toivo ja rakkaus. Lisäksi arvojen taustalla on lausahdus: *”Seurakunta kutsuu jokaista Jumalan yhteyteen lähetyskäskyn mukaisesti, rohkaisee välittämän lähimmäisistä ja pitämään huolta luomakunnasta”* (Seinäjoen seurakunta 2016).

Seinäjoen seurakunta (2016) on tuonut esiin seuraavat asiat, jotka ohjaavat toiminnan suuntaa: Ihmisarvoa kunnioittava, jolloin jokaista yksilön erilaisuutta kunnioitetaan Jumalan luomana. Yhteisöllinen tarkoittaa sitä, että toiminta on erilaista ja monimuotoista ja se tapahtuu yhteisönä, johon kuuluu Seinäjoen seurakunta ja kappeliseurakunnat. Ajassa elävä, jolloin Seinäjoen seurakunta haluaa huomioida toiminnassa ajan tuomat haasteet sekä mahdollisuudet ja uudistua niiden mukaan. Toimintaedellytykset turvaava, millä halutaan taata työolot seurakunnan työntekijöille ja vapaaehtoisille sekä toimitilat toiminnalle, jossa on ajanmukaiset työvälineet. Rohkeasti hengellinen tarkoittaa sitä, että seurakunta on evankeliumin sanomalle uskollinen ja haluaa olla turvallinen yhteisö, joka tukee kaupunkilaisen elämää ja uskoa. Jäsenyyttä vahvistava tarkoittaa seurakunnan korostavan jäsenyyden merkitystä ja tavoittamalla ihmisiä eri tavoin. Yhteistyötä tekevä tarkoittaa Seinäjoen seurakunnan pyrkimystä tehdä yhteistyötä kaupungin ja eri yhteisöjen sekä yritysten kanssa. Viimeisenä on vielä ulospäin suuntautunut, jolloin seurakunta pyrkii olemaan rehellinen, avoin ja ulospäin suuntautunut seurakunta keskellä ihmisiä. Lisäksi seurakunta pyrkii huomioimaan kaupungissa tapahtuvat muutokset. (Seinäjoen seurakunta 2016.)

Nurmon kappeliseurakunta on tunnettu perinteistään ja sillä on ollut körttiseurakunnan ilme, mutta vuosituhannen vaihteen jälkeen kappeliseurakunta on saanut uusia vivahteita. Nurmon kappeliseurakunnan alueella toimintaa on laajennettu lasten, nuorten ja perheiden ehdoilla ja se on saanut uusia muotoja. (Seinäjoen seurakunta 2019.)

2.4 Koulu ja uskonnon opetus

Bunge ja Wall (2009, 83) toteavat, että kristinuskon suhde lapsiin ja lapsuuteen on monimutkaista, monimuotoista ja kiistanalaista. Kiistaa aiheuttaa muun muassa keskustelu, kuinka aikuisten ja yhteiskunnan on kohdeltava lapsia (Bunge & Wall 2009,83). Bungen ja Browning (2009, 3) mukaan uskonnon ja lapsuuden välisistä suhteista on saatava tietoa, koska nykyään ne synnyttävät paljon keskustelua. Uskonnollisia vakaumuksia ja käytänteitä haastavat suoraan modernisaatio sekä demokratia ja osa ihmisistä epäilee, onko uskonnosta enää hyötyä lapsille nykyaikaisessa yhteiskunnassa (Bunge & Browning 2009, 3). Bunge ja Wall (2009, 92) puhuvat, kuinka kristinuskko kohtaa uuden tehtävän lapsuuden kohtaamisessa, koska yhteiskunta on muuttunut. Lisäksi Bunge ja Brownin (2009, 4) toteavat, että myös vanhemmat haluavat lisää tietoa eri uskonnoista lapsuuden näkökulmasta, sillä heidän lapsensa kohtaavat monimuotoista uskonnollisuutta koulussa ja yhteiskunnassa. Byrne (2014, 26) on todennut, että koulutuksella on vastuu valmistaa lasta tapaamaan uusia ihmisiä, joilla on erilaisia taustoja esimerkiksi uskonnossa. Kallioniemen (2015, 281) mukaan uskonnon opetukseen liitetään myös opettajien koulutus ja oppiaineen laaja-alainen kehittäminen opetussuunnitelmissa. Kun taas Rautionmaan (2017, 188) mukaan uskontodialogikasvatuksen ei tulisi olla ainoastaan sisältöjen oppimista, vaan siinä nähdään erilaisten taitojen ja ominaisuuksien harjaannuttaminen tärkeänä.

Euroopan maissa ajatellaan, että uskonnon tulisi olla osa julkista koulutusta ja sen tulisi välttää tarvittavaa tietoa kulttuurihistoriallisesta perinnöstä, kohdistaa uskonnollisia arvoja ja etiikkaa oppilaan henkilökohtaiseen elämään, mutta myös yhteiskunnalle (Lähnemann 2017, 35). Lähnemannin (2017, 35) mukaan uskonnon opetuksen tulisi kuvata elämän tarkoitusta sekä kouluttaa suvaitsevaisuutta ja estää väärin ennakkoluulojen syntymistä. Euroopan neuvosto on vuonna 2014 julkaissut opasteen *Policy and Practice for Teaching about Religions and Nonreligious World Views in Intercultural Education*, missä kerrotaan kuinka eri uskontoja ja ei-uskovaisia pitäisi opettaa kulttuurienvälisessä koulutuksessa (Wielzen & Avest 2017, 1). Byrne (2014, 251) toteaa, että uskonto puhuttaa aina ja joissakin maissa pohditaan uskonnon merkitystä kouluissa. Toisaalta joissakin maissa koetaan, ettei heidän tarvitse tarkastella kouluissa tapahtuvaa uskonnollista opetusta (Byrne 2014, 251). Schreiner (2009) on tutkinut uskonnonopetusta Euroopassa ja hän nostaa esiin kaksi näkökulmaa. Toisen

mukaan koulun tulisi olla puolueeton alue, jossa ei tuoda erilaisia näkemyksiä esiin, toisen mukaan uskonnonopetus voidaan nähdä oppilaan identiteetin luomisen apuna sekä mahdollisuutena eri uskontojen väliselle vuoropuhelulle (Schreiner 2009). Komulainen (2012a, 11) on todennut, että länsimaissa valtiot pyrkivät antamaan puolueetonta opetusta, mutta kouluopetus on aina sidoksissa aikaan ja yhteiskunnan arvoihin.

Suomen valtion kouluissa on vahva perinne uskonnonopetuksessa ja uskonnon opetus on osa koulujärjestelmää ja uskonnon kursseja pidetäänkin osana yleissivistystä (Wielzen & Avest 2017, 11). Uskonnon opetuksen tehtävä on antaa katsomuksellinen ja uskonnollinen yleissivistys, jossa oppilas perehtyy uskontoon ja sen monimuotoisuuteen (Opetussuunnitelman perusteet 2014, 134, 246). Suomessa uskonnon opetuksessa on tarkoitus tutustua eri uskontoihin ja joidenkin tutkimusten mukaan tämä antaa oppilaille mahdollisuuden oppia esittämään omia näkemyksiään omasta uskonnosta ja maailmanuskunnoista sekä samalla tutustumaan luokkakavereiden vastaaviin perspektiiveihin (Wielzen & Avest 2017, 11). Kallioniemen (2015, 280–281) mukaan uskonnonopetuksen tehtäväksi nähdään muun muassa valmiuksien antaminen elämään moniuskontoisessa yhteiskunnassa, joissa uskonnonvapauden liittyvät näkökulmat ovat läsnä. Opetussuunnitelman perusteissa (2014, 16) todetaan, kuinka oppiminen yhdessä eri kieli-, kulttuuri- sekä uskonto- ja katsomusrajojen luovat edellytykset aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Lisäksi Miedeman (2017, 29) toteaa, että opettamalla oppilaille maailmankatsomusta ja tietoa eri uskonnoista voidaan pyrkiä siihen, että väärinkäsitykset vähenisivät eri uskontojen välillä. Ikonen (2017, 134) on todennut, että uskonnonopetuksen tulisi olla kokemuksellista ja kokemuksen pitäisi edistää oppimista ja ymmärtämistä, mutta jättää tilaa oppilaan omaan mielipiteeseen ja siihen millaisen suhteen hän luo uskontoa kohtaan.

Lähnemannin (2017, 31) mukaan uskonnon opetuksen tehtäväksi voidaan katsoa sen murtavan vääriä tietämyksiä ja ennakkoluuloja. Opetuksen tarkoitus olisi kannustaa oppilasta kunnioittamaan elämää ja ihmisarvoa sekä toisen ja omaa pyhää (OPS2014, 134, 246). Miedemanin (2017, 26) mukaan keskinäistä kunnioitusta ja toisen maailman ymmärtämistä voidaan edistää koulussa annettavalla opetuksella ja kasvatuksella liittyen demokratiaan, uskontoihin ja ihmisoikeuksiin. Opetussuunnitelman perusteet (2014, 16) antaa oppilaille mahdollisuuden ihmisoikeuksia kunnioittavaan

maailmankansalaisuuteen ja samalla rohkaisee oppilasta toimimaan myönteisten muutosten puolesta. Byrnen (2014, 269) näkemyksen mukaan tulevaisuudessa koulussa uskonto antaisi oppilaille mahdollisuuden epäillä, kritisoida, kyseenalaistaa sekä haastaa omia ajatuksia uskonnosta. Opetuksen tarkoitus on antaa monipuolisesti tietoa eri uskonnoista ja auttaa ymmärtämään yhteiskunnassa olevaa keskustelua, joka liittyy uskontoihin (OPS2014, 134, 246). Schreiner (2009, 11, 13) on todennut, että uskonto nähdään tärkeänä kulttuuritietoa lisäävänä asiana sekä tärkeänä arvona yhteiskunnassa. Linjakumpu (2015, 120) tuo esiin näkökulman, jossa politiikantutkijat ovat todenneet uskonnollisten oppien ja käytäntöjen vaikuttavan yhteiskunnan ja poliittisen todellisuuden muotoutumiseen.

Sosiologit ovat pitkään tarkastelleet uskonnon ja koululuokan välistä suhdetta (Eirich 2012, 154). Miedemanin (2017, 28) mukaan koulussa annettavan uskontokasvatuksen voidaan katsoa tukevan lapsen ja nuoren persoonallisuuden muodostamista, johon kuuluu itsensä kunnioittaminen ja kehittäminen sekä yhteistä näkemystä yhteiskunnasta. Uskonnon opetuksen tehtäväksi on annettu Opetussuunnitelman perusteissa (2014, 134, 246) muun muassa antaa aineksia oppilaan oman identiteetin sekä elämän- ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin. Lähnemann (2017, 31) puhuu kuinka uskonnollinen kasvatusta voi antaa voimaa, lohdutusta ja rohkeutta lapselle esimerkiksi rukouksen kautta. Eirich (2012, 170) totesi tutkimuksessaan, että jos lapsen väestö- ja sosioekonomista taustaa ei huomioida, vanhempien uskonnollisuudella on positiivinen yhteys lasten koulutustasoon. Opetussuunnitelman perusteissa (2014, 15) todetaan, että tukemalla kodin ja koulun yhteistä arvopohdintaa ja siihen perustuvaa yhteistyötä luodaan oppilaille turvallisuuden tunne ja samalla edistetään oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia.

3 Seurakunnan kasvatuksen lähtökohdat

Kaste- ja lähetyskäsky toimivat myös kirkon lapsi- ja nuorisotyölle lähtökohtana (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 134), mutta on kuitenkin huomioitava, ettei kirkolla ole yhtä omaa kasvatusteoriaa (Pihkala 2010, 93). Aaltonen ja Pulkkinen (2008, 111) ovat todenneet, että jokainen kasvatustalon ammattilainen tekee työtä omalla persoonallaan, kuitenkin niin että työn perustehtävä ja sovitut tavoitteet säilyvät. Kirkko määrittelee lapsi- ja nuorisotyön tavoitteet niin, että toiminnan lähtökohtana on Jumalan läsnäolo maailmassa ja Kristuksen läsnäolo sanassa ja Sakramenteissa (Porkka 2008, 202). Kirkon kasvatuksen ytimessä on viisi pyhää asiaa, Jumala, ihminen, elämä, usko ja armo, jotka luovat perustan lapsen kasvamiselle ja hyvälle elämälle (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 16). Kirkon kasvatuksen pohjalla on myös neljä arvoa, Pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus, jotka ohjaavat kasvatusta (Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatust strategia 2012).

Puolimatkan (2008, 15) mukaan kristillisen kasvatustajattelun taustalla on ajatus, että ihminen on Jumalan kuvaksi luotu olento, mutta tämä määritelmä ei kerro miten kutakin ihmistä tulisi kasvattaa, koska jokaisessa ihmisessä Jumalan kuva ilmenee yksilöllisesti. Kokonaisvaltainen käsitys ihmisestä perustuu kirkon kasvatuksen tehtävään (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 4; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 134). Kirkko näkee tehtäväänä tukea kasvattajia (Pihkala 2010, 93). Kirkossa kasvatust nähdään kaikkena, mikä mahdollistaa ja tukee lapsen kasvua (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 6; Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatuksen linjaus 2015). On kuitenkin huomioitava, että kirkon kasvatust on kaikenikäisten seurakuntalaisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista ja sen tukemista yhteisen tekemisen, olemisen ja ihmettelyn kautta (Meidän kirkko – kasvamme yhdessä, kasvatuksen linjaus 2015).

Seuraavaksi esittelen tarkemmin mitkä asiat ohjaavat seurakuntaa kasvattajana. Kasvatukseen liitetään kristillinen kasvatust sekä seurakuntalaisen kokonaisvaltainen kasvattaminen. Tuon esiin myös millainen seurakunta on yhteistyöntekijänä. Perehdyn tarkemmin seurakunnan ja koulun yhteistyöhön.

3.1 Seurakunta kasvattajana

Kirkon kasvatuksessa on viisi pyhää asiaa, jotka Meidän kirkko on kasvatustrategiassaan määritellyt nämä kasvatuksen pyhät asiat seuraavalla tavalla: luottamus Jumalaan katsotaan luovan perustan yksilön kasvulle. Ihminen tulee ilmi siinä, että Jumala on luonut ihmisen arvokkaana ja ainutkertaisena ja Hän osoittaa rakkautta. Elämä näkyy Jumalan luomana ja Jumala pitää huolta kaikissa elämäntilanteissa. Usko Jumalaan on perusta turvalliselle ja hyvälle elämälle. Usko annetaan kasteessa jokaiselle. Armo merkitsee muun muassa koko ihmisen hyväksymistä (Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatustrategia 2012).

Kirkon kasvatuksen pohjalla on myös neljä arvoa. Nämä ovat Pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja totuudellisuus. (Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatustrategia 2012.) Ihmisen näkeminen ja kohtaaminen arvokkaana kuuluvat kirkon kasvatukseen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 4). Lahtiluoman ja Turusen (2011, 5) mukaan nämä arvot näkyvät myös seurakunnille määritellyistä perustehtävistä, joita ovat muun muassa ihmisten kutsuminen armollisen Jumalan yhteyteen, kestävän elämän perustan antaminen sekä ihmisen rohkaiseminen välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta.

Kirkon perustehtävä (kasvatus, julistus, lähetys, palvelu) näyttäytyy lapsien kanssa työskennellessä muun muassa seuraavissa tilanteissa. Julistus tapahtuu yleensä kristillisen kasvatuksen kautta esimerkiksi jumalanpalveluksessa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 14). Lähetysten tehtävä tulee nuorisotyössä helppoiten vastaan lähetyskasvatuksesta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 15). Palvelu tulee vastaan erityisesti etsivässä työssä, jossa kohteina ovat lapset, jotka ovat ajautuneet sivuraiteille yhteiskunnassa. Tällöin palvelu on kohtaamista sekä kuulemista kunnioittaen kuitenkin lapsen itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 16.)

Muhonen ja Tirri (2008, 79) ovat todenneet, että kasvattajan oma luottamus Jumalaan ja elämään heijastuu kasvatussuhteessa. Koska kirkossa ei ole yleisiä tavoitteita kasvatukselle, niin tavoite asetetaan aina henkilön, ryhmän, paikan ja ajan mukaan (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 4; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 136). Kasvatus on vuorovaikutusta, jossa merkitys syntyy ilmeiden, eleiden, katseiden ja symbolien kautta sekä kasvattajan omien tunteiden hallitsemisesta (Kokkonen &

Kokkonen 2008, 250–251). Jotta seurakunta pysyisi muutoksen kyydissä, on tärkeää että työntekijä on sitoutunut kirkon sanomaan ja uudistaa omaa työtään sekä osaa tarjota lapsen ikäkauteen ja kehitysvaiheeseen sopivia tapoja osallistua kirkon toimintaan (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 11). Porkka (2008, 208) puhuu kuinka kasvatustoiminnassa on eletty lähellä lasta, nuorta ja perhettä, mistä syystä kasvatustyöhön on kehitetty uusia menetelmiä, joiden taustalla on yksilöllinen oppiminen ja kasvaminen. Tästä syystä kirkon on tärkeää huomioida erilaisia oppijoita ja kiinnittää huomiota esimerkiksi, siihen millaista kieltä kirkon tilaisuuksissa käytetään (Porkka 2008, 208). Ritokoski (2010, 32) haastatteli seurakunnan työntekijöitä, joista neljäsosa painotti, että toiminnan tulee olla monipuolista, kattavaa ja sitä tulee tarjota mahdollisimman monelle lapselle. Häkkisen (2015) mukaan erityisen haastavaa kristillisessä kasvatuksessa on 10–14–vuotiaat, minkä takia se on otettu kirkossa erityiseksi kehittämisen kohteeksi.

Ympäri maailmaa puhutaan lapsiteologiasta, joka tarkoittaa sitä, kuinka kirkossa pyritään ymmärtämään ja hahmottamaan lapsen asemaa ja lapsen osallisuutta (Virtanen 2011, 82). Hakkarainen ja Vappula (2015, 9) ovat todenneet, että seurakunnan kasvatustyö on laadukasta sekä tunnettua. Seurakuntien tekemä työ kouluikäisten lasten parissa on laajaa, laadukasta, yhteiskunnallisesti merkittävää ja sitä on tarve kehittää kokoajan muuttuvassa maailmassa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 6). Kirkko on muuttuvassa maailmassa puhunut erityisesti pitkän lapsuuden sekä kasvurauhan puolesta. Tällä ajattelutavalla on haluttu taata lapsen oikeutta olla lapsi mahdollisimman pitkään. (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 8; Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatuksenlinjaus 2015.) Kasvurauhalla tarkoitetaan muun muassa lapsen oikeutta lapsenomaisuuteen, leikkiin ja lapsuuden ilon kokemuksiin (Torppa 2008, 30). Virtanen (2011, 82–83) kertoo, kuinka lapsiteologiassa lapsen paikkaa pyritään etsimään seurakuntien ja kirkkojen elämässä. Mäkisen (2008, 342) mukaan uskonnollisen kasvatuksen ei ole tarkoitus olla irrallaan lapsen arjesta tai kokemusmaailmasta, vaan sen tulisi olla kokonaisvaltainen tie kasvatukseen.

3.2 Kristillinen kasvat

Kristillisen kasvatustajattelun taustalla on ajatus ihmisestä Jumalan kuvaksi luotuna olentona (Puolimatkan 2008, 14). Muhosen ja Tirrin (2008, 67) mukaan voidaan

ajatella, että kasvatus on kristillistä, jos kasvattajan edustamat arvot ja käsitykset ovat kristinuskon mukaisia maailmasta sekä ihmisestä. Räsänen (2008, 287) mielestä kristillinen kasvatus pohjautuu kristilliseen ihmiskäsitykseen ja se on ihmisen kasvattamista kristinuskon tukemana. Muhosen ja Tirrin (2008, 77) mukaan kasvatus on kristillisiin arvoihin sitoutunutta toimintaa, jolla on tietoisia tavoitteita. Seinäjoen seurakunnassa (Seinäjoen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2014, 3) kasvatus perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihminen on Jumalan luoma ja sitä kautta ainutlaatuinen ja kallisarvoinen ihme.

Muhonen ja Tirri (2008, 64) toteavat, ettei kristilliselle kasvatukselle ole olemassa yksiselitteistä määritelmää, vaan se on riippuvainen siitä, missä yhteydessä sitä käytetään. Yksi näkemys kristilliseen kasvatukseen voi olla, että kasvatettavat ovat kastettuja seurakunnan jäseniä (Muhonen & Tirri 2008, 67). Seinäjoen seurakunta (Seinäjoen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2014, 3) toteaa, että kristillisen kasvatuksen lähtökohta on kaste. Kasteessa lapsen läheiset ja seurakunta saavat yhteisen tehtävän, huolehtia, opettaa ja kasvattaa lasta kristittyinä (Seinäjoen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2014, 3). Muhonen ja Tirri (2008, 67) toteavat kuitenkin heti, ettei kristillinen kasvatus ole riippuvainen osallistujajoukosta vaan kirkon olemuksesta ja tehtävästä. Myös Seinäjoen seurakunta (Seinäjoen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2014, 3) toteaa, että seurakuntaan on tervetulleita, myös ne joita ei ole kastettu tai ovat toisen uskonnon edustajia.

Valtosen (2016, 38) tutkimuksessa tutkittiin erilaisia kasvattajaorientaatioita ja niitä löytyi kolme erilaista, lapsilähtöinen kasvattaja, yhteisökasvattaja ja arvokasvattaja. Seinäjoen seurakunnassa kasvattajat ovat turvallisia aikuisia, jotka käyvät aitoa vuorovaikutusta lasten kanssa ja ohjaavat sekä asettavat rajoja lapselle (Seinäjoen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja 2014, 3). Räsänen (2008, 289) on todennut, että kasvattajan onkin tärkeää olla selvillä omista näkemyksistään, sillä se heijastuu hänen kasvatustyöhönsä monin eri tavoin. Kristillinen kasvatus voi olla toteutustavoiltaan erilaista ja sen muoto voi vaihdella kontekstista riippuen. Se ei ole ainoastaan Raamattuun tutustumista ja hyvien käytösten oppimista, vaan sillä voi olla koko elämää kantava merkitys. (Muhonen & Tirri 2008, 82.)

Kristillistä kasvatusta voidaan lähestyä kuuden eri ulottuvuuden kautta: opillisen, rituaalisen, kokemuksellisen, eettis-moraalisen, huolenpidollisen ja pedagogisen (Muhonen & Tirri 2008, 77). Räsänen (2008, 297) kuitenkin toteaa, ettei ole olemassa mitään erityistä kristillistä pedagogiikka tai didaktiikkaa. Launosen (2007, 86) mukaan ulottuvuuksien painatus vaikuttaa sen mukaan, minkä ikäisiä lapset ja nuoret ovat. Nuoremmilla painottuu ohjaaminen ja vanhemmilla muu kasvaminen (Launonen 2007, 86).

Opillinen ulottuvuus tarkoittaa kristinuskoon kuuluvien oppien ja uskomusten välittämistä. Keskeinen merkitys opillisessa ulottuvuudessa on yhteisen perinteen ylläpitäminen ja eteenpäin vieminen sekä kristityn identiteetin vahvistaminen. Valtonen (2016, 39) tutkimuksessa yhteisökasvattajat nostivat esiin yhteisön merkitystä ja lapsi nähtiin osana perhettä, koululuokkaa ja yhteiskuntaa. He painottivat osallisuuden vahvistamista ja muiden huomioimisen teemoja (Valtonen 2016, 39). Kristilliset tavat ja perinteet kuuluvat kristillisen kasvatuksen rituaaliseen ulottuvuuteen ja se on yhteydessä sekä opilliseen että kokemukselliseen ulottuvuuteen. (Muhonen & Tirri 2008, 78.) Arvokasvattajat kokivat olevansa kasvattajan roolissa ja auktoriteettiasemassa. Heillä nousi esiin rajojen asettaminen, turvallisen elämän perusta sekä kristillisen perinteen välittäminen lapselle. (Valtonen 2016, 39). Ikonen (2017, 133) on todennut, että kirkossa tapahtuvat rituaalit rytmittävät vuotta ja ilmentävät keskeisiä kristillisiä kertomuksia ja tapahtumia. Muhosen ja Tirrin (2008, 79) mukaan kokemukselliseen ulottuvuuteen liittyy Jumalan rakkaus ja läsnäolo. Lapselle voidaan siis tarjota kokemus turvallisesta ja rakastavasta Jumalasta ja sitä kautta luottamus elämään (Muhonen & Tirri 2008, 79). Kristillinen kasvatus ja hengellisyys ja niiden tukeminen nousevat esiin Ritokosken (2010, 32–33) tutkimuksessa noin puolessa työntekijöiden vastauksista. Ikonen (2017, 133) on myös todennut, että uskontoon kuuluu keskeisesti kokemuksellinen puoli. Jos aiheesta esimerkiksi ainoastaan keskustellaan, voi lapsen olla vaikeaa ymmärtää kieltä, jota uskonnollisissa tilaisuuksissa puhutaan (Ikonen 2017, 133).

Eettiset periaatteet ja moraalinen toiminta luovat eettis-moraalisen ulottuvuuden ja pohjana tälle toimivat rakkauden kaksoiskäskey ja kultainen sääntö, jotka haastavat ihmisen vastuuseen ja lähimmäisen rakastamiseen (Muhonen & Tirri 2008, 79). Räsänen (2009, 297) toteaa, että kaikelle kasvatukselle on yhteistä hyvään oppimiseen

tähtäävät menetelmät. Huolenpidollinen ulottuvuus liittyy kasvattajan ja kasvatettavan pedagogiseen suhteeseen, jossa tavoitteena on hyvän toteutuminen ja siihen kuuluu lämmin, turvallinen ilmapiiri, huolenpito ja rakkauden osoittaminen. Pedagoginen ulottuvuus liittyy kristilliseen kasvatukseen, sillä kristillisellä kasvatuksella on arvolähtökohtia ja tavoitteita, joita kohti se suuntautuu. (Muhonen & Tirri 2009, 81.) Launosen (2007, 85) mukaan pedagoginen puoli näkyy kaikessa kirkon kasvatuksen ja opettamisen muodoissa.

Kasvattajan tehtävä on olla turvallinen aikuinen ja nähdä lapsi arvokkaana (Muhonen & Tirri 2008, 79). Pedagogisessa suhteessa lapsen itseisarvoa kunnioitetaan ja hänen kasvua pyritään tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla (Muhonen & Tirri 2008, 73). Räsänen (2008, 297–298) toteaa, että ihmettelyn pedagogiikan tulisi kuulua kristilliseen kasvatukseen, jossa ihmetellään avoimesti ja kysellään ilman liiallista kriittisyyttä. Kristillisessä kasvatuksessa kasvatustiede ja teologia käyvät jatkuvaa dialogia samoin kuin hengellinen ja inhimillinen puoli, kuinka ihminen voidaan kohdata kokonaisvaltaisena (Muhonen & Tirri 2008, 63). Kutsumustyön voidaan katsoa merkitsevän ihmiselle kokonaisvaltaista ja henkilökohtaista suhdetta työhön (Kokkonen & Kokkonen 2008, 246). Aaltonen ja Pulkkinen (2008, 112) kuvailevat kutsumustyössä olevia ihmisiä erittäin sitoutuneiksi työhönsä. Tutkimukset tukevat tätä samaa näkemystä, että kirkon työntekijät ovat erittäin sitoutuneita työhönsä (Kokkonen & Kokkonen 2008, 247).

3.3 Kokonaisvaltainen kasvattaminen

Seurakunnan toiminnan tarkoituksena on tukea lapsen kasvua kokonaisvaltaisesti eli huomioida lapsi fyysisenä, sosiaalisena, henkisenä, hengellisenä, (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8-9) esteettisenä ja emotionaalisenä kokonaisuutena (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 4; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 136). Mäkisen (2008, 342–343) mukaan kokonaisvaltaisuus tapahtuu niin, että lapsen ruumiillista, sielullista ja henkistä kokonaisuutta vahvistetaan ja sisäistetään. Halme (2013, 38) on tuonut esiin näkökulman, että lapsen spirituaaliteetin tukeminen on erityisesti seurakunnan asia, mutta se tapahtuu tukemalla lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Launonen (2007, 86) on lisännyt tähän, että huomioitavaa on, että kirkko on ainoa taho, joka on velvoitettu pitämään esillä hengellinen ulottuvuus. Jokela (2010,

241) puhuu kuinka lapsen kristillinen usko on kokonaisvaltaista ja oppiminen tapahtuu eri aistikanavien kautta lapsen käyttäessä luovuttaa, mielikuvitusta sekä hänen leikkiessään. Kokonaisuutta ohjaa omatunto, ihmisen tulee tietää tekevänsä moraalisesti oikein ja tähän näkemykseen liittyy vahvasti uskontokasvatus (Halme 2013, 34). Lapsen näkeminen kokonaisvaltaisena oppijana todistaa sen, että hän oppii yksin ja yhdessä leikkien, kisaillen, askarrella sekä ihmetellen ja hiljentyen (Jokela 2010, 241). Launonen (2007, 86) toteaa, että jos lapsi- ja nuorisotyössä on jokin asia toiminut, ovat kaikki kokonaisvaltaisen kasvun ulottuvuudet olleet monipuolisesti mukana.

Lapsen fyysistä kehitystä voidaan tukea muun muassa leikkien, liikunnan, retkien ja askartelun kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8-9). Räsänen (2008, 300) mukaan leikki on lapselle samaa kuin aikuisille keskustelu. Leikin kautta lapsi käsittelee asioita ja tutustuu esimerkiksi uusiin ihmisiin (Räsänen 2008, 300). Sosiaalista kehitystä voidaan tukea yhdessä tekemisen kautta esimerkiksi kerhoissa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012, 8-9). Launonen (2007, 85) on todennut, että sosiaalinen puoli näkyy eri tavoin syrjäytymisen ehkäisyssä, osallisuuden lisääminen ja toisaalta kaikki organisoitu toiminta ryhmien ja yhteisöjen kanssa. Valtosen (2016, 38) tutkimuksessa lapsilähtöiset kasvattajat korostivat muun muassa lapsen kunnioittamista, kuuntelua sekä kasvatusta vuorovaikutuksen ja dialogin kautta.

Koska lapsi nähdään kokonaisvaltaisena oppijana, ei kirkossa puhuta vain lapsen hengellisestä kasvusta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 4; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 136). Halme (2013, 35) on jakanut henkisyyden ja hengellisyyden seuraavalla tavalla, henkisyys liittyy näkyvään maailmaan ja hengellisyys liittyy Pyhään, äärettömään ja Jumalan kasvojen eteen asettumiseen (Halme 2013, 35). Lapsen henkistä puolta voidaan tukea itsetunnon, ilon ja terveyden kautta ja hengellistä puolta hartauden, rukousten, virsien ja hiljentymisen kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8-9). Smithin ja Crosbyin (2016) tutkimuksen mukaan lapset, jotka näkivät kirkossa tukea antavia sekä tarpeisiin vastaavia aikuisia, näkivät paremmin Jumalan ja samalla sen todettiin edistävän itsetuntoa. Valtosen (2016, 53) tutkimuksessa kaikki opiskelijat pitivät tärkeänä hengellisyyteen, kristinuskoon ja kirkkoon liittyneitä oppimissisältöjä. Luodeslammen (2013, 47) mukaan uskonnollisuus näkyy lapsen kyvyssä tarkastella uskon kysymyksiä ja se on osa lapsen luonnollista elämisa maailmaa. Mäkisen (2008, 344) mukaan onkin tärkeää, ettei

lapselle anneta vaan tietoa, vaan se on huomaamista, ymmärtämistä, koskettamista ja kosketuksi tulemista. Spirituaaliteetin tukemisessa tuetaan ihmisen fyysistä ja emotionaalista puolta sekä ymmärrystä (Halme 2013, 37). Luodeslampi (2013, 47) otti esiin näkökulman, jonka mukaan aikuisen on tärkeää ymmärtää lapsen uteliaisuus hengellisissä kysymyksissä, sillä jos vanhempi torjuu tai kieltää nämä utelut, voi lapsen uskonnollisuuden kasvu ja kehitys vaarantua. Seinäjoen seurakunta (Seinäjoen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirja 2014, 3) haluaa tukea lapsen hengellisyyttä tutkimisen, leikin, kyselemisen, oivaltamisen sekä havainnoinnin kautta.

Lapsille pyritään tarjoamaan heidän ikäkaudelleen sopivaa toimintaa ja heille ominainen oppimistapa on oppia kokonaisvaltaisesti tekemällä sekä liikkumalla, leikkimällä ja kokeilemalla (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 19). Kokonaisvaltaista kasvua voidaan hahmottaa esimerkiksi sählykerhon avulla. Lapsen pelatessa salibandya, ei helposti ajattele pelailua osana kristillistä kasvua. Mutta ohjaajan ohjatessa peliä ja pitäessä kerhohartauden, hän tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja on arvokas esikuva lapselle (Jokela 2010, 241). Ritokosken (2010, 36) tutkimuksessa yli puolet vastaajista kertoi, että työntekijät kokivat odottavansa laadukasta, tasavertaista ja lasten iän huomioivaa toimintaa, jossa tapahtuu aitoa kohtaamista sekä lapselle asetetaan rajat. On kuitenkin tärkeää huomioida, että kasvun tukemiseen kuuluu lapsen näkeminen yksilönä. (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 16.) On siis tärkeää huomioida, ettei kasvun tukemisella tarkoiteta toisen muuttamista, vaan lapsen kasvun mahdollistamista ja tukemista lapsen omien lahjojensa pohjalta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 4). Seurakunnan on tärkeää huomioida lapsen ikä, koska esimerkiksi alle kymmenvuotiaiden kanssa vahvistetaan lapselle turvallista ja pitkää lapsuutta, kun taas yli kymmenvuotiaiden kanssa kohdataan alkavaa puberteettia ja itsenäistymistä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 19).

3.4 Seurakunta yhteistyöntekijänä

2000-luvulla kirkon tilastojen mukaan yhteistyö on merkittäväntä kouluissa, vanhustenhuollossa, päivähoitossa, nuorisotoimessa ja vammaistyössä (Lahtiluoma & Turunen 2011, 10). Seurakunta käyttää määrärahoistaan noin kolmanneksen kasvatustyöhön, joka on keskimäärin saman verran kuin kuntapuolella (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 5). Kuntien ja seurakuntien yhteistyöllä on pitkät

ja toimivat perinteet, joista merkittävin yhteistyö on ollut muun muassa kouluissa ja nuorisotoiminnassa, mutta myös monissa muissa kunnan laitoksissa, kuten päiväkodissa (Lahtiluoma & Turunen 2011, 5). Hakola ja Koivunen (2013, 21) nostaa esiin näkökulman, että seurakuntien lapsityötä arvostetaan erityisesti puheissa, mutta käytännössä lapsityö on aliarvostettua seurakunnassa.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyö nähdään merkittävänä osana yhteiskunnan perusturvan rakennetta ja sen koetaan olevan tärkeä tukielementti suomalaisten perheiden elämässä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 5-6). Tätä tukee myös 2010 vuonna tehty Kuntaliiton tutkimus, jonka mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien tekemisessä seurakunnat ovat olleet merkittävin kunnan ulkopuolinen yhteistyökumppani (Lahtiluoma & Turunen 2011, 17–18). Ritokosken tutkimuksessa (2010, 37) myös seitsemän vastaajaa 40:stä kertoi, että kokee perheillä olevan kristilliseen kasvatukseen liittyviä odotuksia. Laurisen (2016, 149) näkökulman mukaan seurakuntien on jatkuvasti tarkasteltava toimintansa merkitystä vanhemmille ja kuinka vanhemmuutta voidaan tukea, koska perheet ovat yhä monimuotoisimpia. Kirkkohallituksen julkaisussa (2012:5, 9) on mietitty, mikä on tärkeää lasten hyvinvoinnin vuoksi. Esiin nousee edelleen lapsen kasvurauha, erilaisten perheiden tilanteiden ymmärtäminen, turvallisen ja vastuullisen osallisuuden takaaminen seurakunnassa sekä sen selvittäminen, mitä juuri oman seurakunnan lapsiperheet tarvitsevat (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 9). Seurakuntalaisuuden tukijoina voidaan pitää lapsen perheen lisäksi seurakunnan eri työntekijöitä ja kaikkia jotka jollain tavoilla koskettavat lapsen hyvinvointia (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 14).

Kun mietitään syytä, miksi seurakunta järjestää eri-ikäisille toimintaa, on lähtökohtana se, että lapsella on perusoikeus olla seurakunnan jäsen ja hän voi kokea kuuluvansa seurakuntaan muun muassa osallisuuden kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 14). Jokela (2010, 242) totesi lapsen ilon ja uskonnollisen kasvun olevan vuorovaikutuksessa keskenään ja ilon tuottavan uskolle suotuisan ilmapiirin. Seurakuntaelämän traditiot ja tavat luovat kulttuuria, johon lapsen on helppo juurtua, jossa hänen on turvallista kasvaa ja tuntea olevansa osallisena seurakunnassaan (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 23).

Ritokosken (2010, 109) tutkimuksessa työntekijät kokevat työssään kohtaamisen tärkeänä teemana erilaisessa toiminnassa. Alussa esiin tuli, kuinka kohtaaminen on tärkeä niin seurakuntalaisten kuin seurakunnan työntekijöiden mielestä. Kirkon varhaisnuorisotyö muodostuu muun muassa kerhoista, retkistä, leireistä, verkostoista, kouluyhteistyöstä, partiotyöstä, tapahtumista ja teemapäivistä luoden näin monipuolisen kokonaisuuden (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 146). Ritokosken (2010, 39) tutkimuksessa kolme tärkeintä toimintamuotoa olivat kerhotoiminta, koulutyö ja leiritoiminta, joista kerhotoiminta vaikuttaa säilyttäneen paikkansa keskeisenä kokoavana toimintana nuorisotyössä.

3.4.1 Seurakunnan yhteistyö koulun kanssa

Oppilaitosyhteistyö tarkoittaa seurakunnan ja peruskoulun (ja muiden oppilaitosten) yhteistyötä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32). Kirkon ja koulun yhteistyöllä on pitkä historia (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32). Koulun ja seurakunnan uskonnollista toimintaa linjaa Opetushallitus (Trygg-Jouttijärvi 2016, 190). Lahtiluoma ja Turunen (2011, 21) ovat todenneet, että katsottaessa koulujen ja seurakunnan yhteistyötä on se laajaa ja käytännössä kaikki seurakunnat tekevät jonkinlaista yhteistyötä koulujen kanssa. Sama huomio on tehty myös kirkon tutkimuskeskuksessa (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 134). Kallunki (2014, 54) toteaa tutkimuksessaan, että yhteistyö on monipuolisinta ja yleisintä kouluyhteisössä ja erityisesti alaluokilla. Koulutyön merkitys tulee ilmi myös Ritokosken (2010, 53–54) tutkimuksessa, jossa 32 vastaajaa 41:stä kertoi koulujen kanssa tehtävästä toiminnasta tai yhteistyöstä.

Yhteistyö koulujen kanssa on yksi tärkeä osa-alue varhaisnuorisotyössä, koska varhaisnuorisotyön kohderyhmä on 7–14 vuotiaat (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 146). Ritokosken (2010, 32) tutkimuksessa yli puolet kirkon työntekijöistä kertoivat kouluyhteisön tärkeimmäksi väyläksi kohdata lapsia ja nuoria kattavasti kouluissa. Lisäksi Häkkinen (2015) on todennut, että keskilapsuudessa lapsi valitsee suuntaa, mihin päin kulkea ja tästä syystä ei ole yhdentekevää, millainen on kirkon varhaisnuorisotyön sisältö. Yhteistyön muotoja on muun muassa päivänavaukset, koulujumalanpalvelukset, vierailut oppitunneilla, kriisiapu, erilaiset konsertit sekä leirit ja retket (Lahtiluoma & Turunen 2011, 21; Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012,

146). Ritokosken (2010, 110) tutkimuksessa todettiin, että erittäin monipuolisena koulutyö kattaa päivänavaukset, tuntivierailut, koulutoiminnan sekä leiri- ja retkikoulun, unohtamatta koulujumalanpalveluksia.

Opetushallitus teetti vuonna 2012 kyselyn, joissa peruskoulut nimesivät seurakunnan tärkeimmäksi yhteistyökumppanikseen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30). Rusama (2011, 15) on todennut, että 86 % rehtoreista koki, että yhteistyö koulun ja seurakunnan välillä toimi hyvin tai erittäin hyvin. Kirkon tutkimuskeskuksen (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 134) mukaan kirkon lapsi- ja nuorisotyötä pidettiin jonkin verran tärkeänä yleisesti, hyvin tärkeäksi sen koki noin joka viidennes seurakunnassa ja jonkin verran tärkeänä kaksi kolmasosa seurakunnassa. Tärkeimmäksi toiminnaksi arvioitiin lapsityö. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 134). Tutkimuksissa on todettu, että lasten kohtaamisia tapahtuu paljon alakoulussa, mutta toisen ja kolmannen asteen oppilaitoksissa tilannetta on tärkeä tarkastella (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32). Nuorisokasvatus koulussa –hankkeessa on todettu, että koulun ja seurakunnan yhteistyötä pidettiin kehittämiskohteena myönteisenä, merkittävänä ja mielenkiintoisena (Trygg-Jouttijärvi 2016, 198). Varhaisnuorisotyön kokoava toiminta eli kerhot, leirit ja retket ovat olleet laskusuuntaisia, joten niiden rinnalla koulu yhteistyön merkitys on kasvanut ja se on saanut monenlaisia muotoja (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 146).

Seurakunnan ja koulun yhteistyössä tarvitaan kunnioitusta ja luottamusta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32). Holman (2009, 3) mukaan kirkon ja koulun yhteistyötä pyritään kehittämään avoimuuden, perinteidenkunnioituksen ja tulevaisuuden uskon ilmapiirissä. Pihkalan (2010, 97) mielestä seurakunnan toiminnan kehittämiseen vaikuttaa koulumaailman tarpeet. Trygg-Jouttijärvi (2016, 201) on todennut, että seurakunnan ja koulun yhteistyön ja tavoitteiden onnistumiseen vaikutti myös vanhempien asenne. Koulun tarkoitus on antaa oppilaille valmiuksia elämään, joten Pihkala (2010, 94) nostaa esiin myös näkökulman, että kirkko antaa valmiuksia lapselle kohdata ja käsitellä uskontoa. Samanlaisia näkökulmia nousi esiin, kun tarkastelin uskonnon opetuksen merkitystä koulussa (ks. ylhäällä).

Yhteistyön perusta koulun ja seurakunnan välillä perustuu yhteiselle kasvatustehtävälle, jossa on tarkoituksena tukea kaikkien lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvää elämää

(Lahtiluoma & Turunen 2011, 21; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30). Kasvatustehtävässä koulun tehtävänä on uskontokasvatus ja kirkon tehtävänä kristillinen kasvatus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012, 30). Kirkon tutkimuskeskuksen (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 158) mukaan kirkolla on niin sanotusti kolme tehtävää oppilaitoksissa. Trygg-Jouttijärvi (2016, 190–191) mukaan seurakuntien ja koulujen välistä yhteistyötä voi tapahtua neljällä eri tavalla.

Kirkon tutkimuskeskus määrittelee ensimmäiseksi erityistehtäväksi edistää ja tukea arvokasvatusta sekä laaja-alaista sivistystä (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 158). Rusaman (2011, 6) mukaan selvityksissä katsomusaineiden opetus tukee hyvin näitä kasvatustavoitteita eli auttaa nuorta kasvamaan sosiaalisesti, sivistyneeksi (joka tarkoittaa elämän ja sen ilmiöiden ymmärtämistä laaja-alaisesti) ja käyttäytymään hyvin. Pihkala (2010, 92) on todennutkin, että seurakunnan tehtävässä olennaista on hyvien rakennusaineiden antaminen oppilaan elämän varrelle. Lisäksi Rusama (2011, 9) toteaa vielä, että oppilaat ovatkin pitäneet tarpeellisena eri uskontojen tuntemusta. Trygg-Jouttijärvi (2016, 190–191) nostaa ensimmäisenä seurakunnan merkityksen oppimisympäristönä. Kuitenkin on tärkeää huomata, että kyseisestä asiasta on puhuttu myös Kirkkohallituksen toimesta. Kirkkohallituksen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30) mukaan koulun kannattaa huomioida seurakunnan kirkot, hautausmaat ja eri toimintamuodot koulun oppimisympäristönä, joihin oppilaan tulee saada tutustua ilman uskonnon harjoittamista. Lahtiluoma ja Turunen (2011, 21) ovat myös todenneet, että kirkko voi olla tarjoamassa erilaisia oppimisympäristöjä luterilaiseen uskonnonopetukseen. Tähän Ikonen (2017, 132) on lisännyt, että kirkko ja sen rakennukset voidaan nähdä keskeisenä osana suomalaista kulttuuriympäristöä, koska kirkko löytyy lähes jokaisesta kaupungista tai kunnasta. Se kertoo myös yleensä paljon paikallishistoriasta sekä laajemmista kulttuurisista virtauksista (Ikonen 2017, 132). Pihkala (2010, 93) ottaa esiin näkökulman, kuinka opetussuunnitelmassa painotetaan yhteistyötahojen merkitystä. Kirkko on yksi yhteistyötaho ja samalla myös oppimisympäristö (Pihkala 2010, 93). Kirkko tarjoaa uskonnollisten merkitysten lisäksi mahdollisuuden oppia paikallisia perinteitä, historiaa, maantiedettä, taidetta ja arkkitehtuuria (Ikonen 2017, 132). Ikonen (2017, 133) puhuu myös, kuinka kirkkotila voidaan nähdä kokonaisvaltaisena oppimisympäristönä, jossa jokainen elementti on mietitty tuomaan ilmi kristinuskon ilmiöt ja samalla se mahdollistaa havaita uskonnontunnilla opetettuja asioita konkreettisesti. Kallunki (2014, 55) tuo asiaan

kuitenkin toisenlaisen näkökulman, että kouluysteistyön monipuolisuuteen vaikuttavaa toimintaympäristö ja sen luomat mahdollisuudet. Pienemmät seurakunnat ovatkin yhteistyön monipuolisuudessa heikompia, kuin keski- ja suuret seurakunnat (Kallunki 2014, 55).

Kirkon tutkimuskeskuksen (2012, 158) määrittelemä toinen tehtävä koskettaa oppilaitoksen hengellisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Trygg-Jouttijärvi (2016, 190–191) on lähes samaa mieltä, sillä hän nostaa esiin seurakunnan työntekijän kutsumisen koulun juhliin. Lisäksi Trygg-Jouttijärvi (2016, 190–191) on nimennyt kolmanneksi tehtäväksi seurakunnan järjestämät uskonnolliset tilaisuudet. Nämä ovat sisällöltään samantyyllisiä. Viimeisissä tehtävissä tulee suurin ero. Kolmas tehtävä liittyy ihmisarvon ja tasa-arvon edistämiseen sekä siihen liitetään ympäristövastuu ja lähimmäisen rakkauden toteutuminen (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 2012, 158). Pihkalan (2010, 94) mukaan tasa-arvo on yksi luterilaisuuden keskeinen periaate, joka käy yksiin niin yhteiskunnan kuin koululaitoksen kanssa. Trygg-Jouttijärvi (2016, 190–191) liittää neljännen tehtävän vuonna 2014 voimaan tulleeseen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin, jonka mukaan seurakunnan työntekijä voi toimia ennaltaehkäisevässä oppilashuollossa.

Kirkkohallitus on antanut oman ohjeistukseen seurakunnille liittyen eri opetustahoihin (Trygg-Jouttijärvi 2016, 190). Yhteistyötä ja työnjakoa voidaan selkiyttää yhteisellä sopimuksella, johon kirjataan yhteiset tavoitteet ja toimintamallit, joita pyritään toteuttamaan kunnan jokaisessa koulussa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32). Ritokosken (2010, 42) tutkimuksessa kaksi oli maininnut, kuinka koulutyö oli saanut uutta ja suunnitelmallista suuntaa, kun yhteistyölle oli tehty pohjasuunnitelma. Seurakunnan on tärkeää huomioida koulun oma opetussuunnitelma sekä lukuvuosirytm, jotka vaikuttavat yhteistyön suunnitteluun, ajoitukseen ja sisältöön (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32).

Koululla tapahtuva toiminta

Seurakunnan on huomioitava koko kouluysteistöä ja olla kiinnostunut kaikesta koulun toiminnasta eikä vain omista jäsenistään ja uskonnonopetuksesta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30). Pihkala (2010, 98) on tuonut esiin näkökulman, jonka mukaan

seurakunnan toiminnan suunnittelua haastaa suuri ikäjakauma koulussa, sillä usein seurakunnan tilaisuuksiin osallistuu koko koulu kerralla. Trygg-Jouttijärvi (2016, 201) huomasi, että koulun ja seurakunnan välisessä hankkeessa toivottiin seurakunnan työntekijän antavan aikaa oppilaille, mutta myös tukea vanhemman ja opettajan väliseen vuorovaikutukseen. Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32) on todennut, että olisi tärkeää ottaa lapset osaksi seurakunnan toiminnan suunnittelua ja toteuttamista myös oppilaitoksissa.

Ihmisoikeuksiin nojaten Opetushallitus on antanut toimintaohjeet uskonnon ja elämäntietoa koskevien sekä uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä (Trygg-Jouttijärvi 2016, 190). Holman (2009, 5) mukaan oppilaalla on mahdollisuus osallistua seurakunnan tapahtumiin, joita tarjotaan seurakunnan ja koulun yhteistyö puitteissa. Lahtiluoma ja Turunen (2011, 21) ovat kuitenkin todenneet, että uskonnon harjoittaminen kuuluu ainoastaan koulun uskonnollisiin tilaisuuksiin, joihin ei voi ketään velvoittaa osallistumaan. Oppilaitosten uskonnolliset tilaisuudet esimerkiksi, päivänavaukset, jumalanpalvelukset ja erilaiset konsertit, ovat uskonnon harjoittamista (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 32). Pihkala (2010, 92) toteaa, että päivänavausten ja koulujumalanpalvelusten merkitys on viime vuosina kasvanut, sillä kotien antama uskontokasvatus on vähentynyt.

Seuraavaksi lyhyesti, missä muissa tilanteissa tai tapahtumissa seurakunta voi olla mukana. Esimerkiksi leirikoulut, jotka voidaan järjestää yhteistyössä seurakunnan kanssa. Pihkalan (2010, 110) mukaan koulun kannattaa leirikouluissa hyödyntää seurakunnan ammattitaitoa leirien ohjaamisesta. Kriisitilanteissa korostuu hyvä yhteistyöpohja. On luontevaa pyytää apua seurakunnalta, jos yhteistyötä on ollut jo aikaisemmin. (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 30.) Pihkala (2010, 110) toteaa myös, että monet seurakunnat tarjoavat koulumaailman käännekohtiin tukea ryhmytymiseen.

Aamunavaus ja koulujumalanpalvelus

Aamunavaus on koululle määrätty tehtävä, mutta koulu päättää itse kutsuuko seurakuntaa siihen mukaan ja millaisella sisällöllä (Pihkala 2010, 108). Pihkala (2010, 108) toteaa myös, että aamunavaus on perinteisin seurakunnan ja koulun yhteinen tilaisuus. Se on yhteistyömuodoista vaikuttavimpia sekä haastavampia (Pihkala 2010,

108). Haahtelan ja Myllykosken (2003, 4) mukaan, jotta aamunavaus säilyttäisi merkityksensä, sen tulee olla luonnollinen osa opetusta ja sen edustamaa arvomaailmaa. Mäkisen (2008, 343) mukaan lapsille on tärkeää kokoontuminen ja yhteen tuleminen, jossa lapsi voi rauhoittua sekä kokea turvallisen ilmapiirin. Lisäksi kokoontumisessa erilaiset yksilöt voivat kohdata toisensa ja muodostaa ryhmän (Mäkinen 2008, 343). Lisäksi Haahtela ja Myllykoski (2003, 5) ovat todenneet, että aamunavausten avulla voidaan käsitellä turvallisesti vaikeita ja kipeitä asioita lasten kanssa. Aamunavausten merkitys nousee esiin Ritokosken (2010, 53–54) tutkimuksessa, jossa lähes kaikki haastateltavat olivat kertoneet päivänavausten pitämisestä kouluilla.

Koulujumalanpalveluksella nähdään merkittävä kasvatuksellinen tehtävä kulttuurisesti ja sosiaalisesti ja sen nähdään tarjoavan lapselle mahdollisuutta syventää omaa käsitystä uskonnostaan (Kirkkohallitus 2007, 19). Koulujumalanpalvelukset ovat mahdollisesti lasten ainoat kokemukset jumalanpalveluksesta, sillä harvat lapset käyvät jumalanpalveluksessa (Kirkkohallitus 2007, 12). Kirkkohallitus (Kirkkohallitus 2007, 12) on todennutkin, että jumalanpalveluskasvatuksena koulujumalanpalvelus on seurakunnan tavoittavin ja säännöllisin muoto lasten jumalanpalveluselämässä.

Koulujumalanpalvelukset ovat vuosittaisia tapahtumia seurakunnalla (Kirkkohallitus 2007, 12). Kouluista tuleekin usein pyyntö järjestää koulujumalanpalvelus adventin, joulun, pääsiäisen, koulun aloitukseen tai lopetukseen liittyen, koska ne sopivat luontevasti koulun opiskelurytmiin (Kirkkohallitus 2007, 19). Lapset osallistuvat huoltajan tahdon mukaan koulussa järjestettäviin uskonnollisiin tilaisuuksiin (Kirkkohallituksen julkaisu 2012a, 30). Ikonen (2017, 133) on todennut, että kirkkoon kuuluvien lasten perheet eivät välttämättä harjoita uskontoa tai osallistu uskonnollisen yhteisön toimintaan. Pihkala (2010, 94) toteaa kuitenkin, että oppilaiden kotiväki on pitkään halunnut antaa uskontokasvatuksen vastuun koululle ja kirkolle, sen vähentyessä kotona.

Koulujumalanpalveluksen lähtökohtana halutaan nähdä positiivinen uskonnonvapaus, kuitenkin niin että uskonnonvapauteen liittyvät säädökset huomioidaan (Kirkkohallitus 2007, 15). Byrnen (2014, 1) mukaan uskonnonvapauteen liittyy ajatuksia muun muassa seuraavasta näkökulmasta. Kouluilla on laaja vastuu suojella yhteiskunnallista harmoniaa, puolustaa tieteellistä päättelyä ja kunnioittaa eri uskonnollisia perinteitä ja näkemyksiä yhteisössä (Byrne 2014, 1). Koulun kieltäytyminen

koulujumalanpalveluksista on vastoin uskonvapauslakia, mutta myöskään seurakunta ei voi vaatia koulujumalanpalveluksia pidettäviksi säädöksiin vedoten. Tässä korostuu yhteistyön merkitys koulun ja seurakunnan välillä. (Kirkkohallitus 2007, 17.) Kirkkohallitus (2017, 17) toteaa, että keskustelu koulujumalanpalveluksen merkityksestä on tärkeää maallistumisen ja uskonnonvapauslain uudistuessa.

On huomattu, että perinteet luovat turvallisuutta sekä vahvistavat identiteettiä ja yhteisöä (Kirkkohallitus 2007, 17). Jumalanpalveluselämä alkaa rukouksesta ja lapselle opetetaan kuinka Jumalaa voi lähestyä (Kirkkohallitus 2007, 12). Pihkala (2010, 108) toteaa, että koulujumalanpalveluksen tulisi olla koululaisten näköinen ja heidän ikätasolleen sopiva. Koulujumalanpalveluksessa usko Kristukseen tuodaan selkeästi ja ymmärrettävästi esille lapsille, mutta samaan aikaan sen tulee antaa jotain myös läsnä oleville aikuisille (Kirkkohallitus 2007, 12). Kirkkohallitus (Kirkkohallitus 2007, 14) toteaa, että jumalanpalveluksessa olisi tärkeää, että lasten ajatuksia otettaisiin esiin esimerkiksi esirukouksessa.

3.4.2 Nurmon kappeliseurakunta ja koulujen yhteistyö

Seurakunnan ja koulun yhteistyölle on laadittu yhteinen asiakirja (Koulu ja seurakunta 2018; Seinäjoen kaupungin opetussuunnitelma 2019). Kaikille luokka-asteille toteutetaan joulukirkko tai jouluhartaus sekä kevätkirkko. Lisäksi seurakunnan työntekijä vierailee pitämässä aamunavauksia kouluilla. On myös huomioitavaa, että seurakunnan työntekijät ovat käytössä koulun arjessa. Syksyllä nuorisotyöntekijä käy tiedottamassa seurakunnan kerhojen alkamisesta koululla. (Koulu ja seurakunta 2018; Seinäjoen kaupungin opetussuunnitelma 2019.)

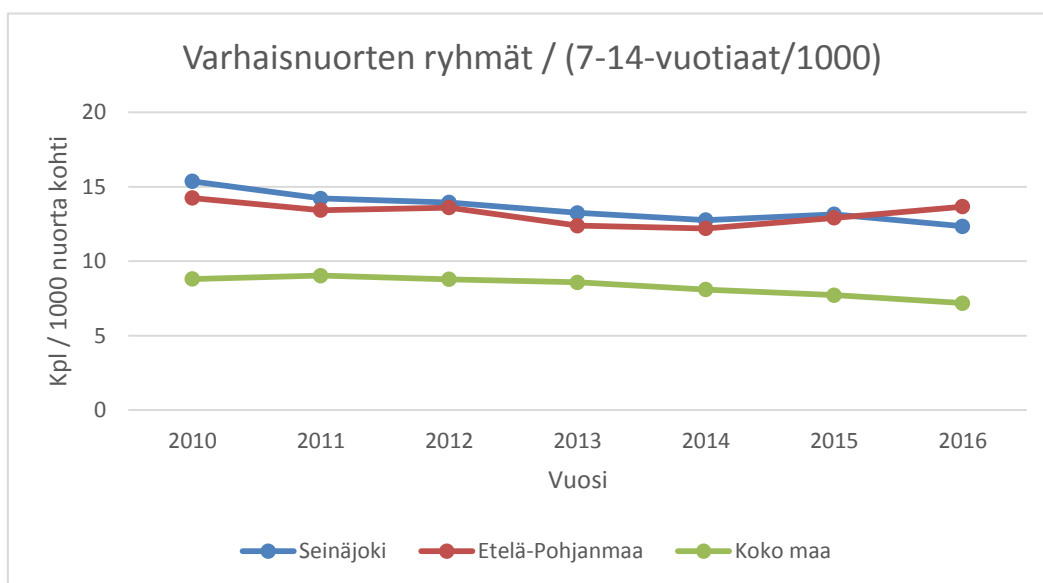
Mikkelinpäivänä 1. luokalla oleville järjestetään hartaus ja samalla oppilaat saavat tutustua seurakuntakotiin. Toisella luokalla oppilaille pidetään adventtihartaus seurakuntakodilla tai koulussa. 3. luokkalaisille järjestetään diakoniaan tai lähetykseen liittyvä projekti yhdessä seurakunnan kanssa. Lisäksi 3. ja 4. luokkalaisille järjestetään valtakunnallinen virsivisa, mutta koulu päättää osallistumisesta. (Koulu ja seurakunta 2018; Seinäjoen kaupungin opetussuunnitelma 2019.)

Neljäs luokkalaisille järjestetään kymppisynttärarit. Seurakunnan työntekijä vierailee luokissa ja kutsuu oppilaat kymppisynttäreille. Oppilaille annetaan mahdollisuus

suorittaa virsimerkki keväällä. Lisäksi oppilaille järjestetään retki tai leirikoulu Lankarissa, jossa teemana on lähetystyö. Viidennellä luokalla oppilailla on vastuu suunnitella oman koulunsa pääsiäishartaus. Seurakunnan työntekijä on mukana suunnittelussa. Kuudennella luokalla seurakunnan työntekijä käy pitämässä oppilaille uskonnotunnin. Lisäksi valtakunnallinen raamattuvisa järjestetään, koulu päättää osallistumisestaan. (Koulu ja seurakunta 2018; Seinäjoen kaupungin opetussuunnitelma 2019.)

4 Seurakunnan varhaisnuorisotyö

Varhaisnuorisotyöksi kutsutaan työtä, jota tehdään luterilaisessa seurakunnassa 7–14-vuotiaiden lasten parissa (Jansa 2010, 266). Seurakunnan toiminnan yksi tarkoitus on tukea kodin kasvatusta sekä lapsen hengellisyyttä osana lapsen kokonaisvaltaista kasvua (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35). Hakola ja Koivunen (2013, 50) toteaa, että seurakunnan toimintamuodot tulisi nähdä paikkana, jotka mahdollistavat kristillisen kasvatuksen.

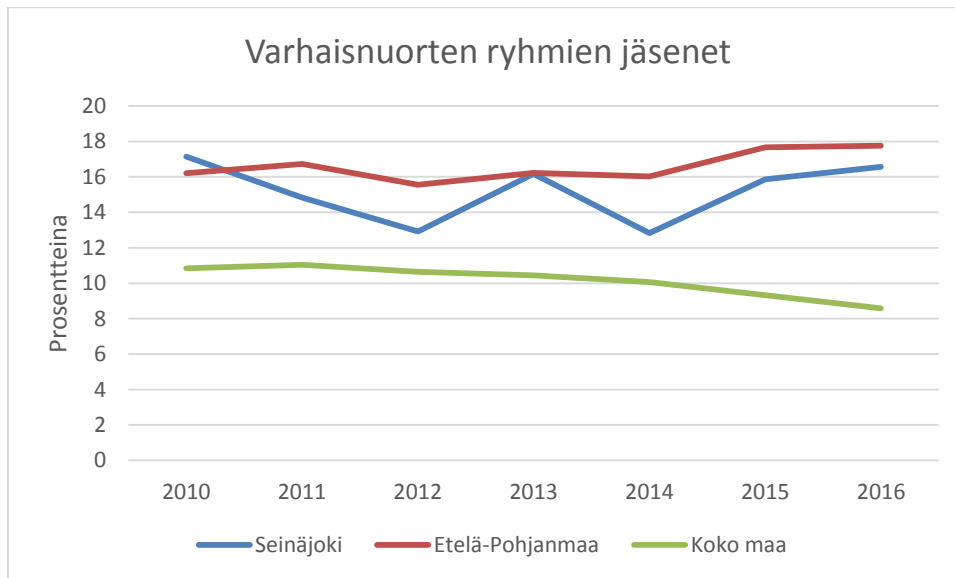

Kuvio 2. Varhaisnuorten ryhmät (mukaillen: Kirkkohallitus 2019, www.nuorisotilastot.fi)

Kuviosta (Kuvio 2) voimme huomata, että Seinäjoen seurakunnan alueella on selvästi enemmän varhaisnuorten ryhmiä verrattaessa koko maahan. Ryhmien määrä on ollut kuitenkin pienessä laskussa koko ajan. Verrattaessa koko Etelä-Pohjanmaahan on Seinäjoella kerhojen määrä laskenut hieman alemmas.

Varhaisnuorisotyön tarjoamat kerhot, leirit ja retket ovat paikkoja, joissa ollaan turvallisesti yhdessä ja opitaan elämää ryhmän jäsenenä (Porkka 2008, 213). Merijärveläisistä lapsista lähes kaikki (37/46 lapsesta) olivat osallistuneet johonkin seurakunnan toimintaan (Kotta & Torvikoski 2010, 20). Tämä tutkimus antaa samansuuntaisia tuloksia kuin Kemppaisen (2011) tutkimus. Kemppaisen (2011, 23, 24) tuloksissa yli puolet raahelaisnuorista (68 %) olivat osallistuneet seurakunnan toimintaan ennen seitsemättä luokkaa. Leppäsen (2014) tutkimuksessa Jyväskylässä,

osallistuneiden määrä oli suurin, 72 % (N=86) tutkittavista olivat osallistuneet seurakunnan toimintaan.

Kuvio 3. Varhaisnuorten ryhmien jäsenet (mukaillen: Kirkkohallitus 2019, www.nuorisotilastot.fi)

Seinäjoella nuorten osallistuminen toimintaan on ollut vaihtelevaa, mutta viime vuosina nousussa (Kuvio 3). Koko maahan verrattaessa Seinäjoella nuoria osallistuu enemmän, mutta Etelä-Pohjanmaan verrattaessa ovat osallistujamäärät pienempiä. Kuitenkin viime vuosina Seinäjoen ja Etelä-Pohjanmaan ero on kaventunut.

4.1 Kerhot

Kerhojen tarkoituksena on tarjota lapsille heidän ikäkaudelleen sopivaa ja kiinnostavaa toimintaa tutussa ja turvallisessa ympäristössä (Kirkkohallituksen julkaisu 2012a, 26). Häikiö (2007, 22) on todennut, että toimintaympäristön merkitys vaihtelee lapsen iän myötä ja lapsen kasvaessa toimintaympäristö laajenee kodin ulkopuolelle. Lapsen lähiympäristössä tapahtuvaa toimintaa pidetään merkityksellisenä ja sen nähdään yhteisöllisyyden ja ystävyysuhteiden mahdollistajana (Häikiö 2007, 22). Jansa (2010, 272) nostaa esiin näkökulman, ettei seurakunnan tehtävä ole kilpailla muiden vapaa-ajan kerhojen ja harrastusten kanssa, vaan sen tehtävä on muistuttaa kolmiyhteisestä Jumalasta niissä ympäristöissä, joissa lapsi elää. Ritokosken (2010, 11) tutkimuksessa todettiin, että kerhotoiminta voi haastaa muun paikallisen harrastustoiminnan, jos tarjontaa on paljon, mutta seurakunnan tarjonnan merkitys korostuu paikkakunnilla,

joissa harrastusmahdollisuuksia on vähän. Häikiö (2007, 26) puhuu, kuinka harrastustoiminnan nähdään mahdollistavan ja vahvistavan lasten turvallisuutta, sosiaalisia suhteita ja antavan lapselle tilaa kehittää itseään.

Kerhotoiminnan koetaan juurruttavan lapsia seurakuntaan ja auttamaan heitä löytämään paikkansa seurakunnassa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Kerhojen merkitys nähdään myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä tasa-arvon lisääjänä sekä lapsen syrjäytymisen ehkäisijänä (Häikiö 2007, 24). Kerhotoimintaan satsaaminen ja panostaminen nähtiin mielekkäänä Nuorisokasvatus koulussa –hankkeessa (Trygg-Jouttijärvi 2016, 198). Ritokosken (2010, 51) tutkimuksessa jokainen tutkittava (40/40) kertoi seurakunnassaan järjestettävän kerhotoimintaa, joka vahvistaa käsitystä kerhotyön merkityksestä.

Seurakunnan kerhot kokoontuvat säännöllisesti, joita ohjaavat nuoret tehtävänsä koulutetut kerhonohtajat (Jansa 2010, 268). Kerhot ovat yleensä maksuttomia ja ne on syytä säilyttää sellaisina (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Ritokosken (2010, 110) tutkimuksessa kerhotyössä vahvuudeksi onkin mainittu toistuvuus, turvallisuus ja lapsen henkilökohtainen sekä säännöllinen kohtaaminen.

Kerhoissa on suuria alueellisia eroja (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Kerhojen alueelliseen eroihin viittaavat myös aikaisemmat tutkimukset. Ahosen (2011, 30) tutkimuksessa noin kolmasosa (36 %) kemiläisistä lapsista oli ollut joskus kerhoissa. Kempaisen (2010, 24) tutkimuksessa ennen seitsemättä luokkaa 57 % (N=241) oli osallistunut seurakunnan kerhoihin. Kerhot perustuvat viikoittaiseen suunnitelmaan, jonka ohjaaja vetää (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Ritokosken (2010, 110) tutkimuksessa kerhotoiminnassa tärkeäksi todettiin sisällöllinen suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus. Hakola ja Koivunen (2013, 23) nostaa esiin näkemyksen, että suunnittelua voi olla, mutta se tapahtuu viikkokohtaisesti ja suurempaa suunnitelmaa eri tahojen kanssa ei ole, niin että se jatkuisi nivelvaiheiden (pyhäkoulu, varhaisnuoret ja nuoret) yli. Häikiön (2007, 27) mukaan lasten näkökulmaa katsottaessa tärkeintä on, että kerhon aihe kiinnostaa heitä, jotta he haluavat osallistua kerhoon. Hakola ja Koivunen (2013, 22) lisäävät vielä kuinka tärkeää olisi, että työ on suunnitelmallista, sillä lapsi voi pahimmassa tapauksessa kuulla lapsuusvuosien aikana saman raamatun kertomuksen usein ymmärtämättä, miten kertomus vaikuttaa hänen arkeensa.

Kerhossa lapsi osallistuu usein kerhohartauksiin, mutta ne eivät kilpaile tai korvaa seurakunnan jumalanpalveluksia, sillä lapsella on oikeus kokea jumalanpalvelus yhdessä perheen kanssa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35). Ritokoski (2010, 110) toteaa tutkimuksessaan, että kerho nähdäänkin paikkana, jossa lapselle annetaan mahdollisuus kristilliseen kasvatukseen ja yhdessä tekemiseen erilaisen toiminnan kautta. Kerhon tavoitteena onkin taata lapselle mielekkäitä harrastuksia ja kasvuympäristöjä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 28). Yleensä kerhoissa askarrellaan, leikitään ja harjoitetaan hartautta kirkkovuoden ja kerholaisten mieltymysten mukaan (Jansa 2010, 268). Lisäksi kirkkohallitus (2012:5, 26) asettaa tavoitteeksi muun muassa liikunnan ilon, tasapuolisuuden, reilun pelin ja tietenkin lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin. Keskeiseksi tavoitteeksi nousee, että jokaisessa kerhossa pyritään lapsen sosiaaliseen vahvistamiseen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26).

Erilaisia kerhoja voi olla myös rakennettuna jonkin teeman ympärille tai ne voivat kestää kauemmin, mutta kokoontua harvemmin tai lapsi voi osallistua perhekerhoon yhdessä vanhemman kanssa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Seurakunta järjestää myös harrastekerhoja, joissa pääpaino on tietystä harrastuksesta kuten kokkauksessa tai urheilussa (Jansa 2010, 268). Seurakunta voidaan nähdä myös liikuttajana esimerkiksi liikuntakerhojen kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Porkka (2008, 213) nostaa esiin, kuinka seurakunnan tarjoamat liikunta- ja harrastekerhot tarjoavat lapselle yhdessä tekemisen ilon ilman kilpailua.

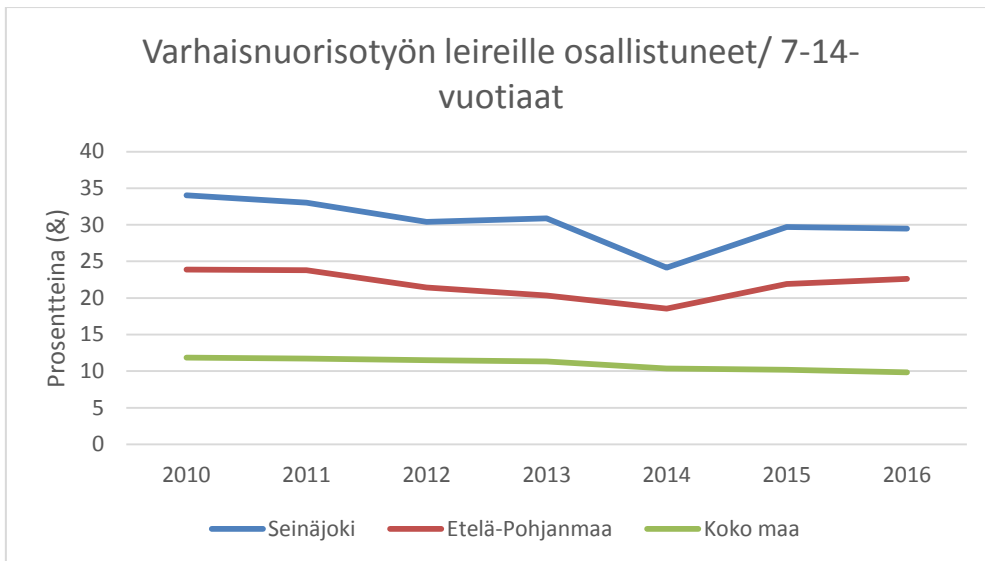
Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26) pohtii myös, voisiko kerhoja suunnitella yhdessä lasten ja heidän perheidensä kanssa ja antaisiko se osallistujilleen jotain tärkeää toteutuessaan. Leppäsen (2014, 20) sekä Kotan ja Torvikosken (2010, 27) tutkimuksissa lapsien antamat toiveet seurakunnan toimintaan liittyen liittyivät usein erilaisiin kerhoihin.

4.2 Leirit ja retket

Seurakunta pyrkii tarjoamaan leireillä lapsille kokemuksia ja elämyksiä aktiiviseen toimintaan yhteisöllisyyden kautta, kaikkien hyväksymistä omana itsenään, hiljentymistä yhdessä ja Pyhän läsnäoloa keskellä luontoa (Jansa 2010, 269). Kokkonen (2015, 150) puhuu artikkelissaan tutkimuksista, jotka ovat osoittaneet, että yksikin hyvä

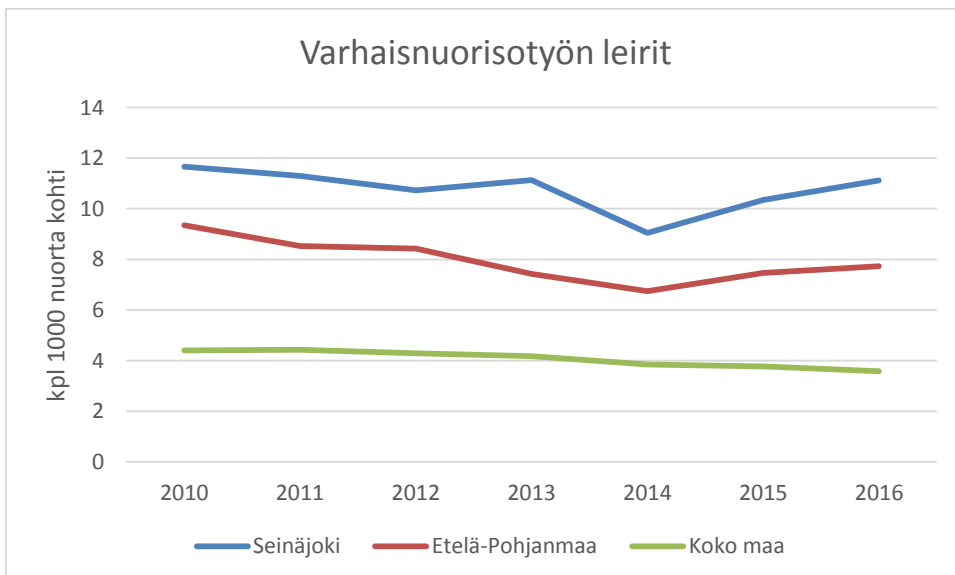
kokemus leiriltä on rippikoulun kannalta tärkeä. Kokkonen (2015, 149) toteaa, että leireillä pelkkä oleminen on nykylapselle kaivattu kokemus. Alkukesän leirit voivat olla myös helpotus vanhemmille, jotka kamppailevat oman työn ja lasten kesälomien kanssa (Jansa 2010, 270). Jansan (2010, 269) mukaan kesäleireiltä jäänyt mukava muisto voi olla innostava tekijä, että lapsi käy muussakin seurakunnan toiminnassa mukana.

Parhaimmillaan lapsi voi saada leireiltä kokemuksia, ryhmässä tapahtuneesta monipuolisesta ja aktiivisesta toiminnasta, joissa lapsi on voinut kokea eri aistikanavien kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 24). Jansan (2010, 269) mukaan leirin ohjelma rakentuu yleisesti kristilliselle arvopohjalle, jossa ajatuksena on kokonaisvaltainen ihminen. Ritokosken (2010, 57,110) mukaan leiritoiminta on monimuotoista, jossa pääpaino on erilaisella tekemisellä ja sitä kautta oppimisella. Leireillä tehdään yhdessä monenlaista toimintaa (pelailut, ulkoilut, askartelut) ja samalla harjoitellaan toisen huomioon ottamista ja lähimmäisen rakkautta (Ritokoski 2010, 110–111). Kirkkohallituksen julkaisussa (2012:5, 24) on todettu tällaisen oppimisen vaikuttavan lapsen kokonaispersoonaan ja tukemaan hänen kasvuaan seurakunnan jäsenenä. Ritokosken (2010, 43) tutkimuksessa leiritoiminnan merkityksessä nousi esiin mahdollisuus tarjota lapselle paikka, jossa hän voi kokea erilaisia kokemuksia. Leiritoiminnalla voidaan tukea kristillistä identiteettiä. Lisäksi leiritoiminta voi olla paikka, jossa lasta kutsutaan seurakuntayhteyteen ja vahvistetaan tätä yhteyttä. (Ritokoski 2010, 43.) Kokkonen (2015, 149) puhuu, kuinka kasvu ei tapahdu vaatimalla ja erilaisilla virikkeillä, vaan tukemalla ja mahdollistamalla sekä olemalla läsnä.

Kuvio 4. Varhaisnuorisotyön leireille osallistuneet (mukaillen: www.nuorisotilastot.fi)

Voimme huomata, että Seinäjoella leireihin osallistuneita on enemmän verrattaessa niin koko maahan kuin Etelä-Pohjanmaahan (Kuvio 4). Voimme kuitenkin huomata pientä laskua vuosien 2010–2016 välissä sekä selvän leiriläisten vähenemisen vuonna 2013–2014. Tätä notkahdusta voi selittää tarkemmin seuraava kuvio (Kuvio 5. Varhaisnuorisotyön leirit)

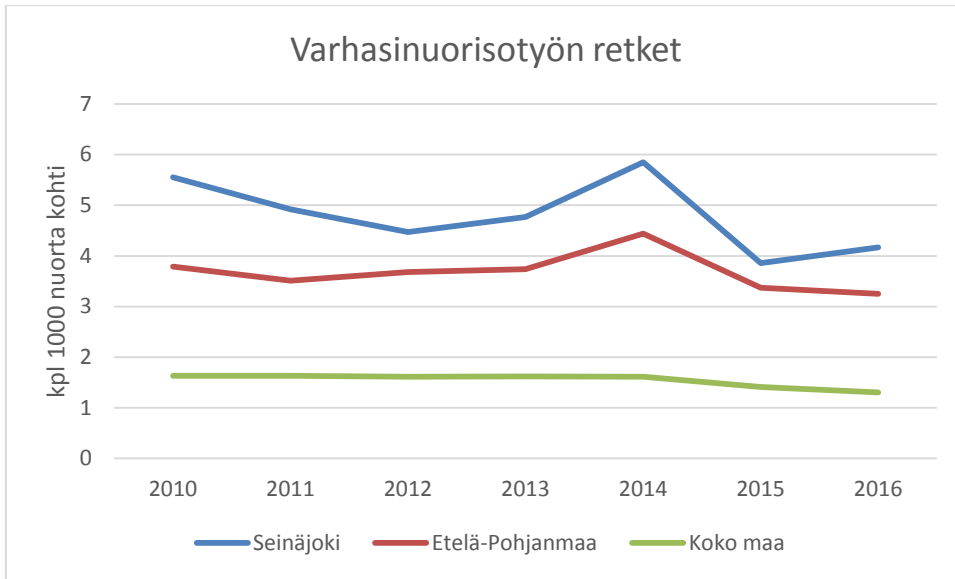
Kuvio 5. Varhaisnuorisotyön leirit (mukaillen: www.nuorisotilastot.fi)

Voimme siis huomata leirien vähentyneen myös vuosien aikana ja kiinnittää huomiota vuosiin 2013–2014 (Kuvio 5). On vaikea sanoa kumpi on ollut seurausta kummasta,

leiriläisten vähentyminen vai leirien väheneminen. Toisaalta voimme huomata suunnan olevan kasvamaan päin, kun taas koko maassa tilanne on toisinpäin.

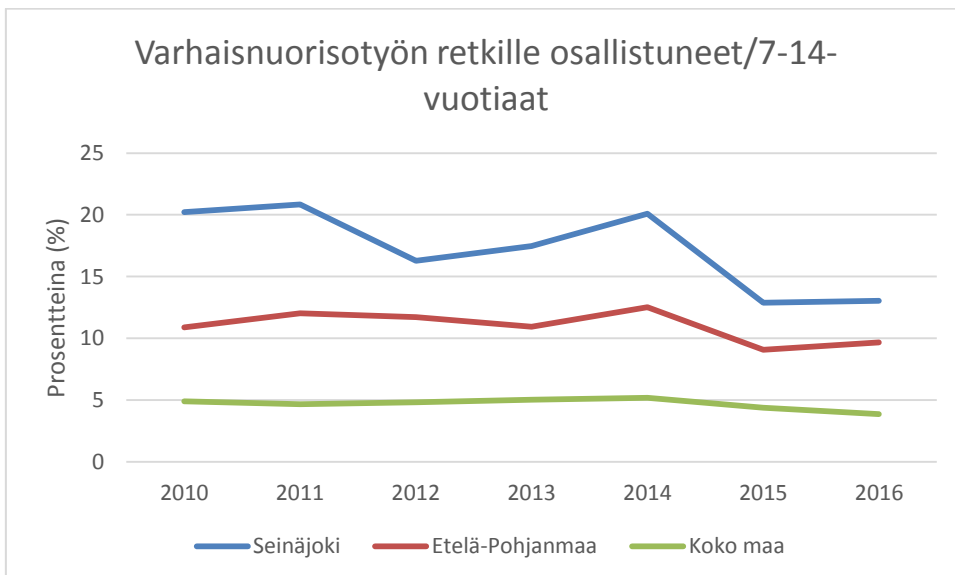
Työntekijät ovat kokeneet, että säännöllinen leiritoiminta kannattaa, sillä heidän kokemuksensa mukaan leirityössä tapahtuu monia lapsen hyvää elämää tukevia kasvuprosesseja (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 24). Myös Jokela (2010, 241) kertoi leiriohjaajien kokemuksista, joissa heidän mielestään leirityössä tapahtuu paljon lasta tukevia kasvuprosesseja ja moni leiriohjaaja on pohtinut sen johtuvan yhteisöllisyydestä sekä yhdessä tekemisestä. Leirit tarjoavat yhteishenkeä ja turvallista ilmapiiriä niille, joiden arjesta puuttuu turvallisuudentunne (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 24). Leirityön vahvuutena tutkimuksessa mainittiin aikuisten ja lasten kohtaaminen, toisen auttaminen, tukeminen ja kuunteleminen sekä painotettiin isossa ryhmässä toimimista ja tutustumista uusiin ihmisiin (Ritokoski 2010, 111). Seurakuntien lisäksi leirin järjestäjänä voivat olla hiippakunnat tai kirkolliset palvelujärjestöt ja niiden muotona voivat olla perinteisemmät tyttö- tai poikaleirit tai suur-, vaellus- tai perheleirit (Jansa 2010, 269).

Jansa (2010, 269–270) toteaa, että leirillä ja retkillä lapsella on mahdollisuus harjoitella itsenäistymistä turvallisessa ympäristössä ja parhaimmillaan vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja. Leireillä turvalliseen ympäristöön vaikuttaa turvalliset aikuiset, jotka tukevat lasta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 24). Jansa (2010, 269) toteaa, että nykyajan virtuaalisuhteiden aikana voi olla yllättävää viettää aikaa kasvotusten leireillä. Retket ovat mahdollisuus lapsille osallistua myös silloin tällöin seurakunnan tapahtumiin (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 24). Ritokosken (2010, 11) mukaan retket koettiin täydentävänä toimintana, jolla voidaan koota sellaisia tyttöjä ja poikia mukaan toimintaan, jotka eivät syystä tai toisesta käy kerhoissa ja leireillä.

Kuvio 6. Varhaisnuorisotyön retket (mukaillen: Kirkkohallitus 2019, www.nuorisotilastot.fi)

Voimme huomata että retkien määrät ovat laskeneet viimeisen 6 vuoden aikana (Kuvio 6). Mielenkiintoista kuitenkin on, että vuosien 2013–2014 retkien määrä on noussut, kun taas leirien määrä oli vähentynyt (Kuvio 4). Kuitenkin tämän jälkeen retkien määrä on laskenut, kunnes vuoden 2015 jälkeen retkien määrä on ollut pienoisisessa nousussa.

Kuvio 7. Varhaisnuorisotyön retkille osallistuneet (mukaillen: Kirkkohallitus 2019, www.nuorisotilastot.fi)

Voimme huomata retkien osallistuvien nuorten määrän olevan selvästi suurempi kuin koko maassa tai Etelä-Pohjanmaalla. Retkeläisten määrät ovat olleet vaihtelevia vuosien aikana ja jonkinlaista yhteyttä voidaan havaita retkien määrään verrattaessa (Kuvio 7).

4.3 Muu hengellinen toiminta

Hengellisten tilaisuuksien tarkoitus on tarjota lapselle mahdollisuus hiljentymiseen, rukoilemiseen sekä Pyhän kohtaamiseen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35). Smithin ja Crosbyin (2016) tutkimuksessa todettiin, että jumalakuva vaikuttaa suoraan itsetuntoon, jos lapsi näkee Jumalan positiivisena elämässään. Hartaushetken eri symbolit ja siihen liittyvät rituaalit luovat lapselle turvallisuuden tunnetta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35). Ritokosken (2010, 118) mukaan hartauselämän kautta, tuetaan lapsen hengellistä elämää ja ne ovatkin luonnollinen tapa hiljentyä. Moore ym. (2012, 225) tutkimuksessa lapsista suurin osa (78 %) puhui rukoilemisesta hyvänä ja onnellisena asiana, jossa he ajattelevat tai rukoilevat Jumalalle. Jotkut lapset kertoivat tuntevansa myönteisiä tunteita puhuessaan tai rukoillessaan Jumalalle (Moore ym. 2012, 225). Besten (2011, 324) tutkimuksessa lapset uskoivat, että Jumala antaa anteeksi jokaisen synnin, jonka tunnustaa rukouksen aikana He myös totesivat, että on mahdotonta muistaa pyytää anteeksi jokaista syntiä ja kokivatkin, että sovinnon sakramentin kautta oli mahdollisuus saada kaikki synnit anteeksi (Besten 2011, 324). Lisäksi Mooren ym. (2012, 228) tutkimuksessa kaikki lapset (100 %) puhuivat hengellisyydestä ja sen roolista omassa ja muiden elämässä, myös lapset jotka eivät uskoneet korkeampaan voimaan. Heillä oli käsitys henkisyydestä ja he keskustelivat siitä ystävien ja perheiden kanssa (Moore ym. 2012, 22).

Lapsilla on siis oikeus kokea jumalanpalvelus (ks. yllä Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35). Jokela (2010, 243) ottaa esiin näkökulman, miksi seurakunnissa kannattaisi tehdä jumalanpalvelukset perheiden ehdoilla. Lapsen ilo pääsee valloilleen ja seurakunnalla on ajatus, että lapsen ilon kautta muut seurakuntalaiset saavat kokea uskon (Jokela 2010, 243). Seurakunnan onkin tärkeää huomioida jumalanpalveluksia suunnitellessa perheet, joissa on eri-ikäisiä lapsia (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35). Malkavaaran (2011, 131) mukaan lasten ja nuorten kirkon tulisi olla kohtaava kirkko, niin sanottu matalan kynnyksen kirkko, joka on suvaitsevainen.

Kirkkohallituksen julkaisussa (2012:5, 35) pohditaan, kuinka osallisuuden tunnetta voidaan vahvistaa, jos jumalanpalveluksen kieli on ymmärrettävää, laulut ja virret tuttuja. Malkavaara (2011, 131–132) nostaa esiin näkökulman, jonka mukaan kirkkoliselle kulttuurille voi olla välillä vaikeaa kohdata nuorten elämänarvoja ja haastetta antaa myös nopeasti vaihtuvat muoti-ilmiöt ja ”virtaukset” nuorison keskuudessa.

Seurakunta tarjoaa usein mahdollisuutta kuorolaulantaan, jonka koetaan olevan lapselle säännöllinen tilaisuus, joka kokoaa lapsia yhteen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 27). Kuoron katsotaan antavan lapselle kokemuksen laulun ilosta, musiikillisen kasvupohjan, yhteisiä kokemuksia ikätovereiden kanssa sekä erilaisia esiintymismatkoja, leirejä ja retkiä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 27).

Aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaavat kristilliset arvolähtökohdat sekä kirkon kasvatustyön painotukset (Torppa 2008, 27). Toiminta on osa kirkon kasvatustyötä (Petäjä 2008, 12). Kristillinen kasvatusta nivoutuu erilaisiin toimintoihin, leikkiin, oppimiseen ja arjen tilanteisiin (Torppa 2008, 27). Toiminnan tehtävän on tukea lapsen tunne-elämää ja eettistä kasvatusta (Hyystinmäki-Suomi & Petäjä 2008, 15). Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältöön vaikuttaa toiminnan järjestäjä ja toteuttaja, joten seurakunnan järjestämään toimintaan kuuluu kristillinen kasvatusta (Petäjä 2008, 12). Aamu- ja iltapäivätoiminta on kerhotoimintaa vapaampaa, paikka jossa lapsi saa levätä, tehdä läksyjä ja leikkiä turvallisen aikuisen läsnä ollessa (Petäjä 2008, 9). Ohjatun toiminnan lisäksi lapselle tulee antaa mahdollisuus levähtää rauhallisessa ympäristössä (Hyystinmäki-Suomi & Petäjä 2008, 15).

5 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli saada lasten ääni kuuluviin. Tutkimuksen tavoite oli selvittää, mihin seurakunnan toimintaan Nurmon kappeliseurakunnan alueen lapset osallistuvat ja millainen merkitys toimintaan osallistumisella on lapselle. Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

1. Millaiseen seurakunnan toimintaan lapset arjessaan osallistuvat?
2. Millainen merkitys seurakunnan toimintaan osallistumisella on lapsille?

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen

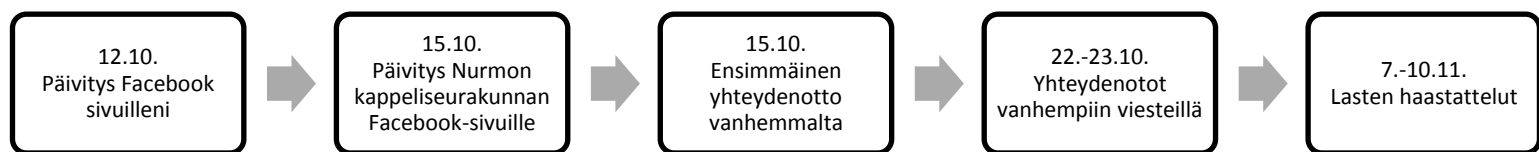
Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus ei edusta ainoastaan yhtä tieteenalaa ja usein selvitettävät asiat selkenevät tutkimuksen edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa halutaan painottaa näkökulmia, joissa tutkittavien ääni pääsee parhaiten ääneen ja tutkimuksen tulokset syntyvät tutkittavien kautta, eikä tutkija valitse mikä on tärkeää ja mikä jää tutkimuksessa vähempiarvoiseksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 160–162.) Laadulliseen tutkimukseen ei ole selkeitä ohjenuoria, mutta siihen voidaan liittää monia erilaisia tapoja tutkia ihmisyyttä (Lichtman 2013, 5). Pattonin (2002, 4) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan usein ihmisten kokemuksia ja käsityksiä sekä inhimillisen toiminnan ja merkityksen suhdetta.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullisessa tutkimuksessa tavoite on tuoda ilmi tutkittavaan ilmiöön liittyviä merkittäviä ja toistuvia asioita muutaman yksittäistapauksen kautta. Voidaan siis todeta, ettei lähtökohtana ole tilastojen esittäminen, vaan tarkastella jotain arkeen liittyvää tapahtumaa tai ilmiötä tieteellisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 161–162.) Ilmiö voidaan nähdä asiana, jonka yksilö kokee omassa maailmassa, jonka kautta hän rakentaa siitä käsityksen (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 116). Lichtman (2013, 3–4) on todennut, että kvalitatiivinen tutkimus on

perusteltu, kun tutkitaan ihmisen käyttäytymistä tai yhteiskunnallista ilmiötä. Alasuutari (2011, 231) toteaa, että kvalitatiivisen menetelmien avulla pyritään saamaan syvällistä tietoa. Tutkimuksessa tutkittiin seurakunnan toimintaa ja sen luomia kokemuksia alakouluikäisille lapsille, mikä on perustelu kvalitatiivisille tutkimukselle.

On tärkeää huomioida, että laadullisen tutkimuksen yksi tavoite on luoda tilanne, joka antaa mahdollisuuden ymmärtää tutkimuskohdetta paremmin (Varto 1992, 93). Eskola ja Suoranta (2008, 61) ovat todenneet, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritäänkin muun muassa ymmärtämään jotain toimintaa. Denzinin ja Lincolnin (2011, 3-4) mukaan laadullisen tutkimuksen tarkoitus on syventää ymmärrystä tietystä kiinnostuksen kohteesta sekä antaa lisä ymmärrystä valitusta näkökulmasta. Nämä näkökulmat antavat lisätukea sille, että tutkimus toteutettiin laadullisena.

Suostumuksen hankinta voi olla epäselvää, riittääkö aikuisille tiedottaminen tutkimuksesta, jolloin he voivat kieltää lapsen osallistumisen (Nieminen 2010, 33). Itse tiedotin tutkimuksesta ensimmäisenä omilla Facebook-sivuilla (liite 2) ja julkaisu tehtiin myös Nurmon kappeliseurakunnan sivuille (liite 3). Facebookin kautta minuun otti yhteyttä yksi (1) huoltaja. Tämän jälkeen lähestyin itse viesteillä perheitä, jotka asuvat Nurmon kappeliseurakunnan alueella ja sain sitä kautta neljän (4) perheen suostumuksen haastatteluun (Kuvio 8. Aikataulus). Huoltajan suostumus on saatava ensin, mutta tämän jälkeen lapsi antaa tai on antamatta lopullisen suostumuksen (Kuula 2011, 148). Tästä syystä lapsen suostumusta kysyttiin vielä ennen haastattelua ja kaikki kahdeksan (8) lasta suostuivat haastatteluun.

Kuvio 8. Aikataulus.

5.3 Lapset tutkimuksen kohteena ja tutkimukseen osallistujat

Thomas (2007, 212) on todennut lapsuuden tutkimukseen vaikuttavan se, ettei lapsia nähdä vakavasti otettavana tutkimuksen kohteena. Kolme vuotta myöhemmin Alderson (2011, 51) on todennut, että lapsiin kohdistuva tutkimus keskittyy yleensä loppujen lopuksi aikuisiin ja heidän mielipiteisiin lapsien kokemuksista. Boyatzis (2011, 32) toteaa, että hiljalleen on alettu tekemään joitain muutoksia ja on nähty jonkinlaista edistymistä lapsuuden tutkimuksessa ja siinä, että lapset nähtäisiin aktiivisina osallistujina myös perheen vuorovaikutuksessa sekä viestinnässä uskonnollisissa kysymyksissä. Alderson (2011, 54) lisää myös, että lapsuuden yhteiskunnallinen tutkimus on lisännyt tietoisuutta, siitä että lapsilla on myös kapasiteettia tuoda omat kokemuksensa ilmi. Raittila, Vuorisalo ja Rutanen (2017, 312–313) kuitenkin toteavat, että kahden viime vuosikymmenen aikana lasten elämän ja arjen tutkiminen heidän itsensä kertomana on vakiintunut yhdeksi keskeiseksi tutkimuksen näkökulmaksi. Toteutin kandini tutkimalla lapsia ja ylläolevat toteamukset vahvistavat sitä, että on tärkeää antaa ääni myös lapsille ja kuulla heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan.

Tutkimuskohteena olivat lapset sekä heidän kokemuksensa seurakunnan toiminnasta. Tutkimukseen osallistui Nurmon alueella asuvia alakouluikäisiä lapsia. Lapset asuivat eri puolilla Nurmoa ja he osallistuivat muun muassa eri paikkojen kerhoihin ja olivat myös eri kouluista. Haastatteluihin pyritään luonnollisesti etsimään niitä, joilla uskotaan olevan haluttua kokemusta tutkittavasta aiheesta (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 30). Haastatteluihin osallistui yhteensä kahdeksan (8) lasta. Haastateltavista kolme (3) oli poikia ja viisi (5) tyttöä. Lapsista kaksi (2) oli 1. luokalla, kaksi (2) 2. luokkalaista, kaksi (2) 3. luokkalaista, yksi (1) 5. luokkalainen sekä yksi (1) 6. luokkalainen. Osa lapsista oli sisaruksia ja haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluna. Yksilöhaastatteluja tuli yhteensä kaksi (2) ja ryhmähaastatteluja (3). Lasten anonyymiuden säilyttämiseksi lasten nimet on muutettu.

Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat:

Kalle (1. luokkalainen)

Juho (1. luokkalainen)

Kerttu (2. luokkalainen)

Mikko (2. luokkalainen)

Kaisa (3. luokkalainen)

Minna (3. luokkalainen)

Henna (5. luokkalainen)

Jaana (6. luokkalainen)

5.4 Aineiston keruu

Aineiston keruu tapahtui haastattelemalla ja seuraavat näkökulmat tukevat tätä aineiston keruumuotoa. Haastattelu on yksi yleisin aineistonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Hakala (2010,21) on todennut, että tarjottaessa ääni sellaisille tutkittaville, jotka sitä eivät yleensä saa ovat laadulliset menetelmät perusteltuja. Lisäksi Raittila ym. (2017, 313) on todennut, että lasten kuuleminen tapahtuu yleensä haastattelemalla.

Haastattelun yhtenä etuna nähdään joustavuus, koska tutkijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä ja selventää omaa ilmaisuaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Tämä toimi lasten kanssa, jos kysymystä piti selventää tai tehdä mahdollisia lisäkysymyksiä. Lisäksi haastattelijana oli helpompi tehdä tarkentavia kysymyksiä lapsen vastaukseen liittyen.

Haastattelupaikan merkitystä ei kannata vähätellä ja haastatteluissa kannattaa huomioida haastateltavan näkökulma (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 33). Raittila ym. (2017, 317) toteaa, että haastattelulle kannattaa varata rauhallinen paikka. Eskola ja Suoranta (2008, 92) lisäävät, että tilan on hyvä olla rauhallinen ja vähävirikkeinen, mutta ei kuitenkaan liian muodollinen tai virallinen, sillä se voi tuoda haastateltavalle epävarman olon. Haastattelun toteuttamisena kotona hyvänä puolena nähdään se, että lapsi on tutussa ympäristössä, toisaalta haastattelijalla on oudommassa paikassa (Raittila ym. 2017, 317). Osa haastatteluista toteutettiin kotona, osa lapsen koululla tai lähikirjastossa. Aarnos (2018, 175) on todennutkin, että lapsen kohtaamisen ja haastattelun olisi hyvä tapahtua aidossa ympäristössä, jotta aineistoista tulisi monipuolista. Haastatteluun osallistumisen tulisikin olla mahdollisimman arkipäiväistä ja hauskaa (Aarnos 2018, 175). Tutkijan on tärkeä miettiä ajoitus, sillä esimerkiksi lapsen vireystila voi vaikuttaa

tutkimusaineistoon (Raittila ym. 2017, 317). Aikataulut syntyivät vanhempien kanssa keskustellen ja haastattelut toteutettiin heti koulupäivän jälkeen tai muutama tunti koulupäivän loppumisesta.

Raittila ym. (2017, 324) suosittelevat aloittamaan haastattelun esimerkiksi niin, että lapsi saa kertoa vapaasti omasta päivästänsä. Ennen virallista haastattelun aloitusta keskustelimme lapsen koulupäivästä ja siitä, miten päivä oli sujunut. Aarnos (2018, 178) toteaa myös, että haastattelut kannattaa aloittaa lapsille tutuista asioista ja sen jälkeen siirtyä lapsen kokemuksiin. Lapsi voi tarjota tutkijalle parasta, kun hän saa miettiä ja puhua omista kokemuksistaan (Aarnos 2018, 178). Ensimmäisessä kysymyksessä lapsi saikin kertoa, millä luokalla on. Muut kysymykset olin pyrkinyt muodostamaan niin, että lapsi saa kertoa omista kokemuksistaan sekä erilaisia muistoja eri seurakunnan toiminnasta. Hyvärinen (2017, 30) toteaa, että haastattelijan on tärkeä reagoida tutkittavan vastauksiin ja osoittaa aitoa läsnäoloa ja kuuntelua. Tätä samaa huomiota tukevat myös Eskola, Lätti ja Vastamäki (2018, 28) joiden mukaan tutkijan reagoissa haastateltavan vastauksiin, tulee tilanteesta luontevampi ja miellyttävämpi. Se voi myös kannustaa haastateltavaa kertomaan vapaammin kokemuksistaan (Eskola ym. 2018, 28). Tästä syystä haastatteluissa puhuttiin välillä hieman aiheen sivusta, mutta koin tutkijana, että lapselle oli tärkeää päästä kertomaan hänelle tärkeästä asiasta.

Haastattelun tärkein tavoite on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Tästä syystä vältin kysymyksiä, joissa lapsi pystyisi vastamaan kyllä tai ei. Pyrin muodostamaan kysymyksiä, jotka innostaisikin lasta kertomaan kokemuksistaan. Kysymysten tulee olla sellaisia, että lapset ymmärtävät ne, mutta ne innostavat myös lasta vastaamaan (Raittila ym. 2017, 322). Tein lapsille myös joitain tarkentavia kysymyksiä niistä asioista, joita hän oli kokenut. Koin, että lapset innostuivat kertomaan omista muistoistaan mitä eri seurakunnan toiminnoissa oli tapahtunut, kun tein tarkentavia kysymyksiä.

On tärkeää pohtia myös valtaeroa, joka syntyy lapsi-aikuinen asetelmasta ja Niemisen (2010, 37) mukaan onkin tärkeää pohtia, ettei lapsi pyri miellyttämään vastauksillaan tutkijaa. Yritin kannustaa lasta vastaamaan rohkeasti kertomalla hänelle, ettei kukaan saa tietää hänen vastauksiaan ja kysymyksiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Tähän valtaeroon muun muassa Strandell (2010, 102–103) on todennut, että pari- ja ryhmähaastattelulla voidaan lieventää tutkijan ja lapsen välistä suhdetta. Nieminen

(2010, 37) on myös todennut, että ryhmähaastattelu nähdään keinona pienentää valtasuhdetta, sillä lasten puhe pääsee paremmin esille, kun lapsilla on enemmistö.

Aarnos (2018, 178) toteaa, että ryhmähaastattelussa, jossa osallistujat ovat lapsia, voidaan tavoitteeksi asettaa keskustelun syntyminen ja sen kautta uusien ideoiden saaminen. Ryhmähaastatteluissa lapset olivat sisaruksia, mistä syystä heillä oli osittain yhteisiä kokemuksia. Koin, että keskustelua syntyi sisarusten välillä, kun he pohtivat yhdessä jotain tapahtumaa. Alasuutari (2011, 151- 152) on kuitenkin todennut myös, että ryhmähaastatteluun osallistuessa niin sanotussa luonnollisessa ryhmässä voi osallistujien keskustelut kiertyä sen ympärille mikä on yhteistä ryhmän jäsenille, jolloin yksilön omat kokemukset ja eroavaisuudet voivat jäädä pois. Aarnos (2018, 179) on todennut, että apukysymyksillä haastattelijalla voi antaa lapselle mahdollisuuden omaan ilmaisuun. Tästä syystä kyselin lasten kokemuksia siitä toiminnasta, mihin hän oli osallistunut ja sain näin esiin sisarustenkin haastatteluissa eroavaisuuksia.

5.5 Aineiston analyysi

Haastatteluja oli yhteensä viisi (5) kappaletta. Yksilöhaastatteluista ensimmäinen kesti 8 minuuttia 54 sekuntia ja toinen 7 minuuttia 12 sekuntia. Ryhmähaastatteluista ensimmäinen kesti 8 minuuttia 59 sekuntia, toinen 19 minuuttia 46 sekuntia ja kolmas 7 minuuttia 21 sekuntia.

Haastatteluaineiston purkaminen aloitetaan aina kirjoittamalla nauhoite tekstiksi eli haastattelu litteroidaan (Ruusuvuori & Nikander 2017, 427). Tutkimuskysymys ja analyysitapa vaikuttavat siihen, litteroidaanko koko aineisto vai soveltuvin osin (Ruusuvuori & Nikander 2017, 435). Litteroinnissa jätin litteroimatta kohdat, joissa lapsi kertoi jostain muusta kuin seurakunnan toiminnasta (esimerkiksi perheen tekemisistä matkoista), mutta muuten litteroin lasten vastaukset mahdollisimman tarkasti. Litteroinnin avulla tutkija tutustuu omaan aineistoon ja ottaa samalla etäisyyttä haastattelutilanteeseen (Ruusuvuori & Nikander 2017, 437).

Analysoin lasten vastauksia ensin muodostamalla itselleni jokaisesta lapsesta ja hänen kokemuksistaan selkeän kokonaisuuden. Analyysivaiheessa on tärkeää aiheen tarkka rajaus ja sen tarkastelu tutkimuskysymyksen pohjalta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 92). Seuraavaksi poimin ylös kaiken sen, mihin toimintaan lapsi oli osallistunut ja millaisia

kokemuksia hän liitti toimintaansa. Karlsson (2000, 37) on todennut, että on tärkeää miettiä, etteivät tutkijan päätelmät muodosta liian yksipuolista ja virheellistä kuvaa lapsen kokemuksista, jos tutkija ei huomioi lapsinäkökulmaa tarpeeksi. Tästä syystä otin haastattelusta paljon lasten lainauksia mukaan analysointivaiheeseen.

Tämän jälkeen yhdistin saman ikäisten lasten kokemuksia. Poikkeuksena yhdistin 5. ja 6. luokkalaisten kokemukset, koska heidän ikäisistään oli vain yhdet haastateltavat. Aarnos (2018, 185) on todennut, että tuloksissa on hyvä kysyä aineistoilta, mikä on lapsille yhteistä ja kuuluu lapsuuteen, mikä taas on lapselle yksilöllistä ja liittyy lapsen kehitysvaiheeseen, persoonallisuuteen tai elinympäristöön. Patton (1990, 471) on todennut, että tuloksena tuskin koskaan on yksi yhtenäinen vastaus tutkittavasta ilmiöstä. Muun muassa näistä syistä vertailin, millaisia samankaltaisuuksia ja eroja saman ikäisten lasten kokemuksissa oli. Lisäksi vertailu eri ikäryhmien välillä on myöhemmin helpompaa.

Seuraavaksi teemoittelin haastattelut. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, joten teemoittelu tuntui luontevalta tavalta analysoida aineistoa. Teemoittelussa on kyse laadullisen tutkimuksen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä tietyn aihepiirin mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Aineistoa tulee ensin pelkistää etsimällä vastaus ainoastaan tietystä näkökulmasta (Alasuutari 2011, 40). Teemoittelun ensimmäisessä vaiheessa otin lapsen koko virkkeen luokittelussa huomioon. Seuraavaksi poimin kokonaisista virkkeistä paikkoja tai tapahtumia, joissa lapsi oli käynyt. Sen jälkeen kirjoitin ylös, mitä tapahtumaan tai paikkaan liitettiin. Analyysissä pyritäänkin tiivistämään aineistoa, mutta vältetään kadottamasta sen antamaa informaatiota (Eskola & Suoranta 2008, 137). Luokkien liian nopea yhdistely voi johtaa siihen, että aineistosta katoaa informaatiota turhaa (Valli 2015, 227). Valli (2015, 227) toteaa, että tämä ei ole tarkoituksenmukaista, koska laadullisessa tutkimuksessa pyritään samaan syvällisempää tarkastelua tutkittavien vastauksista. Tästä syystä pyrin tuomaan mahdollisimman laajasti ilmi lasten kertomia asioita, yhdistämättä niitä liian helposti. Teemoittelun lopuksi käsitteet kootaan loogiseksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108). Seuraavaksi esittelen taulukkojen (Taulukko 1, Taulukko 2, Taulukko 3, Taulukko 4, Taulukko 5) avulla, miten luokittelut tapahtuivat.

Taulukko 1. Aamunavauksen teemoittelu

Paikka tai tapahtuma	Tapahtumaan liitettiin	Lapsi oli kokenut mukavaksi:	Lapsi kokenut tylsäksi/ei mukavaksi:
Aamunavaus	<ul style="list-style-type: none">– puhe– pöytäliina– risti– kynttilät– Jeesuksen muistojutut– kynttilät– rukoukset– uskontoon liittyvä– esineet/tavarat	<ul style="list-style-type: none">– kuunnella puheita– musiikit– tarinat– erilaiset kertomukset	<ul style="list-style-type: none">– vie välitunnin– juttujen kuuntelu, jotka eivät kiinnosta– kokoajan puhuminen– toistetaan jo aiemmin kuultua

Jokainen lapsi osasi kertoa aamunavauksesta jotain, mistä syystä aiheita nousi paljon esiin. Toisaalta lapset liittivät paljon eri asioita aamunavaukseen, mistä syystä ei voinut tehdä paljon asioiden/teemojen yhdistelyä.

Taulukko 2. Leirit

Leiri-koulu	<ul style="list-style-type: none">– Pääseminen leirikouluun yöksi– Suunnistaminen	<ul style="list-style-type: none">– Leiriolympialaiset– ulkoilu– kaverit/seura– iltaesitys/näytelmä– suunnistus	<ul style="list-style-type: none">– höpöttäminen– puhuminen– istuminen ja kuvien katselu– pieni riita toisen lapsen kanssa
Tyttöleiri		<ul style="list-style-type: none">– vapaa-aika– kaverit– keksien syöminen– vierailut toisissa huoneissa– askartelu– iltaohjelmat	<ul style="list-style-type: none">– huoneen vaihtaminen

Lapsilla oli kokemusta leirielämästä, tässä vaiheessa kuitenkin lapsilla oli myös samanlaisia kokemuksia ja asioita, mistä syystä pystyin jo yhdistelemään teemoja. Kuitenkin halusin pitää leirit erillään, jotta voin tulososiossa tarkastella niitä erikseen. Syy tähän oli se, että leirikoulukokemuksia oli sekä tytöiltä että pojilta, mutta tytöt olivat ainoastaan olleet vapaa-ajan tyttöleireillä.

Taulukko 3. Kerho

Kerho	<ul style="list-style-type: none">– mieluummin omaan urheiluharrastukseen– urheiluharrastus esteenä– halu osallistua, koska luokkakaverikin käy kerhossa, mutta omat salibandyharkat esteenä– kun ei harrastanut vielä monia lajeja, pääsi kerhoon– askartelu ja liikkuminen– ystävänpäiväkortin tekeminen	<ul style="list-style-type: none">– hippa– rauhassa aloittaminen (lapset hiljaa ja kuuntelevat ohjaajaa)– askartelu (savityö)	<ul style="list-style-type: none">– liian tarkka ohjeistus estää oman mielikuvituksen
-------	---	---	---

Kerhotoimintaan liitettiin paljon asioita. Taulukosta (Taulukko 3) voidaan huomata, että erityisesti muistoja ja muita asioita liitettiin paljon kerhotoimintaan. Lapset eivät kertoneet niin paljon mukavia tai tylsiä asioita verrattaessa muihin seurakunnan toimintoihin.

Taulukko 4. Jumalanpalvelus

Jumalanpalvelus	<ul style="list-style-type: none">– ulkona olo (hautajaiset)– siunaaminen– rippikoulun aloitusjumalanpalvelus– joulukirkko– perinne– esikouluvuoden kirkko– laulaminen	<ul style="list-style-type: none">– virret– rukous, vierustoverin halaaminen lopuksi– monta kivaa juttua, ei mitään tylsää	<ul style="list-style-type: none">– kestää kauan– puhuttiin asiasta, joka ei kiinnostanut– pitkät tekstit
-----------------	--	--	---

Lapset liittivät jumalanpalveluksen useaan erilaiseen tapahtumaan ja toisaalta ne liittivät paljon asioita jumalanpalvelukseen. Toisaalta lasten vastaukset oli helppo analysoida, koska esimerkit olivat konkreettisia.

Muun seurakunnan toiminnan teemoittelin seuraavalla tavalla (Taulukko 5 Muu toiminta), siitä syystä että oli vaikea yhdistää oikea toiminta ja siihen liitetyt asiat järkevästi.

Taulukko 5. Muu toiminta

Pääsiäishartaus: Kerrotaan Jeesuksen ristiinnaulitsemisesta, kivaa oli ristin kantaminen jonon ensimmäisenä.
Retki seurakuntakodille: Tutustuminen seurakuntakotiin sekä työntekijöiden työntekoon.
Legopyhäkoulu: Askartelu, värityskuvat, legoilla rakentelu (kivoin asia), lopettaminen johtui kävijämäärän pienentymisestä.
Esiin tuli myös erilaista kerhotoimintaa, joihin ei liitetty mukavia ja tylsiä asioita. Näitä kerhoja oli perhe- ja askartelukerho sekä päiväkerho.

Lapset osasivat kertoa siis monenlaista toimintaa ja liittivät siihen muistoja, mukavia ja tylsiä asioita. Tutkimukseni kannalta koen muun toiminnan tärkeäksi osaksi tutkimuksia, mistä syystä en jättänyt niitä huomioimatta.

Valli (2015, 226) on todennut, että lähes kaiken tiedon voi muuttaa numeeriseen muotoon ja sitä voidaan käyttää hyödyksi myös laadullisen tutkimuksen alueella. Tuloksia varten myös laskin, kuinka moni lapsi oli osallistunut esimerkiksi aamunavaukseen tai leirikouluun. Joskus numero voi tarkoittaa kuulumista vain johonkin luokkaan, jolloin ne eivät vaadi matemaattisia toimenpiteitä (Valli 2015, 229). Lisäksi laskin eri toiminnoista, kuinka moni lapsi osasi kertoa jotain kivaa ja kuinka moni jotain tylsää. Numeroiden käyttämisessä tulee olla huolellinen ja miettiä, mikä helpottaa työn luettavuutta ja jäsentää aineistoa, jotta saadaan irti kaikki mahdollinen tieto (Valli 2015, 229). Koin, että laittamalla tietoja numerolliseen muotoon helpotin tuloksissa luettavuutta. Lisäksi ajattelin helpottaa sen hahmottamista siitä, kuinka monen lapsen vastauksista tulokset muodostuivat. Huomioitavaa on, että vaikka tulosten esittelyssä laadullisessa tutkimuksessa käytettäisiin numeroita apuna, pyritään niillä yleensä vain kuvamaan jotain tilannetta eikä tekemään yleistyksiä muihin tapauksiin (Valli 2015, 238). Tulososiossa numerot kertovat tästä tutkimuksesta ja helpottavat lukemista, mutta ne eivät ole yleistettäviä.

5.6 Eettiset ratkaisut

Tutkimusetiikka koostuu sovitusta periaatteista ja tavoitteista, joita tutkijan tehtävänä on parhaansa mukaan noudattaa omassa tutkimuksessaan (Kuula 2011, 26; Pietarinen 2002, 58). Tutkijan tieteelliset tiedot ja taidot, sekä toimintatavat tutkimuksen teossa, tiedeyhteisössä ja yhteiskunnassa vaikuttavat eettisesti hyvään tutkimukseen (Kuula 2011, 34 – 35). Tutkijan tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tulosten arvioinnissa, mitkä ovat myös osa hyvää tieteellistä käytäntöä (Kuula 2011, 34–35). Tutkija käyttää eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja toteuttaa avoimuutta tutkimusta julkistaessa (Kuula 2011, 34–35).

Ihmisiä tutkiessa tutkimuseettinen lähtökohta on ihmisen kunnioittamista ilmentävät arvot (Kuula 2011, 60). Tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on laadittu tutkimuseettisessä neuvottelukunnassa ohjeet, jotka on jaettu kolmeen osa-alueeseen.

Ensimmäinen on tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, toinen on vahingoittamisen välttäminen ja kolmas kohta koskee tutkittavan yksityisyyttä ja tietosuojaa. (Kuula 2011, 61.) Tutkimukseen osallistuvan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan muun muassa silloin, kun tutkittavalle annetaan tutkimuksesta riittävästi tietoa ja mahdollisuus päättää haluaako osallistua tutkimukseen (Kuula 2011, 61). Perustuslaki antaa vähän erilaisia määritelmiä sille, mihin asti lapsen oikeus päättää omista asioista menee ja koska tarvitaan vanhempien lupaa (Nieminen 2010, 27–28). Lainsäädännön mukaan lapset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, mikä tarkoittaa sitä, ettei heillä ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen (Kuula 2011, 147). Mielenkiintoista kuitenkin on, ettei Suomessa ole lainsäädäntöä, mikä määrittäisi, kuka päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen (Nieminen 2010, 33; Kuula 2011, 148). Lapsen oikeuksien (1989) sopimuksen mukaan aikuisen, joka päättää lapsen asioista tulee huomioida lapsen oma mielipide, hänen ikä ja kehitys (Iivonen 2011, 52). Lapset olivat alaikäisiä, mistä syystä joko vanhempi otti minuun itse yhteyttä tai minä otin ensimmäisenä vanhempaan yhteyttä. Tämän jälkeen vanhempi keskusteli lapsen kanssa ja toi esille lapsen halun tai haluttomuuden osallistua tutkimukseen. Lapsen suostumus tarvitaan aina, mutta jos vanhempi kieltää osallistumisen, ei lapsen halulla ole mitään merkitystä (Nieminen 2010, 33; Mäkelä 2010, 69; Strandell 2010, 96–97). Toisaalta on tärkeää huomioida, että lapsella on mahdollisuus kieltäytyä, vaikka vanhempi olisi suostunut tutkimukseen (Mäkelä 2010, 69; Strandell 2010, 96–97).

Haastattelun alussa kerroin lapselle, mihin hän osallistuu ja mihin hänen vastauksiaan käytän. Nieminen (2010, 37) nostaa esiin, että lapsella on oikeus tietää, mistä tutkimuksessa on kyse ja mihin lapsen antamia tietoja käytetään. Ennen haastattelua kerroin, mihin käytän vastauksia ja vastailin lasten kysymyksiin muun muassa siihen, mikä on pro gradu -tutkielma. Lisäksi kerroin, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä kysymyksiin ole oikeita tai väärinä vastauksia. Kerroin myös, että lapsella on oikeus kieltäytyä vastaamasta tai lopettaa haastattelu kesken. Iivonen (2011, 45) sekä lasten oikeuksien sopimuksen 13. artiklassa puhutaan, kuinka lapsella on oikeus oman mielipiteensä ilmaisuun eli kertoa omia ajatuksia ja tietojaan. Lisäksi Nieminen (2010, 37) pohtii, että on tärkeää saada lapsen oma suostumus, jotta hänellä on motivaatiota osallistua tutkimukseen.

Vahingoittamisen välttäminen tarkoittaa niin fyysisen vahingon aiheuttamista, mutta myös henkisen, sosiaalisen ja taloudellisen vahingon välttämistä (Kuula 2011, 62). Yksityisyyttä kunnioitetaan ja suojellaan muun muassa niin, että ihmisillä on oikeus määrittää mitä tietojään antaa itsestään ja tutkijan on kirjoitettava niin, etteivät yksittäiset vastaukset ole tunnistettavissa (Kuula 2011, 64). Yksityisyyden suoja on suuressa roolissa, kun mietitään tutkimusaineistoon liittyvää eettisyyttä (Kuula 2011, 66). Tutkittavan vapaaehtoisuus osallistua tutkimukseen on voimassa koko tutkimuksen ajan, tutkittava voi kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai tutkimuksen jatkamista, joko selittäen tai selittämättä (Kuula 2011, 86–88). Tutkittavalla on oikeus tietää tarpeeksi informaatiota tutkimuksen tekemisestä muun muassa millainen haastattelu on (Kuula 2011, 106–107).

Lapsia tutkittaessa nousee esiin eettisiä kysymyksiä. Tämä johtuu muun muassa siitä, että lapsi nähdään kohteena, jota täytyy suojella, mutta toisaalta halutaan pienentää aikuisen ja lapsen valtasuhdetta antamalla lapsille mahdollisuus osallistua tutkimuksiin (Strandell 2010, 92). Kuula (2011, 147) on todennut, että lapsille tulee antaa oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi heidän omilla ehdoillaan. Perusoikeuksissa mainitaan muun muassa yhdenvertaisuus ja sananvapaus, jotka kuuluvat myös lapsille (Nieminen 2010, 25–26). Kansainvälisistä sopimuksista lasten kannalta tärkein on YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989) ja Euroopan ihmisoikeussopimus (1999) (Nieminen 2010, 29). Iivonen (2011, 44) on todennut, että YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989) on sisällöllisesti laaja, jos sitä vertaa muihin ihmisoikeussopimuksiin. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989) korostetaan lasten oikeutta osallistua tutkimukseen (Kuula 2011, 147). Lapsella on siis oikeus osallisuuteen ja se voidaan ymmärtää myös vaikuttamismahdollisuutena johonkin asiaan, kuten oman näkemyksensä esittäminen ja aikuisen velvollisuus on ottaa näkemykset vastaan huomioiden lapsen ikä ja kehitys (Iivonen 2011, 50). Strandellin (2010, 93) mukaan nämä muutokset ovat vahvistaneet näkemystä lasten kyvyistä ja oikeuksista päättää omasta osallistumisestaan. Lasten osallistuminen on perusteltua heidän omasta näkökulmastaan, mutta myös kulttuurin ja yhteiskunnan näkökulmasta (Kuula 2011, 147). Lisäksi perustuslain 6.1§:ssä sanotaan kaikkien olevan yhdenvertaisia, mikä tarkoittaa, ettei lapsia voi asettaa eri asemaan (Nieminen 2010, 26).

Hyvään tieteelliseen tutkimukseen kuuluu myös tutkimuksen suunnittelu, toteuttaminen ja tutkimuksen yksityiskohtainen raportointi (Kuula 2011, 34–35). Tutkimussuunnitelmaan tulee säilyttää henkilötietoja sisältävän aineiston käyttöoikeudet sekä aineiston säilyttämiseen ja hävittämiseen liittyvät periaatteet (Kuula 2011, 88). Ottaessani yhteyttä vanhempiin kerroin, että lapsen anonymisuus säilyy koko tutkimuksen ajan sekä tutkimustuloksia julkaistaessa. Haastattelun lopuksi haastattelu tallennettiin niin, ettei lapsen nimi tule esille. Tallenteet nimettiin seuraavasti: lapsen sukupuoli ja luokka-aste, esimerkiksi tyttö 1.lk. Kvalitatiivisissa aineistoissa peruseriaate on, että suorat tunnisteet (nimet, syntymäajat jne.) poistetaan heti, kun tiedetään, ettei lisätietoja tarvita tutkittavilta (Kuula 2011, 214). Lasten luokka-asteet ovat tutkimuksen kannalta tärkeitä, mistä syystä ne on säilytetty. Kuitenkaan en tuo ilmi ketkä lapsista ovat olleet sisaruksia, sillä se lisäisi tunnistettavuutta.

Lisäksi lasten oikeat nimet anonymisoitiin heti litteroinnin aikana. Kuulan (2011, 215) mukaan tämä on hyvän käytännön mukaista. Anomysoinnissa haastateltavien tiedot muutettiin tunnistettamattomiksi (Ruusuvoori & Nikander 2017, 438). Lisäksi pyrin tuomaan läpinäkyväksi käyttämäni analysoinnin vaiheet tutkimuksessa ja tuomaan tuloksissa yksityiskohtaisesti ilmi, miten tulokseen on päädytty.

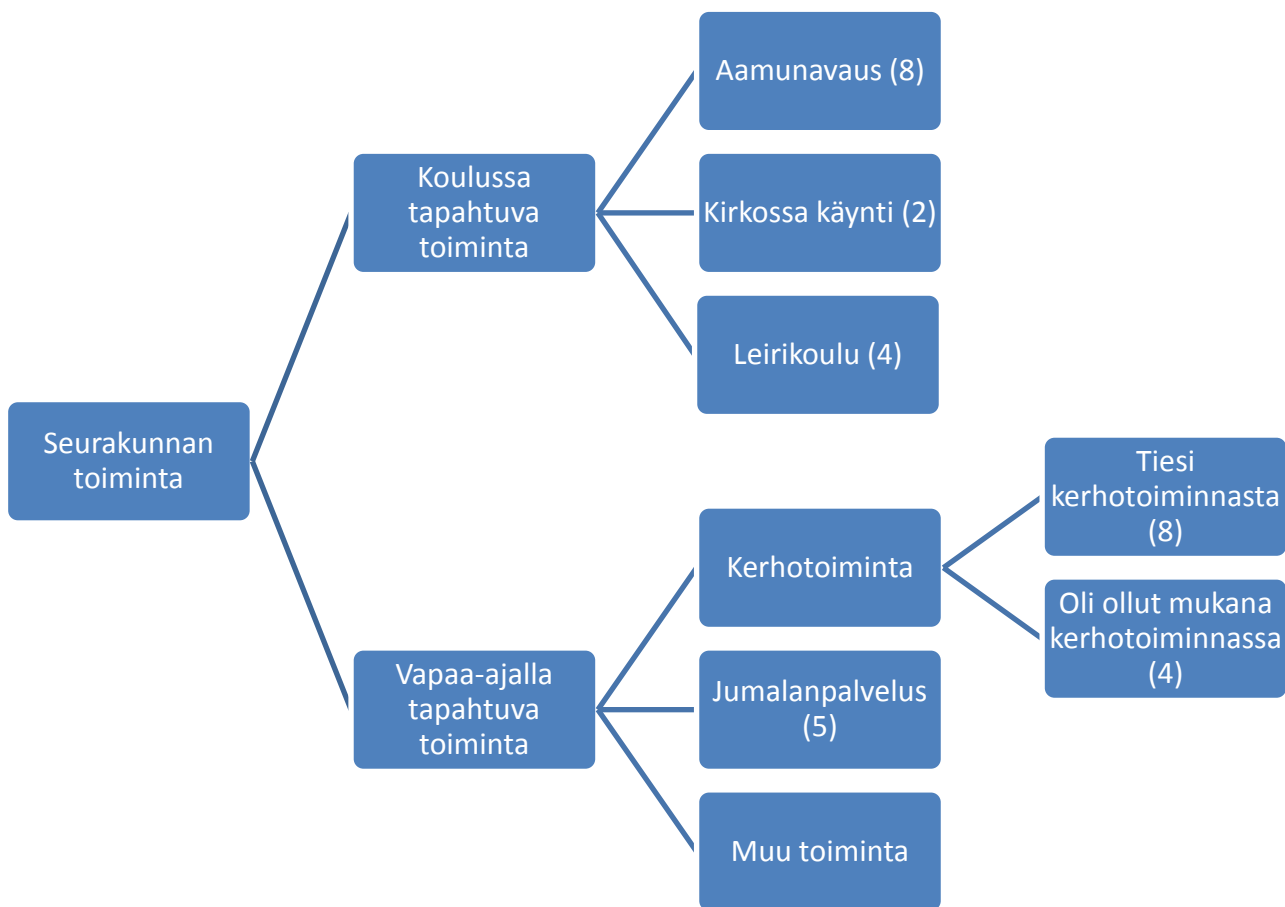
6 Tulokset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella lasten kokemuksia seurakunnan toiminnasta ja sen merkitystä heidän arjessaan. Lapset kertoivat omia muistoja toiminnasta, minkä he kokivat miellyttäväksi tai epämiellyttäväksi. Näiden asioiden kautta pyrin selvittämään millaiseen seurakunnan toimintaan lapset osallistuvat ja millainen merkitys seurakunnan toiminnalla on heille. Esiin tulee myös pohdintaa, miksi jotkin asiat ovat jääneet lasten mieleen. Lisäksi pohdin, mikä on vaikuttanut siihen, että jokin on ollut kivaa ja jokin on ollut tylsää.

Ensimmäisessä osiossa tarkastelen lapsia ja seurakunnan toimintaa heidän arjessaan. Tarkastelen tarkemmin jokaista lasta ja millaiseen toimintaan lapset ovat osallistuneet ja millaisia asioita he liittivät toimintaan. Tulokset esittelen lasten iän perusteella. Muun muassa näistä syistä päädyin iän mukaiseen jaotteluun: halusin tuoda esiin mahdolliset erot eri-ikäisten lasten kokemuksista toiminnassa. Toisaalta halusin katsoa onko saman ikäisillä lapsilla yhteisiä kokemuksia vai eroavatko ne paljonkin toisistaan. Koska sukupuolijakauma ei ollut mahdollista tutkittavien jakauman vuoksi, puolsi se iän perusteella tehtyä jakoa. Lisäksi halusin tehdä ensimmäisenä ikään perustavan katsauksen, koska tulososion toisessa osiossa katson lasten kokemuksia seurakunnan toiminnan näkökulmasta. Liitän toisessa osiossa myös lasten mielestä mukavat ja tylsät asiat seurakunnan toimintaan.

6.1 Lapsi ja seurakunnan toiminta

Kaikki kahdeksan (8) lasta osasivat kertoa jostain seurakunnan toiminnasta, johon olivat osallistuneet. Kaksi (2) lasta osasi vastata kysymykseen ilman tarkentavia kysymyksiä ja loput kuusi (6) tarvitsivat tarkennusta muun muassa siihen, tarkoitan kysymyksellä esimerkiksi kerhoja vai tapahtuuko sitä koululla. Lapset osasivat nimetä seuraavia tapahtumia seurakunnan toiminnaksi (Kuvio 9. Seurakunnan toiminta).

Kuvio 9. Seurakunnan toiminta

Kouluun liittyviä tapahtumia löytyi 4 erilaista. Aamunavaus, joka tuli esille kahdeksassa (8) vastauksessa. Leirikoulu esiintyi neljässä (4) vastauksessa ja kevät-kirkko sekä joulujuhla yhdessä (1) vastauksessa. Lisäksi yhdessä (1) vastauksessa tuli ilmi kokemus, jossa lapsi oli käynyt kirkossa esikouluikäisenä. Vapaa-ajalta kaikki (8) tutkittavat osasivat nimetä seurakunnan kerhon. Tutkittavista neljä tyttöä viidestä olivat käyneet jossain kerhossa elämänsä vaiheessa. Pojista kukaan ei ollut käynyt kerhossa, mutta kaikki tiesivät kerhoja olevan. Puolet haastateltavista olivat käyneet joko rippikirkossa tai rippikoulun aloitusjumalanpalveluksessa. Lisäksi perheen kanssa jumalanpalveluksessa oli käynyt viisi (5) lasta. Yksi haastateltavista ei muistanut jumalanpalveluksesta muuta kuin olleensa siellä. Yhden tytön vastauksessa esiin tuli kymmensynttärarit ja toisen tytön vastauksessa lego-pyhäkoulu.

6.1.1 1. luokkalaiset

Molemmat pojat osasivat kertoa aamunavaukset seurakunnan toiminnaksi. Juho osasi kertoa heti haastattelun alussa seurakunnan työntekijän käyneen pitämässä aamunavauksia koululla:

”Noo..yleensä sieltä on joku käynyt pitämässä aamunavauksen.”

Juho selvästi liitti työntekijät seurakunnan aamunavaukseen ja voidaankin pohtia, tunsiko Juho seurakunnan työntekijöiden kautta aamunavaukset seurakunnan järjestämiksi. Kalle osasi kertoa aamunavauksesta, mutta haastattelun alussa hän ei heti tuonut muita asioita aamunavauksesta ilmi.

Kalle muisti seurakunnan järjestämän leirikoulun ja odotti innolla pääsevänsä sinne ensi vuonna yöksi, sillä tällä hetkellä leirikoulu kesti yhden päivän. Voidaan pohtia, että Kallelle on ollut tärkeää päästä leirikouluun viettämään päivä, jotta hänellä on nyt jotain mitä odottaa. Leirikoulusta hän muisti tylsäksi höpöttämisen. Kalle ei osannut kertoa tarkemmin, millaista höpöttämistä hän tarkoittaa. Tarkoittiko höpöttäminen kaikkea puhetta, mitä leirikoulussa tapahtuu vai onko höpöttäminen sidottuna tiettyyn tilanteeseen. Kallen mielestä kivaa leirikoulussa oli ollut muun muassa leiriolympialaiset:

”No ku saa tehdä kaikkee, esim. leiriolympialaisia ja kaikkee semmosii.”.

Voidaanko tästä tehdä päätelmä, että Kallelle oli jäänyt mieleen toiminta ja tekeminen leirikoulusta. Vastauksessa ei selviä, onko olemassa jokin tekeminen, joka ei olisi niin mukavaa. Lisäksi Kallen tarkoittama ”kaikkee semmosii” on laaja käsite. Se ei kerro tarkoittiko Kalle kaikkea toimintaa vai samantyylistä toimintaa, kuin leiriolympialaiset. Toisaalta Kallen kommentin alussa hän tuo esiin ”saa tehdä kaikkee”, jonka jälkeen leiriolympialaiset on esimerkki. Voimme pohtia, että kaikki toiminta on jäänyt mieleen ja erityisesti leiriolympialaiset.

Puhuttaessa jumalanpalveluksesta Kalle liitti ulkona olemisen jumalanpalvelukseen. Tämä johtui siitä, että hän muisti olleensa hautajaisissa. Tämä oli toisaalta aika selkeä yhteys asioiden välillä. Mielenkiintoista oli kuitenkin, että hän toi ensimmäisenä esiin ulkona olemisen ja sen jälkeen muisti hautajaiset. Voihan olla, ettei hän muistanut ensin

oikeaa termiä tai ulkona oleminen on jäänyt vahvasti mieleen. Hautajaisista ja jumalanpalveluksesta hän ei muistanut muuta. Toisaalta voidaan pohtia, että hautajaiset ovat voineet olla hämmentävä ja uusi kokemus Kallelle. Tästä syystä voi olla, ettei Kalle osannut liittää tilanteeseen muita asioita. Kalle ei tuonut esiin, että olisi muuten osallistunut jumalanpalvelukseen.

Juhollakin oli kokemus jumalanpalveluksesta. Hän liitti jumalanpalvelukseen siunaamisen ja toi sen esiin seuraavalla tavalla:

”Joo mä muistan sen ku mentiin polvilleen sinne penkeille.”

Juho osasi kertoa kokemuksestaan, kun oli ollut siunattavana, vaikkei muistanutkaan oikeaa termiä. Hän myös selvästi muisti, että tilanteessa täytyy olla polvillaan. Toisaalta alttarista hän puhuu penkkeinä. Tämähän voi olla lapsen kokemus tai sanoitus alttarikaaresta. Juho ei kuitenkaan tuo ilmi esimerkiksi siunaamiseen liittyviä asioita, kuten ”pappi laittoi käden pään päälle” tai ”pappi olisi puhunut jotain”. Tilanne on voinut olla uusi ja jännittävä, joten mieleen on jäänyt vain polvillaan olo.

6.1.2 2. luokkalaiset

Kerttu ja Mikko osasivat kertoa seurakunnan pitävän aamunavauksia koululla. Kerttu osasi kertoa, että seurakunnan työntekijällä on usein mukana esineitä aamunavauksessa.

Kerttu: Jotain pöytiä tai niitä, missä on jotain

Haastattelija: Mitä siinä (kysymys jää kesken)

Kerttu: Pöytäliina ja jotain niitä ristejä

Haastattelija: Joo

Kerttu: Ja kynttilöitä.

Syitä sille, miksi Kertulle oli jäänyt eri esineet mieleen voi olla monia. Mielenkiintoista on myös, että hän puhuu monikossa ”jotain pöytiä”. Tarkoittaako se että pöytiä on useita vai onko niitä jollain kertaa ollut useampi aamunavauksessa. Toisaalta voidaan huomata, että Kerttu puhui myös risteistä monikossa. Mielenkiintoista on myös

pöytäliinan liittäminen aamunavaukseen. Tarkoitetaanko tässä normaalia pöytäliinaa vai onko Kertulle jäänyt mieleen eriväriset alttariliinat?

Mikolla oli kokemus alttarille polvistumisesta jumalanpalveluksessa. Siunaaminen oli tapahtunut siskon rippikoulun aloitusjumalanpalveluksessa. Voidaan pohtia mistä syystä siunaaminen on jäänyt mieleen. Johtuuko se siitä, että siskon rippikoulun aloitusjumalanpalveluksia ei ole usein vai oliko siunaaminen harvinaisempi tapaus kirkossa.

Lisäksi Mikolla oli muisto joulujumalanpalveluksesta. Siellä hän oli saanut halata rukouksen jälkeen perheenjäsentään. Tämä oli jäänyt selvästi Mikon mieleen. Haastatteluissa ei tullut ilmi onko Mikolla useampia kokemuksia joulujumalanpalveluksesta. Kerttu ei haastattelussa kertonut käyneensä jumalanpalveluksessa. Kuitenkaan ei voida tietää, onko Kertulla kokemusta jumalanpalveluksesta, jota hän ei haastatteluhetkellä muistanut. Toisaalta voi olla myös mahdollista, ettei perhe ole käynyt jumalanpalveluksessa. Yksi syy voi olla myös, että lapsi ei halunnut tai osannut kertoa kokemuksestaan haastattelussa.

Mikolla oli vielä muisto retkestä, jonka he olivat tehneet seurakuntatalolle. Siellä he olivat tutustuneet seurakunnan työntekijöiden toimintaan:

”Me kierreltiin sielä kaikissa huoneissa ja käytiin kattomassa ja sit meille vähä puhuttiin vähä siitä kaikesta mitä ne tekee...”

Voidaan pohtia, mistä syystä Mikolle on jäänyt muisto retkestä. Trygg-Jouttijärvi (2016, 190–191) on tuonut esiin seurakunnan merkityksen oppimisympäristönä. Voidaan siis miettiä, onko uusi oppimisympäristö vaikuttanut Mikon kokemukseen. Muistiko Mikko retken sen takia, että se oli tehty seurakuntatalolle vai siitä syystä, että siellä oli kerrottu seurakunnan työntekijöistä. Vai vaikuttiko nämä kaikki siihen, että retki oli jäänyt Mikon mieleen. Toisaalta voidaan pohtia onko Mikolle jäänyt retkestä ainoastaan nämä asiat mieleen, vaikka siellä olisi tapahtunut muutakin toimintaa. Ritokosken (2010, 11) mukaan retket voidaan nähdä täydentävänä toimintana, jolla voidaan koota sellaisia lapsia mukaan toimintaan, jotka eivät syystä tai toisesta käy kerhoissa ja leireillä. Mikko ei ollut osallistunut seurakunnan kerhoon tai leireille, mikä voi olla myös yksi syy, että retki on jäänyt mieleen.

Kerttu oli osallistunut koulusta leirikouluun, mutta hän ei osannut tarkemmin kertoa toiminnasta. Syytä, miksei Kertulle tullut mieleen mitään toiminnasta, on vaikea tietää. Leirikoulusta voi olla jo pidemmän aikaa, minkä vuoksi lapsi ei muistanut leirikoulusta mitään erityistä. Toisaalta voidaan pohtia, onko Kerttu kokenut leirikoulussa mitään, mikä olisi jäänyt mieleen. Voidaan kuitenkin todeta, että Kerttu kuitenkin muisti leirikoulussa olemisen jostain syystä. Yksi syy, miksei Kerttu osannut kertoa toiminnasta voi johtua myös siitä, ettei hän osannut tuoda ajatuksiaan ilmi tai häntä jännitti haastattelutilanne.

Mikko ei ollut osallistunut seurakunnan kerhoon. Mikolla muut harrastukset olivat esteenä kerhotoimintaan osallistumiseen, mutta tätä pohdintaa tuon ilmi myöhemmin (ks. 6.2.4. kerhotoiminta). Kerttu oli osallistunut tyttökerhoon ja hän osasi kertoa, mikä oli saanut hänet innostumaan kerhotoiminnasta:

” No... koska siel askarreltiin ja sit ku me ollaan askarreltu nii saadaan mennä vielä saliin”.

Kerttu toi selvästi esiin erilaisen tekemisen, joka innosti häntä osallistumaan kerhotoimintaan. Haastattelussa ei kuitenkaan tule ilmi, mistä syystä askartelu on kivaa. Tykkääkö Kerttu askarrella vai onko askartelu ”pakollinen” juttu ennen kuin pääsee saliin. Haastattelu ei myöskään tuo ilmi, miksi saliin meneminen on kivaa, saako lapset leikkiä siellä yhdessä ja onko toiminta ohjattua vai vapaata. Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26) on asettanut kerhon tavoitteeksi muun muassa liikunnan ilon. Kerttu on ainoa, joka tuo liikunnan esille. Emme kuitenkaan voi varmuudella tietää, kokeeko Kerttu liikunnan iloa salissa. Lisäksi Torppa (2008, 30) on todennut, että lapsella on oikeus leikkiin ja lapsuuden ilon kokemuksiin, minkä avulla annetaan lapselle kasvurauha. Voimme siis miettiä, että Kertun kokemus askartelusta ja saliin pääsemisestä on todella tärkeä. On tärkeää, että lapsi saa olla lapsi.

Mikon kokemukset seurakunnan toiminnasta olivat vähäisiä, mutta hänellä oli myös selitys mistä se johtuu:

”Nii mut ei mulla paljo mitää seurakunnan tai nii ku mä oisin käyny missää semmosessa ku mä oon vasta kakkosella...”.

Tämä on mielenkiintoinen kommentti, koska seurakunta järjestää toimintaa eri-ikäisille. Toisaalta Mikko toi haastattelussa esiin paljon toiveita seurakunnan toiminnalle:

”Nooo se olis kiva, jos ne tekis jonku aivan tosi ison retken jopa kakkosella, et mentäis johonki”.

Kysyttäessä tarkennusta millaisesta retkestä Mikko haaveilee, hän tarkensi vielä vastaustaan:

”Nii johonki esim telттаilemaan nii ku tulee olemaanki luultavasti, mut ois kiva jos kakkosella tulis jo nii ku yöksi mentäis johonki.”

Mikon kommentteista voidaan huomata, että hän odottaa seurakunnan toiminnalta erilaisia retkiä ja yön yli kestäviä seurakunnan erilaisia toimintoja. Koen, että on tärkeää lapselle, että hänellä on asioita, joita odottaa seurakunnan toiminnalta. Lapsi voi odottaa vanhoja tuttuja tapahtumia tai sitten uusia juttuja, jotka ovat tapahtumassa. Tällä tavoin lasten mielenkiinto saadaan ylläpidettyä seurakunnan toiminnassa ja toisaalta erilaiset toiminnat antavat mahdollisuuden erilaisille yksilöille kokea seurakunnan toiminta.

6.1.3 3. luokkalaiset:

Minna ja Kaisa ovat 3. luokkalaisia. Heillä molemmilla oli aluksi hankala kertoa mitään seurakunnan toimintaa. Minnalle oli haaste kertoa seurakunnan toiminnasta, koska hän yritti muistella työntekijöiden nimiä. Kaisa ei heti osannut nimetä seurakunnan toimintaa, mutta hoksasi sitä tapahtuvan muun muassa seurakuntakodilla. Tämän jälkeen hän osasi kertoa olleensa legopyhäkoulussa ja käyneensä koulujumalanpalveluksessa.

Minna ei ollut osallistunut jumalanpalvelukseen. Minna kuitenkin osasi kertoa kirkkoon liittyvän muiston esikouluvuodeltaan:

”Ollaanhan me sillo joskus ku me oltiin eskaris täälä nii sit me mentiin sinne kirkkoo ja sit me ollaan menty sinne jotaki laulamaan ja (hiljaisuus).”.

Voidaan pohtia, että jos Minna oli käynyt esikouluikäisenä kirkossa, on hän osallistunut myös myöhemmin koulujumalanpalveluksiin. Ne eivät kuitenkaan olleet jääneet Minnan mieliin. Syytä, mistä tämä johtuu voi olla monia, Minna ei muistanut

haastatteluhetkellä koulujumalanpalveluksia tai ne eivät olleet jääneet mieleen samalla lailla kuin esikouluvuonna. Voidaan myös miettiä, onko esikoulun kirkossa käynti ollut ensimmäinen, joka tapahtui koulun kautta ja siitä syystä jäänyt erityisesti Minnan mieleen.

Kaisa ja Minna muistivat koulun aamunavaukset. Kaisa osasi kertoa aamunavauksesta kivan ja tylsän asian (ks.6.2.1. aamunavaus), mutta ei osannut kertoa toiminnasta tarkemmin. Minna muisti aamunavauksesta seuraavia asioita:

”Ollu jotaki semmosii Jeesuksen nii ku semmosta nii ku muistojuttuja ja sit jotaki nii ku kynttilöitä ja jotain rukouksia.”.

On vaikeaa sanoa, mitä ovat ”Jeesuksen muistojutut”, ovatko ne kertomuksia Uudesta testamentista, liittyvätkö ne kirkollisiin juhlapyhiin vai kokeeko Minna, että seurakunnan aamunavaukset liittyvät aina Jeesukseen. Toisaalta voidaan myös miettiä onko juuri nämä ”Jeesuksen muistojutut” jääneet Minnan mieleen aamunavauksista. Selvästi Minna liittää aamunavauksiin myös kynttilät ja rukoukset. Minna selvästi luettelee seurakunnan aamunavauksen piirteitä, mutta on vaikea sanoa miksi ne ovat jääneet Minnan mieleen.

Kaisalla oli monia muistoja seurakunnan toiminnasta ja ne liittyivät jollain tapaa tekemiseen. Haastatteluissa ei tule ilmi, miksi erilainen tekeminen on jäänyt Kaisan mieleen, mutta haastattelussa nämä nousivat heti ilmi puhuttaessa eri seurakunnan toiminnoista.

”No ehkä se muovailuvahalla tekeminen”.

Tämä oli Kaisan yksi muisto legopyhäkoulusta. Onko muovailuvahalla tekeminen ollut erilaista ja ainutlaatuista tekemistä? Onko se tapahtunut yhdessä porukalla tai onko Kaisa kokenut sen muusta syystä mieleiseksi. Lisäksi kerhoista tuleva muisto liittyi myös tekemiseen:

”Me tehtiin sellanen ystävänpäivä, semmonen öö kortti tai joku semmonen et siinä oli semmonen nalle ja sit siinä oli semmonen sydän ja sit siinä luki et hyvää ystävänpäivää”.

Ystävänpäiväkortista Kaisa muisti todella tarkasti millaisen kortin oli tehnyt. Voidaan vaan pohtia syitä miksi se on jäänyt Kaisan mieleen. Onko ystävänpäivä tärkeä

Kaisalle? Onko kortti tehty tärkeälle ihmiselle? Onko kerhon teema ollut tällä kertaa tärkeä Kaisalle vai onko hän nauttinut askartelusta. Syyt voivat olla todella monimuotoiset ja erilaisten syiden yhteinen summa.

Minnakin oli käynyt seurakunnan kerhoissa ja hänen muistonsa liittyivät savitöiden tekemiseen. Minna toi savityöt esiin, kun kysyin häneltä, millaisia muistoja hänellä on kerhosta. Tarkemmin hän ei osannut kertoa, miksi ne olivat jääneet mieleen, joten on vaikea lähteä pohtimaan syytä. Tässä voi olla kyse myös samasta syystä, jota pohdin aikaisemmin jo Kaisan kohdalla, että toiminta on ollut erilaista ja jäänyt siitä syystä mieleen. Toisaalta Minna osasi kertoa, mistä syystä on innostunut seurakunnan kerhotoiminnasta:

”No ehkä se ku sielä on kavereita ja sitte ku se on nii ku semmonen vaihtelu ja semmonen vähä nii ku et sielä nii ku nii ku saa nii ku...ku se on vaikee selittää mut on nii ku vaihtelua semmosta” (Minna).

Selvästi Minna nautti kavereiden kanssa yhdessäolosta. Toisaalta hän koki kerhon tuovan vaihtelua, tarkemmin hän ei osannut selittää minkälaista vaihtelua. Toisaalta voimme pohtia, että Minnan kokevan kerhon tuovan arkeen vaihtelua ja mukavaa tekemistä. Minna kuitenkin toteaa: ”et sielä nii ku nii ku saa”, emme tiedä tarkasti mitä saa, mutta selvästi se liittyy jollain tapaan siihen, että kerho tuo vaihtelua. Toisaalta kerho voi olla mahdollinen paikka nähdä kavereita muuallakin kuin koulussa tai kotona, minkä takia kerho tuo vaihtelua kavereiden tapaamiseen.

Kaisa ei ollut käynyt seurakunnan leireillä, mutta hän muisti olleensa Lankarissa (Nurmon kappeliseurakunnan leirikeskus) viettämässä päivää. Päivä oli jäänyt jostain syystä mieleen, mutta toisaalta Kaisa ei osannut kertoa toiminnasta mitään. Tässä voidaan miettiä, onko Kaisan mieleen jäänyt paikka (Lankari) vai onko syy jokin muu. Toisaalta voidaan pohtia, että Lankarilla on suuri rooli Nurmon seurakunnan varhaisnuorisotyössä, jossa järjestetään muun muassa erilaisia teemapäiviä ja leirejä. Tästä syystä se on voinut jäädä Kaisan mieleen. Haastattelussa ei tule ilmi onko kyseisestä päivästä jo kauan aikaa ja siitä syystä toiminta ei tule enää tarkemmin mieleen.

Minna oli käynyt seurakunnan leirillä koulusta sekä tyttökerhosta. Minnalla oli erilaisia muistoja leireistä ja yksi niistä liittyi huoneen vaihtamiseen:

”Tai nii ku mä vaihdoin nii ku toisesta huoneesta toiseen mun kavereitten kans, koska mä menin ekaks sellaseen yhden kaverin ja sitte jonku sen kaverin kanssa mut sit tuli pikkusia mutkia nii sit mä vaihdoin sinne toiseen huoneeseen.”.

Haastattelussa ei tule tarkemmin ilmi, mistä huoneen vaihto johtui, mutta voidaan kuitenkin huomata sen jääneen Minnan mieleen. Ovatko pikkuiset mutkat erimielisyyksiä kaveriporukassa? Halusiko Minna itse vaihtaa huonetta kavereidensa kanssa samaan huoneeseen? Nämä ovat arvailuja ja on vaikea esimerkiksi miettiä leirinohjaajan tai muiden leiriläisten vaikutusta tilanteessa.

6.1.4 5-6. luokkalaiset:

Henna on 5. luokalla ja Jaana on 6. luokalla. Henna osasi heti haastattelun alkuun nimetä seurakunnan toiminnaksi kymppisynttärät:

”No ne piti mulle ainaki sillo ku mä olin kymmenen nii kymppisynttärät.”.

Kymppisynttärät olivat selvästi olleet mieluisat Hennalle, sillä hän kertoi niistä heti ja myöhemmin hän palasi uudestaan asiaan. Kymppisynttärät ovat seurakunnan tapahtuma, jossa kaikki samana vuonna 10 –vuotta täyttäneet juhlivat yhdessä. Tapahtumassa on erilaisia esiintyjä ja toimintoja. Tämä on selvästi ollut Hennalle mieleen, vaikka hänen omista kymppisynttäreistään on kulunut jo pari vuotta. On vaikea sanoa, miksi ne ovat jääneet erityisesti mieleen, mutta voidaan pohtia että toiminta on ollut mukavaa ja tapahtumana tärkeä. Henna muisti haastattelun aikana myös tyttökerhon, leirit sekä aamunavauksen.

Jaanalle oli aluksi vaikea nimetä seurakunnan toimintaa, koska hän luuli, että pitää kertoa niistä toiminnoista, joissa on ollut mukana. Kuitenkin hetken päästä hän osaa nimetä seurakunnan erilaisia toimintoja:

”No tota...ööö... Mä ainakin tiedän...että.. eiks kirkko järjestä välillä jotaki joulujuhlaajuttuja tai sitte jotaki tämmöstä ja sitte on no meidän koulusta me mennää aina

tonne kevätkirkkoo ja tonne joulunaki me käydään aina kirkossa ihan nii ku perheen kesken.”.

Jaana osasi kertoa seurakunnan erilaisesta toiminnasta. Hän selvästi liitti kirkon seurakunnan toimintaan ja muisti myös kirkossa tapahtuneita tapahtumia ”joulujuhlaajuttu” ja ”kevätkirkko”. Toisaalta haastattelussa ei tullut esille, mitä Jaana tarkoitti todetessaan ”tai sitte jotaki tämmöstä”. Voisi epäillä, että se liittyy joulukirkkoon tai muuhun jouluiiseen toimintaan. Toisaalta se voi olla myös lisäys ilman tarkempaa tarkoitusta. Jaana oli ainoa, joka mainitsee koulun kevätkirkot. Voidaan kuitenkin pohtia, johtuisiko se Jaanan monen vuoden kokemuksesta koulusta ja kevätkirkon olevan osa hänen perinnettä koulumaailmassa. Jaana osasi kuitenkin kertoa heti myös, että on käynyt perheen kanssa ainakin joulukirkossa. Haastattelussa ei tule ilmi, onko perheellä tapana muuten käydä kirkossa, mutta joulukirkossa he ovat käyneet usein. Joulukirkon muistaminen voi liittyä joulun tunnelmaan tai siihen, että kirkossa ei muuten käydä. Joulukirkon muistaminen voi johtua myös siitä, että on tärkeää, kun siellä käydään perheen kanssa.

Lisäksi pian Jaanan mieleen tuli koulussa olleet aamunavaukset:

”No meillä tulee ollu semmosia aamunavauksia... sieltä saattaa tulla työntekijöitä pitämään meille jotakin kertoo aamunavauksessa ja yleensä nyt jotaki uskontoon liittyvää.”.

On vaikea tietää tarkasti, mitä Jaana tarkoittaa uskontoon liittyvällä. Mistä hän päättelee, että ne kuuluvat uskontoon. Johtuuko päättely siitä, että seurakunta pitää ne. Jaana toi esiin työntekijät, joten voidaan pohtia, päätteleekö hän tästä syystä niiden liittyvän uskontoon. Toisaalta emme voi tietää, tuleeko teksteissä aina esiin selvästi uskonnollisuus. Lisäksi voidaan pohtia, ovatko aamunavauksen liittyneet symbolit ja rituaalit syynä siihen, että Jaana liitti aamunavaukset uskontoon liittyviksi. Henna muisti myös tarinat aamunavauksista, mutta hän ei liitä tarkempia kuvauksia tarinoihin. Tästä syystä on vaikea sanoa, miksi ne olivat jääneet Hennan mieleen.

Henna oli käynyt tyttökerhossa ja hänen mielestään tyttökerho oli hyvä harrastus, kun ei vielä harrastanut muuta:

”En mä tiedä, mut muistaakseni sielä askarreltiin, sitte sielä oli muutenki ja silloin ku ei vielä harrastanu viel kauheesti mitää muuta ku vaan lentistä nii (hiljaisuus)”.

Kommentti jää hieman kesken ja Henna ei osannut tarkentaa vastaustaan myöhemmin. Askartelu oli jäänyt kerhoista Hennan mieleen. Johtuuko se siitä että sitä tehtiin usein vai oliko se Hennan mielestä mielenkiintoista. Toisaalta hän toteaa, että ”siellä oli muutenki”, joka voi viitata siihen, että on ollut muutakin toimintaa, mutta ne eivät tule niin tarkasti esiin. On siis vaikea tietää tarkasti, mitä Henna tarkoitti. Toisaalta Henna toteaa aika selvästi, että kerho on ollut hyvä harrastus ennen muita harrastuksia. Tämä tuli esille myös muiden vastauksissa, johon palaan myöhemmin (ks. 6.2.4 kerhotoiminta).

Jaana ei ole käynyt tyttökerhossa, mutta hän on käynyt seurakunnankerhossa ennen kouluikää:

”Olin siinä, ku muut oli kotona tai hoidossa nii mä olin seurakunnan kerhossa”.

Hennallakin oli muisto kerhosta, jossa oli käynyt ennen kouluikää:

”No mä oon mun mielestä ollu sielä joskus tai silloin ku mä olin eskarissa tai jossain, nii sielä jotain perhe, ei ku iltapäiväperhetoiminta tai joku semmonen.”.

Muistellessaan hän kertoo olleensa siellä äitinsä ja pikkusisaruksensa kanssa. Hän ei kuitenkaan muista mitään erityistä kerhosta. Tytöt ovat ainoat, jotka toivat haastatteluissa esiin seurakunnan toimintaa myös ennen kouluikää. Kumpikaan lapsista ei muistanut enempää toiminnasta, kuin ylläolevat asiat. Koen kuitenkin, että niillä on ollut merkitystä kummallekin, sillä ne tulivat esiin. Toisaalta voidaan pohtia, ovatko Jaanalle jääneet kerhot mieleen siitä syystä, ettei hän ollut päiväkodissa vai oliko kerhot vaihtelua kotona olemiselle. Henna muisti perheen läsnäolon kerhossa, joten voidaan pohtia onko kerho jäänyt tästä syystä mieleen. Toisaalta syyt voivat olla mitä vaan, että tytöt muistivat kerhot. Voidaan pohtia, että se voi olla tytöillä ensimmäinen muisto seurakunnan toiminnasta tai se on ollut heidän elämässään merkityksellistä. Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 14) on todennut, että osallisuuden kautta lapsi voi kokea kuuluvansa seurakuntaan ja tämä on yksi syy miksi seurakunta järjestää eri-ikäisille toimintaa. Toisaalta Kirkkohallituksen näkökulman huomioiden

voidaan ajatella, että lapset ovat kokeneet osallisuuden ja saaneet kokea kuuluvansa seurakuntaan.

Hennalle kuitenkin tuli mieleen myös askartelukerho, jossa hän oli käynyt:

”Mut mun mielestä mä olin joskus jossain mä en tiä onks se seurakunnan pitämä vai mut se oli siel Nurmon seurakuntatalolla on se joku juttu nii siel oli ainaki joskus semmonen askartelukerho nii mä kävin sielä.”.

Henna muisti erilaisia seurakunnan toimintoja ja selvästi ne olivat jääneet hänen mieleensä jostain syystä. Voidaan kuitenkin huomata, ettei hän ole ihan varma oliko toiminta seurakunnan järjestämää, mutta liitti seurakuntatalon toimintaan. Ehkä paikka loi yhteyden siihen, että toiminta oli seurakunnan järjestämää. Emme voi tietää, oliko kerho nimenomaan askartelukerho vai muistiko Henna kerhosta askartelun, mistä syystä kerhosta tuli askartelukerho. Toisaalta voidaan myös ajatella, että askartelu on ollut toiminnassa tärkeää ja siitä syystä jäänyt mieleen.

Molemmat tytöt olivat käyneet jumalanpalveluksessa. Henna liitti jumalanpalveluksen juhlien yhteyteen:

”No eiks juhlissa oo aina semmosii, jos vaikka nii ku kyll me ollaan sielä oltu.”.

Tarkemmin selviää, että Henna tarkoitti konfirmaatiotilaisuutta. Syitä, miksi Henna muisti jumalanpalveluksen yhteyden juhliin voi olla monia: konfirmaatiojumalanpalveluksessa olo on ollut eka kerta tällaisessa jumalanpalveluksessa, Hennalle tärkeä henkilö on konfirmoitu kirkossa tai hän on ollut ensimmäistä kertaa siunattavana konfirmaatiojumalanpalveluksessa. Toisaalta nämä ovat vain pohdintoja, voihan olla että Hennalle tuli tämä muisto mieleen jumalanpalveluksesta ja hän kertoi sen siitä syystä. Emme voi tietää, onko hän käynyt usein vai harvoin jumalanpalveluksissa, sillä se ei tule ilmi haastattelussa. Henna kuitenkin osasi kertoa muiston jumalanpalveluksesta, joka liittyi siunaamiseen:

”No sulle sanottiin, ku sä oot lapsi, nii sä et saa ottaa mitää niitä juttuja mitä sielä tarjotaan, nii meille tulee vaan se siunaus aina.”.

Voimme huomata, että Hennalle oli selvää, mistä syystä hän ei ole saanut ehtoollista. Kuitenkaan hän ei osannut kertoa ehtoollisesta, vaan toteaa ”mitään niitä juttuja”. Hän

myös liitti lapsuuden siihen, että hänet siunattiin. Voidaan ajatella, että hänelle oli kerrottu asiasta, miksei hän saa ehtoollista. Toisaalta ehtoollisella on ehkä jopa suurempi rooli konfirmaatiokirkossa, kuin tavallisessa ehtoollisjumalanpalveluksessa, sillä rippikoululaiset saavat ehtoollisen ensimmäisen kerran. Lopuksi Henna toteaa, että ”vaan se siunaus aina”, emme voi siis tietää onko Henna ollut useammin siunattavana vai onko se vain kommentti. Toisaalta voi olla, että Henna liitti sen myös kaikkiin lapsiin, koska puhuu me-muodossa.

Jaana oli kokemus isosisaruksen rippikirkosta. Rippikirkko on kokoontuminen, jossa kaikki tulevan kesän rippikoululaiset kokoontuvat ensimmäistä kertaa jumalanpalvelukseen yhdessä perheen kanssa. Jaana muisti rippikirkosta siunaamiseen:

”No itseasiassa ei nyt koulusta, mutta öö isosisaruksella oli just rippikirkko, nii me käytiin sielä alttarilla, sitten nii ku polvistumassa.”.

Aikaisemminkin polvistuminen on liitetty siunaamiseen (ks. 1.luokkalaiset, Juhon kokemus), mutta tällä kertaa esiin tulee myös alttari. Toisaalta on minun oma päätelmä, että kysymyksessä on siunaaminen sillä perusteella, että lapsi on ollut alttarilla ja polvistunut. Voidaan kuitenkin todeta, että tämä on ollut lapselle tärkeä ja muistoihin jäänyt kokemus. Toisaalta isosisaruksen rippikirkko voi vaikuttaa myös, että tilanne on jäänyt mieleen. Tällaiset päivät voivat olla perheelle tärkeitä ja erilaisia.

Rippikirkosta oli Jaanan mieleen jäänyt muitakin muistoja. Hän tuo esiin myös rukouksen, jossa oli saanut halata isäänsä:

”No se oli kivaa, ku piti tota ku mä en muista nyt ku mikä joku rukous tai vastaava ja jotenki siinä piti halata tai kätellä vierustoveria nii se oli kivaa, ku mä olin isän vieressä ja mä sain halata isää.”.

Voidaan kiinnittää huomiota siihen, ettei Jaana ole täysin varma, oliko tilanteessa rukous vai jokin muu vastaava tilanne. Mutta kuitenkin tilanteesta oli tehnyt merkittävän se, että oli saanut halata toista ja tässä tapauksessa vieressä oli istunut isä. Voidaan myös pohtia, jos vieressä olisikin ollut tuntemattomampi henkilö olisiko kokemus ollut samanlainen.

Jaana oli kokemus myös joulukirkosta. Hän ei muistanut tarkalleen kirkossa käynnistä ja eri vuodet yhdistyvät samaksi:

”En mä silleen tarkemmin muista, mitä sielä me tehtiin. Kyllä siel nyt rukoiltiin ja kaikkee tämmöstä mut...se oli varmaa se sama minkä ne on tehny, nii ku joka vuosi, ku mä oon ollu siel nii ku useamman kerran et se ei ollu nii ku mun eka kerta siel joulukirkossa.”.

Lisäksi Jaana kertoi, että he käyvät kirkossa yhdessä perheen ja isovanhempien kanssa. Jaana ei muistanut tarkemmin toiminnasta, mutta tuo esiin rukouksen. Toisaalta hän totesi, että ”kaikkee tämmöstä”, niin voidaan miettiä, tarkoittiko hän kaikkea uskonnollista, erilaisia rukouksia, kirkossa tapahtuvia rituaaleja tai esimerkiksi virsiä. Haastattelussa tulee ilmi, että ”minkä ne on tehny, nii ku joka vuosi”, tarkasti ei tule ilmi, mikä on tehty joka vuosi. Toisaalta voidaan pohtia, viitataanko tässä siihen, että joulukirkko on samanlainen joka vuosi tai joulukirkossa on jokin mieleen jäänyt asia, joka toistuu vuodesta toiseen. Lisäksi isovanhempien ja perheen liittäminen joulukirkkoon oli tärkeää. Ehkä se on perinteeksi muodostunut tapa, jolla on merkitystä joulun aikaan.

Leireistä Jaanalla oli kokemus leirikoulusta, jossa hän on ollut neljännellä luokalla:

”Ööö...En mä ainakaa missää tyttöleirillä... Tai semmosia, mut oon mä ollu siis en mä tiää onks se leiri, mut me oltiin koulussa nii ku nelosella, joka on nii ku meidän kaikki meidän luokkalaiset ku tai ku koulu käy sielä aina nelosella, nii tuola Lankarin leirikeskuksessa yöstä. Ja sit sielä tehdää aina kaikkea suunnistetaan ja kaikkea piirretään ja kaikkea tämmöstä, nii sielä me oltiin.”.

Voidaan huomata, ettei Jaana osannut nimetä toimintaa leirikouluksi, mutta päädyin tähän tulokseen, koska Jaana puhuu luokkalaisista, Lankarin leirikeskuksesta sekä yöstä olemisesta. Jaanalla on paljon kokemuksia leirikoulusta, kuten muut luokkalaiset ja erilainen toiminta. On mielenkiintoista, että hän tuo esiin suunnistamisen ja piirtämisen, loput toiminnat hän toteaa ”kaikkea tämmöstä”. Onko nämä toiminnat jääneet eniten mieleen vai aloittaako hän kertomalla nämä esimerkkinä.

Henna toi haastattelussa esiin tyttöleirin:

”No mä tykkäsin, ku siel oli se askarrettiin silloin ja siel on ne iltaohjelmat.”.

Henna toi jälleen esiin askartelemisen. Voidaan jo ajatella, että tämä oli mieluinen tekeminen Hennalle, sillä se tuli esiin monessa seurakunnan toiminnassa. Toisaalta

voidaan myös miettiä, että tehdäänkö askarteluja paljon seurakunnan toiminnassa. Jo aiemmin on tullut esiin leirien iltaohjelmat (ks. 3.luokkalaiset, Minnan kokemus). Voidaan pohtia, että nämä ovat lapsille mieluisia kokemuksia ja kuuluvat niin sanotusti leirielämään. Henna ei osannut nimetä tylsäksi mitään, vaan hän oli viihtynyt leirillä. Mielestäni on tärkeää, että lapselle on jäänyt kokonaisuudesta positiivinen kuva. Voidaan myös pohtia, eikö Henna ole uskaltanut kertoa mitään negatiivista haastattelussa.

Jaana oli paljon erilaisia kokemuksia seurakunnan toiminnasta. Hänelle tulee mieleen muisto viidenneltä luokalta:

”Mulla tuli tosta mieleen, että me ollaan nii ku se oli varmaan vitosella öö tota, nii ku me mentiin...just sinne seurakuntatalolle... nii ne oli tehny pääsiäis semmosen esityksen, nii ku Jeesuksesta ku siitä ku se naulataan ristille ja näin.”

Voidaan pohtia vaikuttaako seurakuntatalo paikkana, siihen että Jaana muisti tapahtuman. Toisaalta Jaana totesi kommentin alussa ”mulla tuli tosta mieleen” eli muisto tuli aikaisemmasta aiheesta, joka haastattelussa tuli ilmi. Voidaan myös pohtia vaikuttaako esitys siihen, että hän muistaa tapahtuman ja aiheen. Onko esitys jäänyt mieleen vai onko aihe ollut mielenkiintoinen. Lopussa hän toteaa ”naulataan ristille ja näin”, tiivistikö Jaana näytelmän teeman vai olettaako hän minun tietävän mistä on kysymys. Jaana muisti myös seurakuntatalolla yksityiskohtia liittyen ympäristöön:

”Ei se nii ku kirkkokaa oo, mut vähä nii ku tehty kirkoksi, nii ku et siinä on vähä nii ku penkkejä ja näin ja sit on nii ku semmonen, ei semmonen, vähä nii ku alttari ja sit siinä oli kynttilöitä.”

Mielenkiintoista on, hänen tietävän, ettei seurakuntatalo ole kirkko, mutta vertaa sitä kirkoksi. Hän osasi kuvailla tarkasti tämän mielikuvan kautta, millainen ympäristö oli. Selvästi penkit liitetään kirkkoon. Mielenkiintoista on kommentti ”penkkejä ja näin”, mitä Jaana tarkoitti tällä lopulla, penkkien järjestystä vai niiden olemassaoloa tai jotain ihan muuta. Mielenkiintoista on myös kommentti ”vähä nii ku alttari”, mikä siinä muistuttaa alttarista, muttei tee ehkä alttaria. Puuttuuko siitä jotain, joka tekisi siitä alttarin vai johtuuko kommentti siitä, ettei olla kirkossa. Toisaalta kynttilät ovat selvästi yhteydessä tähän ympäristöön, koska ne tulivat vielä lisäyksenä. Voidaan pohtia, miksi

kynttilät olivat jääneet mieleen ja toisaalta, onko niillä merkitys tähän luotuun ympäristöön. Jos kynttilöitä ei olisi ollut, olisiko se vaikuttanut kuvailuun ja olisiko paikka ollutkaan ”vähä nii ku alttari”.

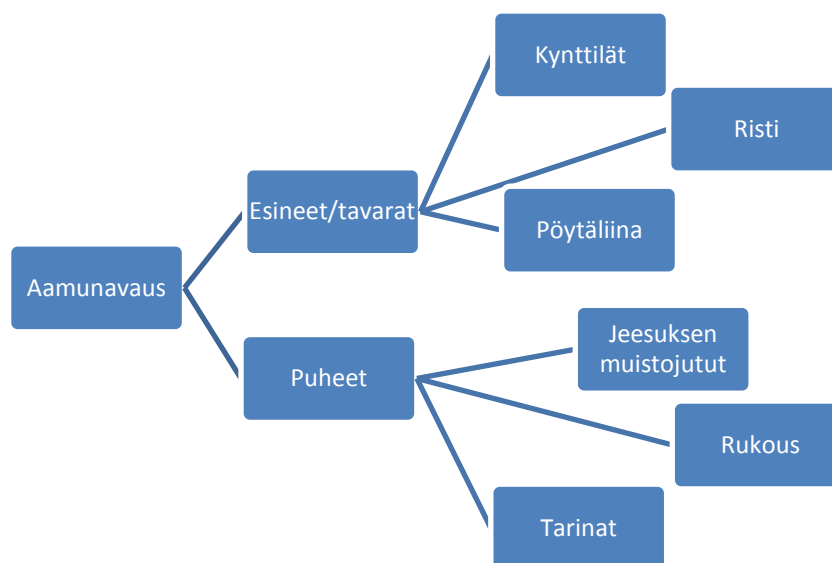
6.2 Seurakunnan toimintaan osallistumisen merkitys lapsille

Seuraavaksi tutkin seurakunnan toimintaa ja sitä millaisia merkityksiä toiminta antaa lapsille. Tuon esiin, mitä lapsi on kokenut miellyttäväksi ja epämiellyttäväksi. Tuon esiin lasten kommentteja haastattelusta ja erilaista pohdintaa kommentteihin liittyen.

Lapsien vastaukset eivät ole tällä kertaa sidottu ikään vaan seurakunnan toimintaan. Tuon kuitenkin esiin kommentin lopussa, kuka on sanonut. Tutkittavat lapset olivat 1. luokkalaiset Kalle ja Juho, 2. luokkalaiset Kerttu ja Mikko, 3. luokkalaiset Kaisa ja Minna, 5 luokkalainen Henna sekä 6. luokkalainen Jaana.

6.2.1 Aamunavaus

Aamunavaus tuli esiin kaikkien lasten vastauksissa. Siihen liitettiin monia asioita ja ne liittyivät joko puheen tuottamiseen tai esineisiin (Kuvio 10). Puheen tuottamisessa esiin tulivat erilaiset tekstit ja osa näistä liitettiin Jeesukseen, lisäksi lapset toivat esiin rukoukset. Lisäksi esineet ja tavarat tulivat esiin vastauksissa. Lapset mainitsivat muun muassa kynttilät, ristin ja pöytäliinan.

Kuvio 10. Aamunavaus

Seuraavaksi tuon esiin lasten kommentteja ja pohdin, miksi ne ovat olleet lapsille merkityksellisiä.

”...ollu jotaki semmosii Jeesuksen nii ku semmosta nii ku muistojuttuja ja sit jotaki nii ku kynttilöitä ja jotain rukouksia.” (Minna).

Pohdin jo aikaisemmin tätä Minnan kokemusta (ks. 3.luokkalaiset), mutta mielestäni tämä liittyy myös lapsen luomaan merkitykseen aamunavauksille. Voidaan pohtia, onko aamunavauksella erilainen merkitys, kun esillä ovat esimerkiksi Minnan mainitsemat kynttilät. Vai vaikuttaako kokemukseen aamunavauksessa luettava rukous. Toiminnan voidaan oletttavan jääneen Minnan mieleen johtuen erilaisesta kokemuksesta. Lisäksi toin esiin myös muita lasten kommentteja aamunavauksesta jo aikaisemmin (ks. 1.luokkalaiset, 2.luokkalaiset).

Lapsista viisi (5/8) osasi kertoa, mikä aamunavauksessa on mukavaa. Lapset kokivat mukavaksi puheiden kuuntelun, tarinat ja erilaiset kertomukset, jotka tulivat esiin neljässä (4) vastauksessa sekä musiikin (1) ja laulamisen (1).

Puheet tulevat esiin muun muassa näissä esimerkeissä:

” ööö.. no mulla on just se et mä tykkään niitä kaikkia tarinoita mitä ne kertoo.” (Mikko)

”...nii ku tyyliin kertoo jonkun jutun sielä...” (Henna)

Mikko totesi, että tykkää tarinoista, joita kerrotaan. Kuitenkin myöhemmin hän totesi (ks. alla), että jutut, jotka häntä ei kiinnosta ovat tylsiä. Kommenteissa on pieni ristiriitaisuus, mutta voidaan pohtia että tarinat olivat aamunavauksessa se mieluisin osuus ja ne ovat jääneet Mikon mieleen. Syytä miksi Mikko tykkää tarinoista on vaikea tietää, voi olla että Mikko tykkää kuunnella tarinoita tai se on mieluisin osuus seurakunnan aamunavauksessa. Hennan toteamus ”tyyliin kertoo” on mielenkiintoinen, voimme vaan pohtia mikä tyyli. Tarkoittaako hän seurakunnan työntekijän tapaa puhua, puheessa käytetyn kielen tyyliä vai tapaa, jolla jutut esitetään. Mielenkiintoista on myös ”jonku jutun”, Henna ei osannut kertoa tarkasti mikä on tämä juttu, voidaan päätellä sen liittyvän kertomiseen, mutta emme sen tarkempaa sisältöä. Mäkinen (2008, 342) on todennut, että uskonnollisen kasvatuksen tulisi olla lapsen kokonaisvaltaista kasvattamista eikä millään lailla irrallaan lapsen arjesta tai kokemusmaailmasta.

Voimme pohtia, että tarinat ja kertomukset ovat olleet lähellä lapsen arkea tai kokemusmaailmaa, kun ne ovat olleet heidän mielestään mukavia. Toisaalta voimme pohtia, etteivät tekstit ole koskettaneet lapsen maailmaa, kun hänen mielestään ne ovat olleet tylsiä. Seuraavat esimerkit liittyvät lasten kokemuksiin musiikeista ja lauluista:

”Joo, ehkä ne musiikit ja ne jutut” (Kaisa)

”...no ku se, ku me aina lauletaan sielä.”. (Juho)

Kaisa totesi selkeästi musiikit, mutta liitti kuitenkin alkuun että ”ne musiikit”. Tarkoittaako hän tässä esimerkiksi uskonnollista musiikkia vai ylipäänsä musiikkia, jota soitetaan aamunavauksessa. Viittaasiko hän ”ne” kommentilla, että musiikkia on aina aamunavauksessa. Lisäksi hän jatkaa ”ne jutut”, joista on vaikea tietää, että mikä tämä juttu on. Myöhemmin hän kertoo tylsäksi osuudeksi puhumisen (ks. alla), mistä voidaan epäillä että hän ei ainakaan tarkoita ”jutuilla” puhumista.

Juho toi esiin laulamisen ja totesi sitä tapahtuvan aina. Onko se poikkeavuus muihin aamunavauksiin ja liittäkö hän laulamisen ainoastaan seurakunnan aamunavauksiin. Toisaalta onko seurakunnan aamunavauksessa ollut mieluisia lauluja ja siitä syystä Juho tykkää niistä. Kirkkohallitus (2012a, 35) on pohtinut, että tuttujen laulujen ja virsien avulla voidaan vahvistaa osallisuuden tunnetta. Tämä näkökulma voi olla yksi syy siihen, miksi lapset ovat kokeneet musiikin ja laulamisen tärkeäksi.

Lapset toivat lauluun ja puheeseen liittyviä mieluisia kokemuksia esiin haastatteluissa epäsuoremmin, mistä voidaan päätellä, että ne ovat lapsille tärkeitä aamunavauksissa. Ne jäivät mieleen jostain syystä, liittykö se sitten tekstin aiheeseen tai mieluiseseen musiikkiin. Toisaalta on mahdoton tietää, onko kouluissa joka aamu yhteistä aamunavausta vai tapahtuuko yhteen kokoontuminen ainoastaan silloin, kun seurakunta vieraillee koululla. Jos tilanne on tämän kaltainen, voidaan pohtia seurakunnan aamunavausten merkityksen olevan erityinen lapsille. Lisäksi emme voi tietää, kuinka paljon seurakunnan aamunavaus eroaa sisällöltään koulun aamunavauksesta. Seuraavaksi tuon esiin asiat, mitkä ovat lasten mielestä tylsiä aamunavauksessa. Voimme huomata, että suurin ristiriita löytyy tarinoihin liittyen.

Neljä (4/8) lasta osasi kertoa, mikä on tylsää aamunavauksessa. Osa lapsista koki, että juttujen kuuntelu, jotka eivät kiinnosta tai kestävät liian kauan, ovat tylsimpiä asioita.

Esiin nousi myös näkemys, että joskus työntekijät toistavat saman tarinan, jonka joku toinen on jo kertonut aikaisemmin. Tuon esiin lasten kommentteja aamunavauksista ja pohdintoja kommentteihin liittyen.

”No tota joskus tulee semmosia juttuja jotka mua ei kiinnosta... et vähä nii ku semmosia nii ku että ei tiedetä mutta kerrotaan.” (Mikko)

On vaikea kertoa millaiset jutut Mikkoa eivät kiinnosta. Toisaalta hän osasi tuoda esiin tilanteessa oman näkökulmansa ja voimme vain arvailla, että kuinka seurakunnan erilaiset kertomukset jakaisivat lasten mielipiteitä kiinnostavuudellaan. Toisaalta Mikon kommentti ”ei tiedetä mutta kerrotaan” on mielenkiintoinen. Puhuuko hän omasta tietämyksestään vai kenties seurakunnan työntekijän tietämyksestä. Voidaan pohtia, onko Mikolla ollut kokemus joskus aamunavauksessa, jossa seurakunnan työntekijä ei tiedä mistä puhuu. Onko tietämykseen vaikuttanut kenties se, että seurakunnan työntekijä on käyttänyt puheessaan paljon uskuntoon liittyviä termejä, joita Mikko ei ole ymmärtänyt. Toisaalta voidaan pohtia, onko kerrottu jotain vertauskuvallista, mikä on aiheuttanut hämmennystä. Mikkohan voi myös viitata loppukommentillaan siihen, ettei häntä kiinnosta, eikä hän myöskään tiedä asiasta, josta kerrotaan aamunavauksessa. Mikon liittyvään kokemukseen löytyy myös samansuuntainen kokemus Jaanalta:

”No on se välillä, jos sä, jos niillä on samoja juttuja jonka just joku muu on just kertonu ja se ei vaikka tiä et se on kerrottu ja se on välillä vähä niiku tylsää kuunnella sitä samaa asiaa.”. (Jaana)

Tässä tapauksessa Jaana kommentoi, joskus käyneen niin, että eri työntekijät ovat puhuneet samasta asiasta. Voidaan vain epäillä onko tilanne ollut sama myös Mikon tilanteessa vai viittasiko hän ihan muuhun. Jaana tuo esiin ”samoja juttuja”, joka voi viitata myös Jaanan kokemuksiin vuosien aamunavauksista koulussa olleessaan. Voimme epäillä, että aamunavauksissa käydään vuosittain ajankohtaisia asioita läpi, jolloin vuosien aikana samoja teemoja nousee esiin. Jaana on varmasti kuullut monta aamunavausta liittyen pääsiäiseen tai joulun ja ne voivat muistuttaa toisiaan. Voimme kuitenkin pohtia yleisesti, että on tärkeää suunnitella aamunavauksia pitkällä aikavälillä, jotta ne olisivat kattavia ja käsittelevät erilaisia aiheita. Aamunavauksista nousi myös seuraava kommentti liittyen puhumiseen:

”Ehkä se tylsä on semmonen ku se puhuu kokoajan sillee.” (Kaisa)

Mielenkiinnon herättää se, mitä lapsi tarkoitti kun viittaa ”puhuu kokoajan sillee”, mitä on tämä ”sillee” puhuminen. Onko se seurakunnan työntekijän tapa puhua, onko lapsi kokenut jonkin puheen pitkävetoiseksi vai onko se sisältänyt vaikeita käsitteitä. Tässä tilanteessa emme voi kuin pohtia asiaa ja voihan Kaisa viitata esimerkiksi puheen pituuteen.

Eräs haastateltavista toi esiin myös, kuinka seurakunnan aamunavaus vie välitunnin:

”Ei saa mennä välitunnille” (Kerttu).

Lapsi selvästi koki, että aamunavaus vie välitunnin. Taaskaan emme voi tietää millaisia aamunavauksia koululla järjestetään ja onko seurakunnan aamunavaus ainoa, joka vie välitunnin. Voimme pohtia, kuinka tärkeää olisi, ettei seurakunnan aamunavaus veisi lapselta mieluista tekemistä pois. Olisi tärkeää puuttua tilanteeseen ja miettiä koulun kanssa mahdollisia vaihtoehtoisia ratkaisuja. Toisaalta tämä on yhden lapsen kokemus ja joillekin ulkoilun väliin jääminen voi olla mukavaa.

Seuraava esimerkki tiivistää mielestäni hyvin aamunavauksesta esiin tulleita asioita:

”No mä ainakin tykkään, ku ne kertoo kaikkiin uskontoon liittyvistä jutuista ja sit se on kivaa, ku niillä on yleensä jotaki tiedätkö esineitä ja tavaroita mukana ja joillaki saattaa jopa olla joku pieni kuva ja sit ne kertoo siitä nii se on kiva ku niillä on nii ku mukana näytettävää nii sä ymmärrät siitä paremmin ja sit se on myös tosi kivaa, jos joku kertoo jonku tarinan nii ku jostaki Jeesuksen ihmeteista.” (Jaana).

Lapset liittävät eri asioita uskontoon, mutta on vaikea päätellä mitä tämän uskonnollisuus milloinkin tarkoittaa. Mikä tekee jostain uskontoon liittyvän? Jaana toi kuitenkin hyvin selkeästi esille, että tarinan elävöittäminen on tärkeää ja tekee aamunavauksesta mielenkiintoisemman. Alussa Jaana totesi ”uskontoon liittyvistä jutuista” ja myöhemmin hän osasi kertoa, että Jeesuksen ihmeteot kiinnostavat häntä.

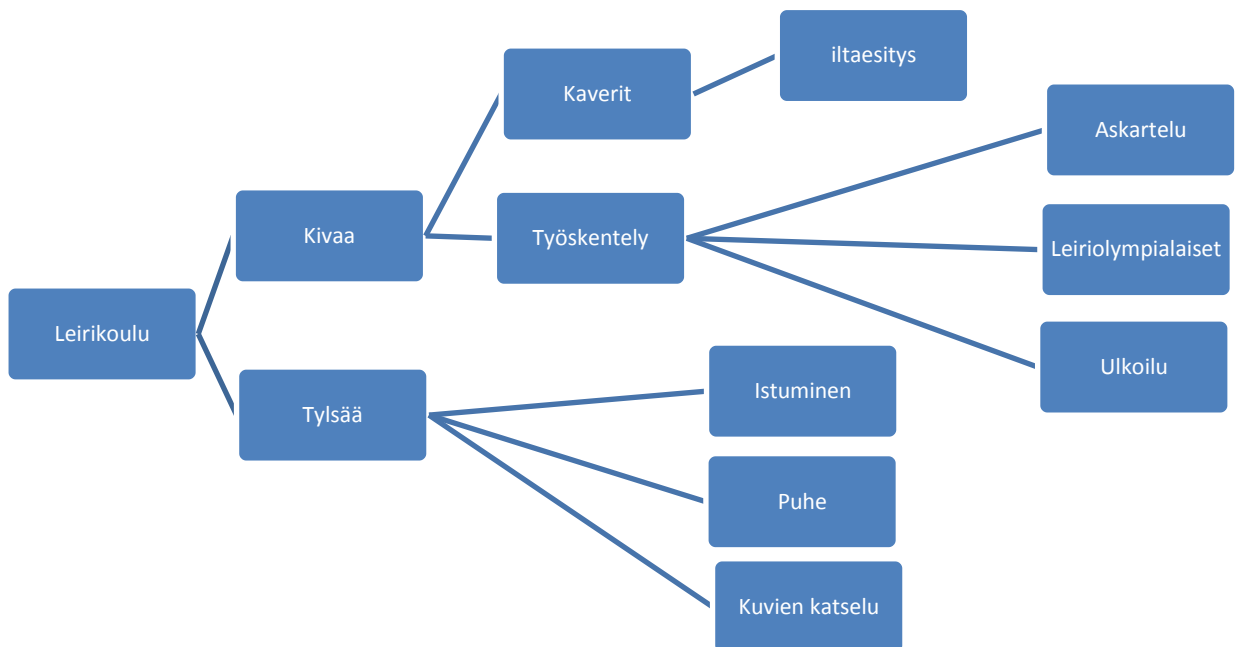
Voimme pohtia, että lapset kokevat aamunavaukset todella monella tapaa. Toisille tarinat ovat aamunavausten paras osuus, toisille tylsin. Kuitenkin voimme pohtia, että olisi tärkeää tekstien olevan vaihtelevia ja herättävän mahdollisimman monen lapsen mielenkiinnon. Aamunavauksissa mukana olevat symboliset esineet ja tavarat tai

tarinaan liitettävät konkreettiset esimerkit, ovat lapsille selvästi merkityksellisiä. Musiikki ja laulaminen ovat joidenkin mielestä kivoin asia, mistä syystä on tärkeää pitää tämä yhtenä osana aamunavauksia. Kokonaisuutta tiivistäen tärkeintä on aamunavausten erilaisuus sisällöllisesti.

6.2.2 Leirikoulu

Leirikoulu on seurakunnan ja koulun yhteistyössä toteutettu leiri, jossa oppilaat tai mahdollisesti koko koulu yöpyvät. Leirikoulu järjestetään Nurmon kappeliseurakunnan leirikeskuksessa Lankarissa. Leirikoulu tuli esiin viidessä (5) vastauksessa. Lapsista kaksi (2) olivat olleet Lankarissa leirikoulussa yötä. Kaksi lasta olivat viettäneet leirikoulussa päivän ja toinen heistä odottikin seuraavaa vuotta, jotta saisi olla leirikoulussa yötä. Eräs lapsi pohti paljon, koska hän pääsisi leirikouluun.

Leirikoulusta lapset osasivat kertoa muistoja sekä mukavia, että tylsiä asioita (Kuvio 11). Leirikoulussa tärkeäksi koettiin kaverit, mutta myös yhdessäolo luokan tai koulun kanssa. Tylsäksi koetut asiat liittyivät paikallaan oloon, kuten istumiseen tai puheiden ja kuvien katseluun.

Kuvio 11. Leirikoulu

Lapsista kolme neljästä (3/4) osasi kertoa, mikä leirikoulussa on kivointa. Porkka (2008, 213) on todennut, että muun muassa varhaisnuorisotyön leirit ovat paikkoja, joissa ollaan turvallisesti yhdessä ja opitaan elämää ryhmän jäsenenä. Tämä näkökulma tulee esiin myös lasten vastauksissa. Lapset kertovat toiminnasta, johon liittyy vahvasti kavereiden läsnäolo.

”Mm...ehkä se nii ku tyttöjen kans oleminen sielä...ku olihan se ihan kiva ku oli vähä vaihtelua, ku se oli eka kerta ku siel oli myös poikia mukana.”. (Minna).

Minna kertoi ensin, että kivaa on ”tyttöjen kans oleminen”, mutta kuitenkin piti poikien läsnäoloa vaihteluna leireille. Minnalla oli kokemus myös tyttöleiristä (ks. tyttöleiri), mistä syystä pojat tuntuvat tuovan vaihtelua leirille. On vaikea tietää, miksi leirikoulussa parasta oli tyttöjen kanssa oleminen. Liittyykö siihen yhdessä oleminen ja tekeminen leirikoulussa vai onko se mukavaa vaihtelua koulupäiviin. Jos mukana ei olisikaan kavereita, niin mikä sitten olisi mukavaa leirillä. Kavereiden merkitys nousi esiin myös toisessa vastauksessa:

”... mutta no kivointa tietenki oli seura. Mä olin mun kahden parhaan kaverin kanssa sielä kämpässä, nii se oli tosi kivaa.” (Jaana).

Jaanalle selvästi seura oli leirikoulussa parasta. Aikaisemmin pohdin Minnan vastauksessa, onko kivointa yhdessä tekeminen. Toisaalta Jaana toi esiin kuinka huoneessa olo kaverin kanssa on ”tosi kivaa”. Johtuuko tämä tunne siitä, että saa olla parhaiden kavereiden kanssa yhdessä samassa paikassa yöpymässä. Toisaalta tuoko yhteinen huone Jaanalle ja kaverille tunteen yhteisöllisyydestä ja niin sanotusti ”omasta paikasta”, mikä vaikuttaa siihen, että se on kivaa. Leirikoulussa vietetty aika voi olla myös erilainen kokemus, jonka pääsee jakamaan yhdessä parhaan ystävänsä kanssa.

Lisäksi kolmessa vastauksessa mukavaa leirillä olivat erilaiset tekemiset, kuten leikkiminen, iltaesitykset ja leiriolympialaiset.

”No öö mehän sielä oltiin ulkona vähä leikittiin jotaki purkkia. Ja sit me tota suunnistettiin ja se suunnistus ja sit me myös piirrettiin semmoset ovikyltit meille...” (Jaana).

Ja sitte se suunnistus oli kivaa, ku me saatiin mennä semmoseen ku oli itse rakennus, missä me nukuttiin ja sit oli nii ku rakennus, missä me syötiin nii sielä oli nii ku se

rakennus, jota mä en tiä se oli aika vanha ja sit me saatiin kierrellä sielä talossa muuallakin ja ainaki tosi kivaa.” (Jaana)

Jaana toi kahdessa vastauksessa esiin haastattelun aikana, mikä on mielekästä tekemistä leirikoulussa. Ensimmäisessä vastauksessa voidaan havaita Jaanan tuovan asioita esiin hieman pohtien, mitä leirillä oli tehty. Toisaalta voidaan myös miettiä, että ne tulivat hänelle ensimmäisenä mieleen eli onko näillä tekemisillä ollut jonkinlainen tärkeämpi merkitys. Suunnistus tuli mainittua kaksi kertaa ja se nousi vahvasti esiin myös toisessa kommentissa, jossa Jaana tarkemmin selitti suunnistuksen kulkua. Voidaan huomata, että se oli jäänyt Jaanan mieleen todella vahvasti, koska hän muisti sen todella tarkkaan. Mistä tämä johtuu, on vaikea tietää? Suunnistus on voinut tapahtua uusissa paikoissa tai sitten tutussa ympäristöissä, jota on helppo kuvailla. Suunnistuksessa tuli esiin myös vanhempi rakennus, jossa he olivat saaneet kierrellä. Tämä on voinut olla mielenkiintoinen ja jopa jännittävä kokemus lapsille. Jaana kertoi haastattelussa myös lisää kivoja juttuja leirikoulusta:

”Ja sit ne seurakunnan tyypit järjesti, et me saatiin nii, ku tehdä näytelmät pienissä ryhmissä nii me, nii ku tietenki tehtiin nii ku mejän, minä ja mun kaks parasta kaveria, nii nii oli tosi kiva, ku me harjoteltiin sitä näytelmää ja sit oli tosi kiva esittää se muille.” (Jaana).

”No ehkä se, ku me tehtiin semmonen nii ku mummo esitys siihen iltaesitykseen.” (Minna).

Yllä olevissa kommentteissa tulee ilmi leirikoulun iltaesitykset. Jaana toi esiin kavereiden merkityksen näytelmää harjoitellessa sekä esittäessä. Minna ei kertonut suoraan kavereista, mutta puhuu monikossa, kuinka he olivat tehneet mummoesityksen. Tämä voi olla osasyynä siihen, miksi iltaesitykset koetaan mukaviksi leireillä. Iltaesityksissä lapset saavat tehdä pienen näytelmän esimerkiksi esittää jonkin vitsin tai he voivat pitää tietovisan. Lisäksi leirikeskuksessa on pieni näytelmävaatevarasto, josta lapset voivat ottaa roolivaatteita ja muuta rekvisiittaa. Iltaesityksillä on selkeä merkitys lasten kokemukseen leirikoulusta. Johtuuko tämä mistä? Onko näytelmän harjoittelu yhdessä hauskaa vai onko esiintyminen toisten edessä jännittävää ja hauskaa. Toisaalta Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 23) on todennut, että seurakuntaelämän traditiot ja tavat luovat kulttuuria, johon lapsen on helppo juurtua ja jossa hänen on turvallista kasvaa ja tuntea olevansa osallisena seurakunnassaan.

”No ku saa tehdä kaikkee, esim. leiriolympialaisia ja kaikkee semmosii.” (Kalle).

Kalle kertoi kivaksi kokemukseksi, kun saa ”tehdä kaikkee” ja tuo esimerkkinä leiriolympialaiset. Kallen esimerkissä ei kerrota suoraa kavereiden merkitystä, mutta esimerkiksi leiriolympialaiset toteutetaan pienissä ryhmissä. Ovatko nämä kokemukset olleet kivoja kavereista johtuen vai onko Kalle pitänyt itse tekemisestä. Varmasti emme voi tietää, miksi tekeminen on Kallen mielestä kivaa, mutta on tärkeää huomioida, että toiminnallisuus on mielekästä.

Tylsiä asioita tuli jokaiselle neljälle mieleen, jotka olivat olleet leirikoulussa. Seuraavaksi esittelen näitä kommentteja ja pohdin, mistä nämä kokemukset ovat syntyneet.

”Tylsää se höpöttäminen” (Kalle).

”Tylsää se höpöttäminen, ku se vaan puhuu ja puhuu ja ei pääse ikinä pihalle.” (Kerttu).

Kuten huomaamme lapset tuovat esiin ”höpöttämisen”. Tarkoittaako höpöttäminen sitten mitä, viitataanko sillä seurakunnan työntekijän tapaan puhua, liittykö se aiheeseen vai liittykö se kaikkeen puheeseen, mitä leirikoulussa tapahtuu. Kuten voimme huomata Kerttu totesi, että höpöttäminen on siitä tylsää, ettei pääse pihalle. Eikö Kerttu malta kuunnella vaan toivoisi pääsevänsä ulkoilemaan ja tekemään siellä jotain toimintaa. Minna tuo esiin muita tylsiä asioita leirikoulusta:

”No ehkä istuminen ja katsominen jotain kuvia.” (Minna).

Voimme huomata, ettei Minna myönnä ainakaan suoraan sen liittyvän puhumiseen. Hän tuo esiin istumisen ja kuvien katselun, toisaalta siis voimme pohtia tähän liittyvän myös jonkun puheen. Mielenkiintoista on huomata, että aamunavauksessa todettiin kuvien ja esineiden elävöittävän puhetta ja ne koettiin kivaksi, mutta nyt tilanne näyttäisi olevan erilainen. Voidaan miettiä, olisiko tähän jotain mielekkäämpää toimintatapaa ja voisiko tilanteeseen liittää jonkinlaista toimintaa. Toisaalta, jos kyse on ollut leirikoulussa olevasta jumalanpalveluksesta, on istuminen ollut siihen tilaisuuteen sopiva.

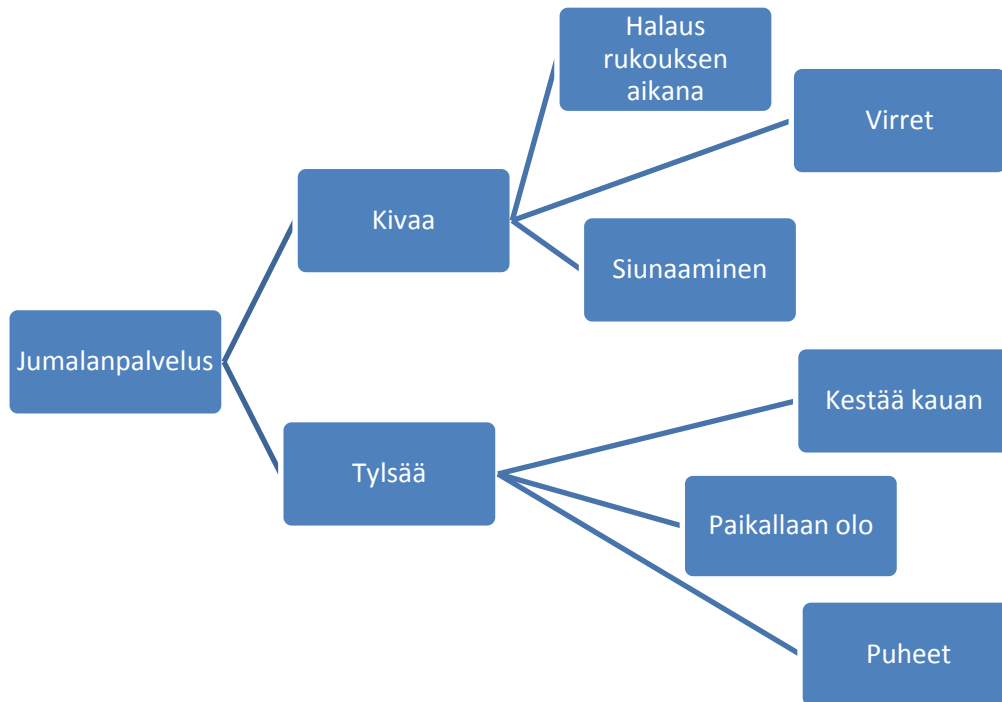
”Öö...no en mä oikeen tiä, oikeestaan sielä oli kaikki kivaa...no okei pieni riita saattoi tulla yhen toisen tytön kanssa, mut ei sekää mikää iso ollu...mut ei se ny varmaa hirveesti liity mitenkään siihen toimintaan...” (Jaana).

Jaanalle oli jäänyt mieleen ikävä kokemus, mutta toisaalta voimme huomata hänen toteavan, ettei se liittynyt toimintaan. Kuitenkaan tilannetta ei voida ohittaa, vaan kannattaa miettiä mistä syystä se oli jäänyt Jaanan mieleen. Pieniä riitoja voi tapahtua aina, mutta tilanteessa ei voida vähätellä aikuisen roolia, jotta tilanne tulee selvitettyä loppuun asti ja siitä ei jäisi ikävää kokemusta lapselle. Jaana toteaa, ettei se liity toimintaan, mutta pahimmassa tapauksessa riidat voivat haitata toimintaa, jos tilanne muuttuu kiusaamiseksi. Leirikoulussa seurakunnan työntekijän voi olla vaikea tietää oppilaiden taustoja ja näissä tilanteissa on hyvä olla valppaana. Toisaalta voimme katsoa myös, Jaanan todetessa, ettei riita liittynyt toimintaan, hän on kokenut leirikoulun olleen muuten onnistunut.

Yhteenvedon vastauksista voidaan huomata, että tekeminen ja toiminta ovat yhteydessä kavereiden kanssa työskentelyyn. Mutta toisaalta tekeminen on myös suuressa roolissa leirikoulun mielekkyyden suhteen. Nämä ovat asioita, joilla on suuri merkitys. Toiminnan mukavuutta voidaan pohtia myös siitä näkökulmasta, että lasten mielestä istuminen ja paikallaan olo ovat tylsää. Kavereiden merkitys tulee toiminnassa esiin. Toisaalta esiin tulee myös näkökulma, jos kaikki ei menekään leirillä kavereiden kanssa suunnitellusti, jää sekin lapsen mieleen.

6.2.3 Jumalanpalvelus

Jumalanpalvelus tuli esiin kuudessa (6/8) vastauksessa. Yksi (1) lapsi ei osannut kertoa muuta kuin osallistuneensa jumalanpalvelukseen, muttei muistanut sieltä mitään muuta. Yksi (1) lapsi ei muistanut olleensa jumalanpalveluksessa. Jumalanpalvelus liitettiin hautajaisiin yhdessä (1) vastauksessa. Kahdessa (2) vastauksessa jumalanpalvelus liittyi konfirmaatioon ja kahdessa (2) vastauksessa rippikoulun aloitusjumalanpalvelukseen. Kaksi lasta liitti jumalanpalveluksen joulukirkkoon. Lisäksi kahdessa (2) vastauksessa jumalanpalvelus liitettiin koulun toimintaan. Neljä lasta osasi kertoa, mikä jumalanpalveluksessa oli ollut kivaa. Neljä (4) lasta osasi kertoa, mikä oli tylsää jumalanpalveluksessa. Lisäksi neljän lapsen vastauksessa esiin tuli siunaaminen. Joillakin se oli mukavin asia tai sitten se oli ensimmäinen muisto, joka liitettiin jumalanpalvelukseen (Kuvio 12. Jumalanpalvelus).

Kuvio 12. Jumalanpalvelus

Jumalanpalveluksessa neljä (4) lasta oli käynyt siunattavana ja siitä kerrottiin muun muassa seuraavanlaisia asioita:

”Rippikirkko nii me käytiin sielä alttarilla sitten nii ku polvistumassa.” (Jaana)

”No sulle sanottiin, ku sä oot lapsi, nii sä et saa ottaa mitää niitä juttuja mitä sielä tarjotaan nii meille tulee vaan se siunaus aina.” (Henna)

”Joo mä muistan sen, ku me mentiin polvilleen sinne penkeille.” (Juho)

Näitä lasten kokemuksia pohdin jo aikaisemmin (ks. yllä 5-6. luokkalaiset sekä 1.luokkalaiset), mutta mielestäni nämä liittyvät myös vahvasti lasten kokemukseen jumalanpalveluksesta. Siunaaminen voi olla lapsille jännittävä ja uusi kokemus, mistä syystä lapset muistavat sen ja kokevat sen myös mukavaksi. Voidaan myös pohtia, onko tilanteesta tehnyt mukavan sen, että luultavasti lapsi on mennyt alttarille läheisten kanssa. Lisäksi hän on saanut oman pienen hetkensä ollessaan aikuisen siunattavana alttarilla. Lapset siis kokivat henkilökohtaisen siunaamisen alttarilla todella mielekkääksi.

Lapset kertoivat myös muita kivoja juttuja jumalanpalveluksesta. Esiin tuli esimerkiksi laulaminen kahdessa (2) vastauksessa:

”No sielä laulettiin kaikkia virsiä.” (*Henna*).

Henna koki mielekkääksi virsien laulamisen. Mielenkiintoista on huomata ”kaikkia virsiä”, mitä se sitten tarkoittaa. Onko tämä viittaus, että virsiä laulettiin monia vai jotain muuta. Pohdittavaksi jää onko kokemus erilainen riippuen siitä millaisia virsiä lauletaan. Esimerkiksi jos virret ovat tuttuja tai lapsi ei tuntisi niitä ollenkaan. Kuitenkin laulaminen tuli esiin toisessakin vastauksessa, joten voidaan ajatella sen olevan mukavaa lasten mielestä.

Kahdessa (2) vastauksessa esiin tuli myös kiva muisto rukouksesta, jossa vierustoveria oli pitänyt kätellä tai halata:

”No se oli kivaa, ku piti tota ku mä en muista nyt ku mikä joku rukous tai vastaava ja jotenki siinä piti halata tai kätellä vierustoveria, nii se oli kivaa, ku mä olin isän vieressä ja mä sain halata isää.” (*Jaana*).

Tämä kokemus oli selvästi jäänyt mieleen. Pohdin tätä jo aikaisemmin (ks. 5.-6.luokkalaiset), mutta mielestäni tämä vaikuttaa myös jälleen lapsen kokemukseen jumalanpalveluksesta. Tilanne on ollut ehkä vähän yllättävä, kun vierustoveria on saanut yhtäkkiä halata.

Haastattelussa lapsilta kysyttiin myös, mikä ei ollut niin mukavaa, liittyi se yleensä puheisiin tai saarnaan:

”Noo välillä jos oli jotaki...oikein pitkää tekstiä, nii sit sä oot silleen joo kiva, voitasko mennä eteenpäin tässä asiassa.” (*Jaana*).

Jaana toi esiin, että joskus tekstit ovat pitkiä. Toisaalta hän toteaa ”mennä eteenpäin tässä asiassa” tarkoittaako hän, että puheessa jäädään puhumaan jostain asiasta liian pitkäksi aikaa ja pitäisi mennä eteenpäin. Vai tarkoittaako hän, että jumalanpalveluksessa pitäisi mennä eteenpäin. Toisaalta on myös vaikea määrittää mikä on ”oikein pitkää” tekstiä, milloin teksti muuttuu pitkäksi. Lapset toivat puheet myös muissa haastatteluissa esille.

”Mä en muista mitään muuta, ku siel vaan puhutaan puhutaan puhutaan” (Kerttu).

Kertun kommentista voimme huomata hänelle jääneen vahvasti mieleen puhuminen. Hänen kokemuksen mukaan siellä ainoastaan puhutaan. Emme voi tietää millaiseen jumalanpalvelukseen Kerttu on osallistunut, minkä vuoksi on vaikea tietää millainen sisältö siellä on ollut. Pohdittavaksi jää ovatko puheet olleet Kertun mielestä tylsiä ja toisaalta mikä on syy, ettei Kerttu muista muuta toimintaa jumalanpalveluksesta. Seuraava kommentti viittaa taas jumalanpalveluksen pituuteen:

”Että pituus on vähän liian pitkä, se on vähän tylsää.” (Juho).

Jaana kertoi tekstien olevan pitkiä Juho toisaalta tuo esiin ”pituus on vähän liian pitkä”. Voimme miettiä hänen tarkoittavan jumalanpalveluksen pituutta. Mielenkiintoista on huomata ”vähän liian pitkä”, mikä on tämä vähän ja missä vaiheessa jumalanpalveluksesta tulee pitkä. Lisäksi voimme pohtia tuleeko koko jumalanpalveluksesta tylsä, jos se kestää liian kauan. Lapsilta tuli vielä seuraava kommentti liittyen jumalanpalvelukseen:

”Muistan mä sen, ku me oltiin sielä, mutta en mä muista mitään, mitä puhuttiin. Mä melkeen nukahdin”. (Kalle)

Kalle selvästi muisti, että jumalanpalveluksessa puhuttiin, mutta hän ei muista aiheita. Toisaalta kukaan lapsista ei ole muistanut jumalanpalveluksen aiheita. On vaikea miettiä syytä Kallen ”nukahtamiselle” ja onko se meinannut tapahtua oikeasti vai onko se lapsen kokemus. Tämä jää meille kaikille pohdittavaksi. Toisaalta voimme miettiä, että viittaako Kallen kommentti siihen, ettei jumalanpalveluksessa ollut mitään mukavaa. Emme myöskään tiedä viittaako Kalle ainoastaan yhteen jumalanpalvelukseen vai onko hän käynyt useimmissa.

Yhteenvetona voidaan pohtia, että lapset kokevat jumalanpalveluksessa mukavaksi sellaisen toiminnan tai tapahtuman, joka poikkeaa normaalista. Harvemmin rukouksen aikana halataan. Ja kaikissa jumalanpalveluksissa ei ole ehtoollista, jolloin lapset siunataan alttarilla. Lasten epämiellyttävät kokemukset liittyivät puheisiin ja pituuteen, joihin kannattaa kiinnittää huomiota. Onko mahdollista tehdä lyhempiä jumalanpalveluksia ja lähteä lasten näkökulmasta. Tärkeää on kuitenkin huomioida,

etemme tiedä minkä ikäinen lapsi on ollut hänen käydessään jumalanpalveluksessa. Toisaalta emme tiedä, onko lapselle useita kokemuksia jumalanpalveluksesta vai ainoastaan yksi kokemus.

6.2.4 Kerhotoiminta

Kaikki haastateltavat tiesivät seurakunnan kerhotoiminnasta. Tytöistä neljä (4) oli käynyt kerhossa, yksi tytöistä ja pojista kukaan ei ollut käynyt kerhoissa. Jokaisella pojalla sekä yhdellä tytöllä oli toiset harrastukset syynä, etteivät he olleet käyneet seurakunnan kerhossa. Huomioitavaa kuitenkin on, että Jansan (210, 272) mukaan seurakunnan tehtävä ei ole kilpailla muiden vapaa-ajan harrastusten ja kerhojen kanssa, vaan tehtävänä on muistuttaa kolmiyhteisestä Jumalasta niissä ympäristöissä, joissa lapsi elää. Seuraavaksi tuon esiin lasten kommentteja liittyen muuhun harrastukseen:

”Ennemminki futikseen haluan, ku mä harrastan sitä ja pelaan joukkueessa” (Kalle).

”Mä en voi mennä poikakerhoo, ku mulla on samaan aikaan säbäharkat” (Juho).

Poikien kommentteista voimme huomata, että heillä on toiset harrastukset esteenä osallistumiselle. Ritokosken (2010, 11) totesi tutkimuksessa, että kerhotoiminta voi haastaa muun paikallisen harrastustoiminnan, jos tarjontaa on paljon. Voimme kuitenkin huomata, että Kalle meni mieluummin jalkapalloharjoituksiin ja verrattaessa Juhoon huomaamme, että hänellä olisi voinut olla jopa kiinnostusta poikakerhoon, mutta salibandyharjoitukset olivat esteenä. Kallelle selvästi harrastus oli tärkeä ja samoin joukkueen merkitys, jotka hän tuo esiin. Toisaalta voimme huomata, että molemmille pojille urheiluharrastus on tärkeä ja meni seurakunnan toiminnan edelle. Emme kuitenkaan voi olla varmoja, onko nämä harrastukset samaan aikaan vai kokevatko pojat, että urheiluharrastus on riittävä määrä harrastuksia. Lisäksi yksi tyttö kertoi urheiluharrastuksen olevan nykyään este, ettei hän päässyt nykyään seurakunnan kerhoon:

”Öö mä oon ollu tyttökerhossa, mut sit mulla oli harkat samaan aikaan, ku oli se tyttökerho nii mä kävin siel joskus.” (Henna).

Hennan kommentissa huomaamme, että harrastukset menevät päällekkäin ja toiset harjoitukset ovat menneet seurakunnan toiminnan edelle. Henna kuitenkin totesi, että oli käynyt kerhossa, kun ei ollut vielä harrastanut paljon muuta:

”...ja silloin ku ei vielä harrastanu viel kauheesti mitää muuta ku vaan lenttistä nii (hiljaisuus)”

Henna osasi kertoa, että kerhotoiminta on ollut hyvä harrastus silloin, kun ei ole ollut kauheasti muuta. Voimme vaan, miettiä onko syy kerhossa käynnin lopettamiseen se, että se on mennyt päällekkäin harrastuksen kanssa vai onko muut harrastukset lisääntyneet. Näihin molempiin antaa osittaisen vastauksen edelliset Hennan kommentit ja emme voi olla varmoja, onko tilanne muuttunut vuosien varrella.

Tytöillä oli kokemusta tyttökerhossa käymisestä ja he toivat esiin muistojaan ja mukavia asioita tyttökerhosta. Olen tuonut osan tyttöjen muistoista jo aikaisemmin esille (ks. 3. luokkalaiset ja 5.-6. luokkalaiset), mutta koen niiden liittyvän myös siihen, että ne ovat mukavaa tekemistä. Ritokosken (2010, 110) tutkimuksessa kerho nähtiin paikkana, jossa lapselle annetaan mahdollisuus kristilliseen kasvatukseen ja yhdessä tekemiseen erilaisen toiminnan kautta. Lapset toivat esille muun muassa seuraavia asioita liittyen erilaiseen toimintaan:

”Me tehtiin sellanen ystävänpäivä, semmonen öö kortti tai joku semmonen et siinä oli semmonen nalle ja sit siinä oli semmonen sydän ja sit siinä luki et hyvää ystävänpäivää”. (Kaisa).

”No... koska siel askarreltiin ja sit ku me ollaan askarreltu nii saadaan mennä vielä saliin” (Kerttu).

”En mä tiedä, mut muistaakseni sielä askarreltiin...” (Henna).

Nämä olivat tyttöjen muistoja, mutta ne voidaan katsoa myös mukavina tekemisenä. Ne ovat jääneet selvästi lasten mieleen. Näissä kommentteissa vahvasti esillä on askartelu ja käsillä tekeminen. Henna aloittaa ensin, ettei tiedä, mutta muistaa askartelu. Toisaalta aivan varma hän ei ole todetessaan ”muistaakseni”. Kertulla on useampikin asia ja aikaisemmin pohdin näkikö hän ”saliin pääsemisen” tietynlaisena palkintona, kun askartelu oli valmis.

Askarteluun liitettiin kuitenkin yksi tylsä asiakin:

”No öö ehkä se, ku nii ku nii ku pitää nii ku tehä joku tietty juttu ja sitte nii ku ei voi käyttää nii ku omaa mielikuvitusta siihen, et mitä tekee.”. (Minna).

Minna toi esiin askarteluun liittyvän näkökulman, jossa hän koki mallit liian tarkkoina, joka ei anna hänen mielikuvitukselleen tilaa. On vaikea tietää tarkasti, miten hän kokee mielikuvituksensa rajoittuvan. Lisäksi emme voi tietää onko malleissa esimerkiksi väritkin määritelty, jolloin lapsi ei saa valita itse mitään.

Keskeinen tavoite kerhoissa on lapsen sosiaalinen vahvistaminen (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Voimme huomata lasten vastauksista myös sosiaalisen puolen. Esimerkiksi eräs poika kertoi, että syy miksi hän menisi kerhoon, olisi se että luokkakaveritkin käyvät kerhossa. Eräs tyttö totesi, että parasta kerhossa on yhdessä tekeminen ja kavereiden kanssa työskentely. Voimme siis päätellä näistä kommentteista, että lapsille yhteiset kokemukset kavereiden kanssa ovat tärkeitä. Toisaalta Minna kertoi, että parasta kerhossa on, kun kaikki rauhoittuu:

”... ku vihdoon päästään alottamaan nii ku kaikki on paikalla ja päästään nii ku alottaa se (kerho)”. (Minna).

Tässä voidaan pohtia, että kaipaako Minna kerhoon jonkinlaisia rajoja ja sääntöjä, joita kaikki noudattaisivat. Lisäksi voimme miettiä kokeeko Minna, että tärkeintä on toiminnan onnistuminen, jossa kaverit ovat mukana. Eli vaikka kaverit ovat tärkeitä voi toiminnan onnistuminen olla yhtä tärkeää.

Kerhojen yhtenä tarkoituksena on tarjota lapsille heidän ikäkaudelleen sopivaa ja kiinnostavaa toimintaa, joka tapahtuu tutussa ja turvallisessa ympäristössä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 26). Lasten vastauksista voimme huomata, että kerhojen tarkoitus on ainakin osittain onnistunut. Lapset ovat saaneet kiinnostavaa toimintaa. Toisaalta Minnan kokemus mielikuvituksen rajoituksesta voi johtua siitä, että hänen ikäänsä ei ole huomioitu tarpeeksi.

6.2.5 Seurakunnan leiri

Seurakunnan leirit järjestetään joko seurakunnan kerholaisille talven aikana tai ne ovat kesäleirejä lasten kesäloman aikana. Leirit tulivat esiin tyttöjen haastatteluissa, joten puhun tyttöleireistä. Tytöistä kahdella (2) viidestä (5) oli kokemus tyttöleiristä. Heillä

oli pääasiassa paljon muistoja, jotka he nimesivät kivoiksi. Ainoastaan yksi ikävä muisto tuli esiin:

”... mä vaihdoin nii ku toisesta huoneesta toiseen mun kavereitten kans koska mä menin ekaks sellaseen yhden kaverin ja sitte jonku sen kaverin kanssa mut sit tuli pikkusia mutkia nii sit mä vaihdoin sinne toiseen huoneeseen.” (Minna).

Pohdin tätä kokemusta jo aikaisemmin (ks. 3.luokkalaiset), koska tämä oli selvästi Minnan muisto leiriltä. Toisaalta ei voida myöskään tietää muistikko Minna huoneen vaihtamisen negatiivisessa vai positiivisessa mielessä. Onko lähtötilanne ollut negatiivinen ja lopputulos positiivisempi ja mieleinen tai onhan tilanne voinut olla myös toisinpäin. Lähes mahdotonta on tietää, mistä huoneen vaihtaminen johtui.

Seurakunnan pyrkimys on tarjota leireillä lapsille kokemuksia ja elämyksiä aktiiviseen toimintaan yhteisöllisyyden kautta (Jansa 2010, 269). Ritokoski (2010, 57, 110) on todennut, että leiritoiminta on monimuotoista, jossa pääpaino on erilaisella tekemisellä ja oppimisella. Voimme huomata seuraavista lasten kommentteista, että he ovat saaneet muistoja ja kokemuksia leireiltä. Lapset eivät nimenneet ainoastaan yhtä kivaa asiaa, vaan luettelivat monia juttuja. Minna kertoi, että parasta leirillä oli vapaa-aika:

”No me joko tyttöjen kans pelleillään sielä huoneessa tai sitte me syödään jotain keksiä tai sitte me vaan mennää jonneki kiertele ja vieraillee.”. (Minna).

Esimerkissä esiin tulevat asiat hän liitti leirillä olevaan vapaa-aikaan. Kommentissa ei selviä, mitä tarkalleen ”pelleily” tarkoittaa. Luultavasti se liittyi johonkin yhteiseen tekemiseen tyttöjen kanssa ja siihen liittyi luultavasti jotain hauskaa. Toisaalta voimme nähdä jälleen ystävien merkityksen seurakunnan toiminnassa. Lisäksi Minna on ainoa, joka tuo esiin syömisen huoneessa. Leirille saa ottaa pieniä herkkuja mukaan ja tässä voidaan pohtia, että niillä on merkitystä kokemuksessa, koska ne tulevat esille. Vierailu ja kiertely tapahtuvat leirikeskuksessa, joka muodostuu monesta erillisestä huoneesta. Vierailu ja kiertely tuovat esiin leirin sosiaalisen puolen, että käydään tapaamassa muita leiriläisiä. Leirillä tapahtuva yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen on katsottu tukevan lasten kasvuprosesseja (Jokela 2010, 241). Jos huomioimme Jokelan näkökulman, voimme miettiä että yhdessä pelleily ja vierailu ovat tärkeitä lapsen kasvuprosessin kannalta.

Henna sanoi, ettei muista leiriltä mitään tylsää, vaan totesi että kaikki on kivaa. Hän osasi kuitenkin nimetä kivoimmat asiat:

”No mä tykkäsin, ku siel oli se askarreltiin silloin ja siel on ne iltaohjelmat.” (Henna).

Askartelu tulee jälleen mukavana tekemisenä esille. Toisaalta Hennalle askartelu on ollut tärkeää monessa toiminnassa. Askartelu on selvästi mukava kokemus, mistä se johtuu, on vaikeaa tietää. Onko askartelu lasten mielestä erilaista tekemistä, joka poikkeaa arjesta? Onko leireillä tapahtuva askartelu mieluista teeman vuoksi tai osataanko leirillä tarjota sellaisia askarteluja, jotka kiinnostavat? Askartelu myös on selvästi tärkeä osa erilaisia seurakunnan toimintoja, koska se liittyy vahvasti monen lapsen muistoon.

Jaana ei ollut kokemusta tyttöleiristä, mutta hänellä on aina ollut kuitenkin innostusta mennä leireille:

”oisin mä aina ollu innokas lähtemään just jollekki seurakunnan järjestämälle tyttöleirille tai tämmösille, mut ku mulla on aina ollu se ööö voimistelu, nii ku ollu aina tai muuta että sit mä en oo nii ku päässy ” (Jaana).

Voimme huomata, että Jaana on selvästi ollut kiinnostusta seurakunnan toimintaan, kuten tyttöleirille ja ”tämmösille”, mutta muut harrastukset ovat olleet esteenä osallistumiselle. Jaana on ollut innokas lähtemään, mutta emme tiedä mistä tämä innokkuus johtuu ja millainen kokemus olisi ollut, jos hän olisi osallistunut seurakunnan toimintaan. Lisäksi Jaana puhui tyttöleiristä ja yleisesti muusta toiminnasta eli tilanne koskee monia seurakunnan toimintoja. Jaanan innostuneisuus näkyy myös toiveesta, jonka hän esittää haastattelussa:

”Mmm.. No siitä mä vielä siitä tyttöleirijutusta, nii ku sä kysyit siitä, haluaisitko jotain retki tai jotain nii siitä mä mietin, et se ois ainaki kivaa nii, ku tulis ehkä vähä enemmän tai siis mä en oo ainakaa huomannu, et ois tullu nii paljo nii ku tytöille nii ku kuutosluokkalaisille tai nii ku yläastelaisille jotaki leirejä, koska mä en päässy niihin nii ku pienempänä, nii se ois nii ku kivempi jos niihin pääsis nyt isompana.” (Jaana).

Jaana on edessä yläkouluun siirtyminen ja hänellä on selvästi ollut mietinnässä, pääseekö hän enää seurakunnan toimintaa ja millaista toimintaa on tarjolla.

6.2.6 Muu toiminta

Lapset osasivat nimetä myös muuta seurakunnan toimintaa. Näitä toimintoja olivat päiväleiri, kymppisynttärät, seurakunnan kerho, pääsiäistapahtuma, retki seurakuntakodille sekä legopyhäkoulu. Näihin lapset osasivat kertoa muistoja tai liittivät kivoja asioita. Muistoja tuli toiminnan teemaan tai siihen, mitä siellä oli tehty.

Jaana oli mukava kokemus pääsiäishartauksesta, jossa hänellä oli selvästi ollut tärkeä kokemus, kun oli saanut kantaa ristiä:

”Nii me mentiin aina jonossa, piti siirtyä aina toiseen paikkaan, nii aina ensimmäinen sai pitää semmosta nii ku ristiä kädessä, kun me käveltiin jonossa...Öö, se oli mun mielestä jotenkin jännää ja aina sairaan hauskaa, jos mä pääsin ekaksi ja mä sain pitää sitä ristiä ja me saatiin nii ku käveltiin sinne sinne...”.

Jaana sanotti kommentissaan jo tuntemuksia todetessaan ”jotenkin jännää” ja ”aina sairaan hauskaa”. Voidaan kuvitella, että nämä tuntemukset ovat vaikuttaneet siihen, että tilanne on jäänyt mieleen. Toisaalta ristin kantamisella on myös suuri merkitys, sitä on saanut kantaa aina jonon ensimmäinen ja muut ovat seuranneet perässä. Lapsi on voinut ristiä kantaessaan tuntea olevansa erityinen ja saanut jopa kunniatehtävän tai erityisoikeuden. Toisaalta voidaan pohtia, että pääsiäishartauksessa oli onnistuttu luomaan vaikuttava kokonaisuus, sillä siitä niin moni asia oli jäänyt Jaanan mieleen. Jaana osasi kertoa niin paikasta, ympäristöstä kuin toiminnasta.

Mikko osasi kertoa retkestään seurakuntatalolle, josta hänelle oli jäänyt mukava muisto:

”Me kierreltiin sielä kaikissa huoneissa ja käytiin kattomassa ja sit meille vähä puhuttiin vähä siitä kaikesta mitä ne tekee...”. (Mikko).

Voidaan pohtia, onko tämä jäänyt Mikon mieleen siitä syystä, että lapset ovat päässeet seurakuntatalolla myös sellaisiin paikkoihin, joihin ei yleensä pääse. Lisäksi he ovat nähneet millaista työtä aikuiset tekevät siellä, joka on voinut antaa lapsille tietoa erilaisista tai jopa uusista ammateista. Tämä retki oli ollut selvästi merkityksellinen, koska Mikko muisti sen erillisenä tapauksena ja halusi kertoa siitä.

Lapset muistivat erilaisista toiminnoista, mitä olivat tehneet siellä:

”No ehkä se muovailuvahalla tekeminen” (Kaisa)

”...no me askarreltiin ja sit tehtiin kaikkia sellasia värityskuvia ja sitte me öö rakenneltiin legoilla ku mä olin sellasessa legopyhäkoulussa...tai semmoses.”. (Kaisa).

Kaisalle yksi kivoimmista asioista legopyhäkoulussa on ollut muovailuvaha, lisäksi hän muistaa myös muita mieluisia toimintoja sieltä. Mukavat muistot liittyvät taas toimintaan, jossa lapsi on voinut tehdä käsillään. Emme voi tietää onko toiminta tapahtunut yksin vai yhdessä. Emme myöskään tiedä onko lapsi tehnyt yksin omaa työtään vai onko jokainen tehnyt osan isompaan kokonaisuuteen. Emme voi tietää myöskään varmasti onko muovailuvaha ollut osa legopyhäkoulua joka kerta vai spesifimpi toimintatapa. Voimme pohtia, onko legopyhäkoulu ollut toiminnallista tekemistä, mistä syystä se on ollut Kaisalle mieluisaa. Toisaalta kyseiset toiminnat ovat voineet olla myös silloin tällöin tapahtuvia, jolloin niistä on tullut mukavia. Kaisalla oli kokemus myös päivän viettämisestä Lankarin leirikeskuksessa ja mukavinta siellä oli ollut vaijeri:

”No ehkä se vaijeri.”. (Kaisa)

Vaijeri on Lankarin leirikeskuksessa. Vaijeri muodostuu pitkästä vaijerista, jossa on ”keinu”, joka liukuu vaijerin toisesta päästä toiseen päähän. Tämä on voinut jäädä mieleen siitä syystä, että se on erikoisempi ”keinu” ja sitä ei löydy jokaisesta leikkipuistosta. Lapsi saa kokea vauhdinhurmaa, joka voi olla jopa hieman jännittäväkin kokemus, mutta myös siksi mukava.

Hennan muisto liittyi kymppisynttäreihin ja hän osasi kertoa, mikä oli kivaa:

”No se oli kivaa ku siel oli nii ku tarjoiltiin ja sit sielä nii ku sieltä sai jonku jutun nii ja sit siel kaikille semmonen sit siel oli semmoset arpajaiset”. (Henna).

Hänelle oli selvästi jäänyt aineelliset asiat mieleen, kuten syöminen, lahjan saaminen ja arpajaiset. Kymppisynttärit tulivat Hennalle heti haastattelun alussa ja niillä on ollut selvästi merkitystä lapselle. Voidaan pohtia, liittyykö merkityksellisyys aiheeseen vai yhdessä juhlimiseen kavereiden kanssa. Kommentissa voidaan kuitenkin huomata, että nämä toiminnat ovat jääneet mieleen, mutta emme voi kuitenkaan tietää, mistä se johtuu. Onko ruokailu tapahtunut yhdessä kavereiden kanssa vai onko mieleen jäänyt

juurikin tarjoilu. Lahjan saaminen on voinut olla mukava kokemus ja arpajaiset ovat voineet luoda jännityksen ilmapiiriin. Voisin veikata, että Hennan kokemukseen on vaikuttanut tilanteen erilaisuus, yhdessä oleminen sekä juhliminen.

Pitkin haastattelua Henna on tuonut esiin askartelun ja hän osasi kertoa myös käyneensä askartelukerhossa:

”Mut mun mielestä mä olin joskus jossain mä en tiä onks se seurakunnan pitämä vai mut se oli siel Nurmon seurakuntatalolla on se joku juttu nii siel oli ainaki joskus semmonen askartelukerho nii mä kävin sielä.”

Selvästi Henna liiti toiminnan seurakuntaan, koska se oli tapahtunut seurakuntatalolla. Emme tiedä onko kerho ollut jatkuvaa vai kertaluontoinen askartelukerta. Askartelu on selvästi Hennalle mieluisaa toimintaa ja on jäänyt vahvasti mieleen.

”Mut mä lopetin sen ku siel ei enää hirveesti käyny ketää” (Kaisa).

”No mun mielestä ne on nyt jo aika hyvin järjestäny aika monta, että ei siihen mun mielestä enempää tarvita.”. (Henna).

Lasten muistot liittyivät joko tiettyyn ajankohtaan (pääsiäishartaus) tai paikkaan (seurakuntatalo, alttari). Lisäksi lapset liittyivät tapahtumiin erilaisia toimintoja, jotka olivat kokeneet mukaviksi kyseisessä seurakunnan toiminnassa. On tärkeää huomioida, että emme voi tietää onko toiminta ollut jatkuvaa. Vai onko se tapahtunut harvemmin, mistä syystä ne ovat jääneet lasten mieleen. Kuitenkin voimme pohtia, miten tärkeä merkitys lapsille on toiminta, mitä seurakunnan toiminnassa tehdään. Lisäksi lapset selvästi muistivat toiminnan, koska se oli tapahtunut seurakunnan tiloissa.

7 Pohdinta

Rigdely (2011, 1) on todennut, että lapsuuden tutkijat ovat alkaneet myös hiljalleen ymmärtää lapsinäkökulmaisen tutkimuksen hyödyt ja kuinka se voi paljastaa uusia ulottuvuuksia lapsen uskosta. Bunge & Browning (2009, 2) ovat todenneet, että lapsuuden uskonnotutkimuksissa tutkimukset liittyvät usein esimerkiksi uskonnon puuttumattomuuteen tai lapsen kuulumisesta johonkin spesifimpään uskonnolliseen joukkoon. He ovat todenneet, että tällaisella tutkimuksella ei voida kattavasti analysoida lasten tapoja käsitellä uskonnollisia perinteitä (Bunge & Browning 2009, 2). Rigdely (2011, 12–13) toteaa myös, että tutkimalla lapsia paljastetaan totuus, kuinka lapset luovat uskonnollisia merkityksiä ja ylläpidetään näitä merkityksiä uskontokunnan eri-ikäisille jäsenille. Tämän tutkimuksen tarkoitus oli antaa uutta tietoa Nurmon kappeliseurakunnalle siitä millaiseen seurakunnan toimintaan lapset osallistuvat sekä millaisia kokemuksia he ovat saaneet seurakunnan toiminnasta. Virtanen (2011, 82) on todennut, että lapsiteologiasta puhutaan ympäri maailmaa ja siitä pyritään ymmärtämään sekä hahmottamaan lapsen asemaa ja lapsen osallisuutta seurakunnassa.

Kirkolla on myös menossa Kohtaamisen kirkko niminen strategia (Kirkkohallitus 2014). Tämä on Seinäjoella nimetty Ristin juurella –hankkeeksi (Seinäjoen seurakunta 2016), mistä syystä huomioin myös näitä näkökulmia tuloksissani. Kohtaamisen kirkolla on neljä painopistettä, jotka ovat sanoma, kohtaaminen, lähimmäisenrakkaus ja jäsenyys (Kirkkohallitus 2014, 17). Ristin juurella nämä painopisteet näkyvät myös toiminnassa (Seinäjoen seurakunta 2016). Pohdin myös kuinka lasten kokemuksissa näkyy kokonaisvaltainen kasvattaminen sekä kristillisen kasvatuksen osa-alueet. Meidän kirkko (2015) on kasvatuksen linjauksessa todennut, että kirkon kasvatuksen tulee olla kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista ja sen tukemista muun muassa yhteisen tekemisen, olemisen ja ihmettelyn kautta. Kokonaisvaltaiseen kasvattamiseen liittyy lapsen ruumiillisen, sielullisen ja henkisen kokonaisuuden vahvistaminen (Mäkinen 2008, 342–343). Seurakunnan toiminta perustuu kristilliselle kasvatukselle ja tällöin kasvatusta sitoutuu kristillisiin arvoihin ja toimintaan, jolla on tietoiset tavoitteet (Muhonen & Tirri 2008, 77). Kristillistä kasvatusta voidaan lähestyä kuuden eri ulottuvuuden (opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, eettis-moraalinen, huolenpidollinen ja pedagoginen) kautta (Muhonen & Tirri 2008, 77).

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tuloksia tarkastellessa voimme huomata, että Kohtaamisen kirkon (Kirkkohallitus 2014) painopisteet (sanoma, kohtaaminen, lähimmäisenrakkaus ja jäsenyys) tulevat esille monessa lapsen kokemuksessa. Näitä kokemuksia on muun muassa aamunavaus ja siihen liittyvä puheet sekä esineet, siunattavana oleminen alttarilla ja erilaiseen toimintaan osallistuminen. Tuloksista voimme myös huomata, että seurakunnan toiminta tukee lasten kokonaisvaltaista kasvattamista sekä on osa lapsen kristillistä kasvattamista. Nämä näkyvät muun muassa yhteisen tekemisen kautta sekä siinä, millaisia kokemuksia lapset ovat saaneet.

Lapset ovat kokeneet sanomaa erilaisissa tilaisuuksissa ja tuovat esiin niitä kertomalla esimerkiksi aamunavauksen puheista ja jumalanpalveluksen teksteistä. Aamunavauksien kertomukset ja tarinat sekä jumalanpalveluksen tekstit ja puheet tulivat usein esille lasten kokemuksissa. Aamunavauksissa tarinat ja kertomukset olivat monen mielestä mukavia, mutta osa lapsista kertoi puhumisen olevan tylsintä aamunavauksessa. Pihkala (2010, 98) on todennut, että koulussa suunnittelua haastaa suuri ikäjakauma, joka voi olla yksi syy myös tämän tutkimuksen ristiriitaisiin vastauksiin. Aamunavauksen tarinat koettiin mieluisiksi, jos työntekijällä oli mukana jokin konkreettinen esine tai kuva liittyen aiheeseen. Puheet olivat joidenkin mielestä tylsin asia aamunavauksessa, varsinkin jos aihe ei kiinnostanut lasta. Pihkalan (2010, 108) mukaa aamunavaus voidaan nähdä koulun ja seurakunnan yhteistyönmuodoista vaikuttavimpina sekä haastavimpana. Voidaan siis pohtia, että puheiden mielenkiintoisuus on riippuvainen lapsen iästä ja tilanteesta. Lisäksi aiheen merkitystä ei voi vähätellä. Haahtela ja Myllykoski (2003, 4) on tuonut ilmi, kuinka aamunavauksen tulisi olla luonnollinen osa opetusta, jotta se säilyttäisi merkityksen. Lapset toivat esiin että, aamunavauksessa puhe ei kiinnosta, jos kerrotaan sama tarina toisen kerran. Tähän näkökulmaan Hakola ja Koivunen (2013, 22) ovat todenneet, että on tärkeää suunnitella toimintaa niin, ettei lapsi kuule samaa raamatunkertomusta usein ymmärtämättä sen merkitystä. Kirkkohallitus (2012:6, 32) onkin tuonut esiin näkökulman, että olisi tärkeää ottaa lapset mukaan suunnittelemaan seurakunnan toimintaa oppilaitoksissa.

Lapset liittivät puheet myös jumalanpalvelukseen. Tällöin puheet koettiin välillä liian pitkiksi tai ne eivät kiinnostaneet. Porkka (2008, 208) on todennut, että on tärkeää

huomioida millaista kieltä kirkko käyttää tilaisuuksissaan. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Thitzin (2013, 91–92) tutkimuksessa, jossa todettiin, että jumalanpalveluksessa käytettävä kieli ja puhetapa ovat merkityksellisiä, sillä vastaanottaja tulkitsee näitä molempia. Lisäksi Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a) on todennut, että jumalanpalveluksen kielen ollessa ymmärrettävää voidaan osallisuuden tunnetta vahvistaa. Lisäksi lapset nostivat esiin tyysin asioina niin paikalla olon kuin kuuntelun. Molemmissa tilanteissa puheet voidaan liittää opilliseen ulottuvuuteen. Opillisella ulottuvuudella tarkoitetaan kristinuskon oppien ja uskomusten välittämistä (Muhonen & Tirri 2008, 78).

Tuloksissa voidaan huomata mielenkiintoinen asia. Lapset kokivat aamunavauksessa tarinat ja kertomukset mukaviksi, varsinkin jos työntekijällä oli mukanaan jokin konkreettinen esine tai kuva liittyen aiheeseen. Kuitenkin leirikoulussa tylsimmäksi asiaksi koettiin tarinat ja kuvien katselu. Voidaan siis pohtia, että tilanteella on suuri merkitys, mikä asia kiinnostaa lasta ja mihin hän jaksaa keskittyä. Kokkonen ja Kokkonen (2008, 250–251) ovat todenneet, että vuorovaikutus on kasvatusta, jolloin merkitys syntyy ilmeiden, eleiden, katseiden ja symbolien kautta. Näiden ulottuvuuksien merkitystä voidaan pohtia, kun mietitään miten saadaan puheista sellaisia, että ne kiinnostavat lapsia.

Lapset liittivät uskonnollisia asioita erilaisiin toimintoihin. Esimerkiksi aamunavaus liitettiin uskontoon liittyväksi ja Jeesus mainittiin aamunavausten yhteydessä. Muhonen ja Tirri (2008, 79) on todennut, että kokemukselliseen ulottuvuuteen liitetään Jumalan rakkaus sekä läsnäolo ja lapselle voidaan tarjota kokemus turvallisesta ja rakastavasta Jumalasta ja sitä kautta luottamusta elämään. Koen, että lapset ovat kokeneet tämän kokemuksellisen puolen muun muassa aamunavauksissa. Voimme myös pohtia, että lapsen ollessa siunattavana alttarilla lapset ovat kokeneet kokemuksellisen ulottuvuuden. Toisaalta lapsi on voinut kokea kohtaamisen, kun pappi on siunannut ja kohdannut hänet. Kirkolla on yhteisöllinen olemus ja lähimmäisenrakkauden periaate (Kirkko 2020 2010, 12) ja lähimmäisenrakkaus on myös yksi Kohtaamisen kirkon painopiste. Voimme siis miettiä, että lapset ovat saaneet kokea siunattavana olleessaan myös lähimmäisenrakkauden. Lapsi saa olla tärkeiden ihmisten ympäröimänä, kun pappi siunaa hänet. Lisäksi Thitzin (2013, 77–78) tutkimuksessa työntekijöiden ja

seurakuntalaisten mielestä yhteisöllisyys rakentui muun muassa henkilökohtaisesta toiminnasta ja sosiaalisesta kanssakäymisestä.

Lapsen ollessa siunattavana voidaan katsoa, että täyttyi myös joitakin Ristin juurella – strategian tavoitteita. Ensimmäisenä Seinäjoen seurakunta haluaa olla myös ihmisarvoa kunnioittava ja jokaisen yksilön erilaisuutta kunnioittava (Seinäjoen seurakunta 2016). Toiseksi Seinäjoen seurakunta haluaa olla rohkeasti hengellinen eli evankeliumin sanomalle uskonnollinen ja turvallinen yhteisö, joka tukee kaupunkilaisen elämää ja uskoa (Seinäjoen seurakunta 2016). Voidaan todeta, että nämä ovat toteutuneet, kun pappi on kohdannut lapsen. Ihmisen näkeminen ja kohtaaminen arvokkaana on osa kirkon kasvatusta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2016b, 4). Tähän liittyen Lahtiluoma ja Turunen (2011, 5) ovat todenneet, että nämä arvot näkyvät, kun ihminen kutsutaan armollisen Jumalan yhteyteen.

Erilaiset esineet liitettiin myös seurakunnan toimintaan. Tuloksista voidaan nähdä, että pääsiäishartaus oli jäänyt lasten mieleen. Samoin risti, jota lapset olivat saaneet kantaa. Kirkkohallitus (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 35) on todennut, että hartaushetken eri symbolit luovat turvallisuuden tunnetta yhdessä rituaalien kanssa. Aamunavaukseen liitettiin myös paljon erilaisia symboleja, kuten liinat, kynttilät ja risti. Myös erään lapsen kuvaillessa alttaria, hän liitti siihen kynttilät. Voimme siis pohtia, että erilaiset symbolit ovat tärkeitä lapsille ja jäävät lapsille mieleen.

Hengellistä puolta tuetaan hartauden, rukousten, virsien ja hiljentymisen kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8–9). Lapset olivat saaneet myös halata tärkeää perheenjäsentä hartauden aikana, joka koettiin kivaksi. Smithin ja Crosbyn (2016) ovat todenneet, että lapset jotka näkevät kirkossa turvallisia aikuisia, kokivat paremmin Jumalan ja sen todettiin edistävän lapsen itsetuntoa. Lapset ovat voineet rukouksen aikana kokea samanlaisia tunteita. Lisäksi tutkimuksessa on todettu, että suurin osa lapsista koki rukoilemisen hyvänä ja onnellisena asiana (Moore ym. 2012, 225).

Kirkon perustehtävänä palvelu on muun muassa kohtaamista ja kuulemista (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 16). Tuloksista voidaan huomata, että tämä perustehtävä on täyttynyt melko hyvin, sillä kaverit tulivat esille monessa eri toiminnassa ja liittyivät moneen muistoon. Kaverit olivat yksi syy, miksi seurakunnan toimintaan osallistuttiin. Häikiö (2007, 22) on todennut, että lapsen lähiympäristössä

tapahtuva toiminta on merkityksellistä ja se mahdollistaa yksilön yhteisöllisyyden tunteen sekä uudet ystävyysuhteet. Lapset kokivat myös kaverit tärkeiksi, kun toimittiin yhdessä. Sosiaalista kehitystä tuetaan aina, kun toimitaan yhdessä (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8-9). Launonen (2007, 85) on todennut, että sosiaalista puolta tukemalla voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Porkka (2008, 212) korostaa yhteisöllisyyden merkitystä toiminnassa, koska teknologian kehitys on vaikuttanut siihen, että fyysistä kanssakäymisiä tapahtuu vähemmän. Muhosen ja Tirrin (2008, 78) mukaan osallistuvaa yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa yhteisillä rituaaleilla, kokemuksilla ja turvallisuuden tunteella. Osallistuva yhteisöllisyys tuli ilmi, kun lapset puhuivat leirimuistoistaan. Usein niihin liitettiin jokin toiminta, jota oli tehty kavereiden kanssa. Kirkkohallitus (2012:5, 24) on todennut, että parhaimmillaan leireiltä syntyy kokemuksia ryhmässä toimimisesta, jolloin toiminta on ollut monipuolista ja aktiivista sekä antanut lapselle mahdollisuuden kokea eri aistikanavien kautta.

Fyysistä kehitystä voidaan tukea muun muassa leikin ja askartelun kautta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8-9). Leikit, askartelu ja ylipäänsä erilainen työskentely liitettiin seurakunnan toimintaan usein. Lapset muistivat leireiltä ja kerhoista leikkimisen ja askartelun. Monen lapsen mielestä se oli kivointa. Launonen (2007, 86) on todennut, että jos jokin asia on toiminut seurakunnan toiminnassa, on kokonaisvaltaisen kasvun ulottuvuudet olleet monipuolisesti mukana. Lisäksi lasten monet muistot liittyivät toimintaan. Muistettiin muun muassa askartelukerho ja eräs lapsi oli osallistunut legopyhäkouluun, jossa oli saanut rakennella. Jokela (2010, 241) on tuonut ilmi, kuinka lapsen käyttäessä mielikuvitusta ja luovuuttaan, hän oppii kokonaisvaltaisesti myös kristillisestä uskosta. Leikit tulivat vastaan kerhojen ja leirien yhteydessä. Leikit koettiin mukavaksi yhdessäoloksi ja tekemiseksi. Räsänen (2008, 300) on todennutkin, että leikin kautta lapsi käsittelee esimerkiksi uskonnollisia asioita. Tässä tutkimuksessa ei tule selville, millaisia merkityksiä lapset antavat leikille tai muulle aktiiviselle toiminnalle, mutta voidaan pohtia sen olevan lapselle tärkeää seurakunnan toiminnassa.

Tuloksista voidaan huomata, että lapsen ollessa vanhempi, on hän saanut jo paljon erilaisia kokemuksia seurakunnan toiminnasta. Lisäksi voidaan huomata, että nuoremmilla on selvä odotus jotain seurakunnan toimintaa kohtaan. Esimerkiksi, koska

lapsi pääsee leirikouluun yöksi tai on tarpeeksi vanha retkelle. Kokkonen (2015, 150) on todennut, että yksi hyvä kokemus leireiltä on rippikoulun kannalta tärkeä. Mielestäni on tärkeää, että lapsilla on odotuksia seurakunnan toimintaa kohtaan. Uskon, että lasten kokiessa uutta pidetään lapset seurakunnan toiminnassa mukana myös vanhempana. Häkkinen (2015) on todennut, että keskilapsuudessa lapsi valitsee suunnan mihin päin kulkee ja tästä syystä ei ole yhdentekevää, millainen on kirkon varhaisnuorisotyön sisältö.

Haastattelussa tuli esiin toive leireistä yläkouluikäisille. Kirkko puhuikin pitkän lapsuuden puolesta sekä kasvurauhasta (Kirkkohallituksen julkaisuja 2012a, 8; Kirkkohallituksen julkaisuja 2012b, 8; Meidän kirkko – Kasvamme yhdessä, kasvatuksenlinjaus 2015). Koen, että tekemällä työtä myös alakoulun loppumisen jälkeen ennen rippikoulua, tuetaan lapsen kasvurauhaa. Lisäksi kirkko voi antaa kokonaisvaltaista tukea lapsen kasvulle lapsuudesta nuoruuteen. Lisäksi kirkon kasvatuksen linjauksessa (Meidän kirkko kasvamme yhdessä, kasvatuksen linjaus 2015) todetaan, että kirkon kasvatus on kaikenikäisten seurakuntalaisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamista. Mistä syystä kirkon olisi tärkeää pohtia toimintaa myös alakoulun jälkeen?

Mielenkiintoista kuitenkin oli huomata, että lapset kertoivat ainoastaan koulun ja seurakunnan yhteistyössä aamunavauksen ja leirikoulut. Esimerkiksi koulujumalanpalvelukset tulivat ainoastaan yhdessä vastauksessa ilmi ja muusta toiminnasta ei tullut esimerkkejä. Toisaalta voidaan pohtia, että jos haastattelut olisi tehty eri aikaan, olisivatko kokemukset olleet erilaisia. Esimerkiksi tammikuussa tehdyt haastattelut olisivat voineet tuoda esiin joulukirkon niin koulun kuin kodin kautta.

Tutkimustuloksia on vaikea verrata aikaisempaan, koska ne ovat paikallisia ja ne antavatkin uutta tietoa Nurmon kappeliseurakunnan varhaisnuorisotyölle. Tuloksista voimme huomata, että Ristin juurella –strategia näkyy Nurmon kappeliseurakunnan varhaisnuorisotyössä. Lisäksi voimme huomata, että Nurmon kappeliseurakunnan toiminnassa on paljon sellaista toimintaa, joka tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvamista sekä tukee lapsen kristillistä tutkimusta. Tutkimuksen tavoite saavutettiin, sillä se tuotti tietoa, millaiseen toimintaan lapset osallistuvat ja millaisia kokemuksia heillä oli seurakunnan toiminnasta. Tutkimuksessa tuotiin myös lasten ääni kuuluviin. Tutkimustuloksia voidaan käyttää apuna suunniteltaessa Nurmon kappeliseurakunnan

toimintaa lapsille ja nuorille. Yhteenvetona voidaan miettiä, että lapset ovat innokkaita osallistumaan toimintaan, kunhan seurakunnan toiminnassa lapsi saa toteuttaa jotain toiminnallista, esimerkiksi askartelua, liikkumista tai muuta yhteistä tekemistä kavereiden kanssa. Toisaalta voisi pohtia, olisiko harvemmin kokoontuvat kerhot parempia, jolloin paljon harrastavat lapset saisivat kokea silloin tällöin myös seurakunnan toiminnan. Näitä asioita on tärkeä pohtia, että seurakunnan toimintaa voitaisiin tarjota monipuolisesti ja mielenkiintoisella tavalla lapsille ja taata näin heille kokonaisvaltainen kristillinen kasvatus.

7.2 Luotettavuus ja uskottavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 163–165) ovat todenneet, että tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin painottuu johdonmukaisuus. Toisaalta he toteavat, ettei luotettavuuden arviointiin ole yksiselitteistä tapaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–165). Luotettavuuteen ja uskottavuuteen vaikuttaa, kuinka hyvin tieteellisiä menettelytapoja on noudatettu (Kuula 2011, 34). Tutkijana olen toiminut eettisten periaatteiden mukaisesti. Lisäksi olen pyrkinyt tuomaan ilmi kaikki tekemäni valinnat tutkimuksen suhteen mahdollisimman tarkasti. Puhuttaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta, on esiin noussut tutkimuksen raportointi mahdollisimman yksityiskohtaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2004, 139). Pietarisen (2002, 59) mukaan luotettavuus tarkoittaa informaation perustelua kriittisesti ja kriittisyys taas viittaa menetelmiin, joita tutkimuksessa on käytetty. Luottamusta voidaan pohtia muun muassa seuraavien asioiden kautta: tutkimuskohde ja tutkittavien valikointi sekä määrä, tutkimuksen kesto, tutkimuksen tärkeys sekä aineiston keruun toteuttaminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–165).

Nurmon kappeliseurakunta on osa Seinäjoen seurakuntaa, mutta halusin tutkia erityisesti Nurmon kappeliseurakunnan alueella asuvia lapsia. Syy tähän oli, että toiminta tapahtuu Nurmon kappeliseurakunnan toimesta omalla alueellaan. Tutkittavat valikoituivat joko heidän ottaessa yhteyttä minuun tai minun ottaessani yhteyttä lasten vanhempiin. Tutkittavat valikoituivat sen mukaan ketkä lapset suostuivat haastatteluun. Tämän suostumuksen kautta myös muodostui lasten ikäjakauma sekä alueellinen jakauma. Luotettavuutta miettiessä tulee ilmi usein aineiston kokoon liittyvät kysymykset (Tuomi & Sarajärvi 2018, 97–98). Jos tutkimusjoukko on liian niukka, voi heikkoudeksi tulla se, ettei tutkimus kerro mistään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74).

Tutkimusjoukkoni muodostui eri-ikäisistä lapsista, kuitenkin voimme huomata 4.luokkalaisten puutteen luokka-asteista. Lisäksi osa lapsista oli sisaruksia, joten heillä oli sama perhetausta, joka voi vaikuttaa siihen onko lapsi esimerkiksi käynyt kerhossa. Adler ja Adler (2012, 10) toteavat, että tutkittavien keräämiseen vaikuttaa tutkijan käytettävissä oleva aika ja yleensä opiskelijoilla tämä aika on lyhyt. Mielestäni kuitenkin onnistuin saamaan tutkittavaksi laajasti eri-ikäisiä lapsia. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 97–98) ovat todenneet, että opinnäytetyöt ovat harjoitustöitä ja aineiston laajuus ei ole tutkimuksen tärkeimpiä seikkoja. Samasta aiheesta puhuvat myös Adler ja Adler (2012, 10).

Mietittäessä tutkittavien määrää, olisi parasta kerätä tietoja, kunnes vastauksissa tulee niin sanottu kylläisyys eli samat asiat alkavat toistua, mutta aina tämä ei mahdollista eikä edes käytännöllistä (Adler & Adler 2012, 8). Tutkimustuloksissa voidaan huomata samankaltaisuuksia, mutta myös eroavaisuuksia. Osittain samankaltaisuus voi syntyä perhetaustasta, mutta voimme myös huomata samojen asioiden toistumisen myös ikäluokittain tehdyssä jaottelussa.

Pohdittaessa yleistettävyyttä laadullisessa tutkimuksessa, siitä ei tule ongelmaa sillä laadullisen tutkimuksen ei ole tarkoitus yleistää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullisen tutkimuksen yleistettävyydestä samaa mieltä ovat myös Eskola ja Suoranta (2008, 61) sekä Alasuutari (2011, 231). Patton (1990, 471) on todennut, että laadullisessa tutkimuksessa harvoin tulee yksi yhtenäinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, mutta silloin on tärkeää katsoa mistä erot johtuvat. Aarnos (2018, 185–186) on todennut, että lapsiryhmiä tutkittaessa ei ole tarkoitus, että yleistettävyys tapahtuu lapsiryhmästä toiseen, vaan näkökulmana voi olla myös, voiko tuloksia yleistää käsitteellisesti tai pedagogisesti. Tutkimuksen uskottavuutta voidaan parantaa käsittelemällä ristiriitaisen havainnot ja antamalla selityksiä näille ristiriidoille (Patton 1990, 471). Tällä kertaa näkökulmani onkin Nurmon kappeliseurakunnan alueen lapset ja toiminta. Pyrin tuomaan Nurmon kappeliseurakunnalle tietoa ja mahdollisia kehitysideoita. Laadullisessa tutkimuksessa uuden tiedon avulla pyritään joko ymmärtämään tai selittämään jotakin ilmiötä tai tuomaan esiin uusia näkökulmia (Kallio 2010, 181). Lisäksi Aarnos (2019, 185) mukaan tulosten yleistettävyydellä voidaan miettiä, onko niistä hyötyä arkipäivän kasvatustyössä. Patton (1990, 471) on todennut, että tutkijan tuleekin rajoittaa johtopäätökset niihin tilanteisiin, ajanjaksoihin ja

henkilöihin, joita aineisto koskettaa. Tästä syystä tulokset ja johtopäätökset syntyivät näiden lasten kokemuksen kautta. On kuitenkin tärkeää pohtia, olisivatko vastaukset olleet erilaisia, jos tutkimus olisi toteutettu toiseen aikaan esimerkiksi joulun jälkeen (jouluhartaus). Tai jos tutkimuksessa olisi ollut mahdollista haastatella lapsia muutamia kertoja vuoden aikana.

Tutkijan henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat aina laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen. Tutkijan taustat voivat vaikuttaa siihen, että hän ymmärtää tutkittavien kokemusmaailmaa, mutta se voi vaikuttaa tutkimusongelman hahmottamiseen ja tutkimuskysymysten ratkaisemiseen. (Patton 1990, 461, 472–473.) Olen ollut mukana Nurmon kappeliseurakunnan toiminnassa lapsena kerhoissa ja leireillä. Myöhemmin olen ollut kerhonohjaajana ja toiminut leireillä isosena, lisäksi olen ollut kesätoissa seurakunnalla leiriohjaajana. Tästä syystä Nurmon kappeliseurakunnan toiminta ja käytännöt ovat minulle tuttuja. Koen, että aikaisemman taustan kautta haastattelurungon toteuttaminen ja myöhemmin tutkimuskysymyksiin vastaaminen oli helpompaa. Tiesin millaista toimintaa seurakunta järjestää ja millaisesta toiminnasta esimerkiksi kerhot ja leirit koostuvat. Olen pyrkinyt haastateltavien esimerkkien avulla tuomaan heidän kokemuksensa läpinäkyväksi ja näin ollen sulkemaan omat kokemukseni tutkimuksi ulkopuolelle. Kuitenkin koen, että omat taustani auttoivat muun muassa vastausten tulkinnassa.

Huomioitavaa kuitenkin on, etten ole ohjannut haastatteluun osallistuville lapsille seurakunnan toimintaa. Kuitenkin lapsista viisi (5) olivat minulle ennestään tuttuja ja kolme (3) tuntematonta. Voidaan pohtia, että haastattelukokemus on ollut erilainen johtuen siitä, olinko lapsille ennestään tuttu vai tuntematon. Adler ja Adler (2012, 10) ovat todenneet, että opiskelijoiden kannattaa käyttää ennestään tuttuja ihmisiä, sillä silloin tutkijalla on jo tuntemus tutkittavista. Ajattelen tilanteen olevan myös toisinpäin eli tutkittavalla on tuntemus tutkijasta.

Haastattelutilannetta tulee arvioida ja miettiä miten luotettava tilanne on ollut ja miten luotettavia saadut tiedot ovat (Alasuutari 2011, 142). Haastatteluja tapahtui yhteensä viisi (5) kappaletta. Haastattelut toteutettiin lapsen valitsemalla paikalla (lähikirjasto, koulu, koti), joten lapselle paikka oli tuttu ja luultavasti mieluisa. Haastattelujen pituudet vaihtelivat, yksilöhaastatteluista ensimmäinen kesti 8 minuuttia 54 sekuntia ja toinen 7 minuuttia 12 sekuntia. Haastattelussa kysyin kaikki suunnitellut kysymykset

(Liite 1), toisaalta kaikkiin kysymyksiin lapsi ei osannut vastata ja joistain aiheista tein tarkempia kysymyksiä. Koen, että lapsi sai kertoa haluamansa, mutta voimme vaan pohtia, olisivatko useammat kysymykset tuoneet lisää vastauksia tai jos haastatteluja olisi ollut useampia. Ryhmähaastatteluista ensimmäinen kesti 8 minuuttia 59 sekuntia, toinen 19 minuuttia 46 sekuntia ja kolmas 7 minuuttia 21 sekuntia. Voimme huomata ryhmähaastattelujen pituudessa syntyneen suuria eroja. Erot johtuvat osittain myös siitä, että lapsilla oli eri määrä kokemuksia seurakunnan toiminnasta. Luotettavuutta miettiessä voidaan pohtia aina, olisiko vastaukset erilaisia, jos sisarukset olisi haastateltu erikseen. Toisaalta halusin vähentää lapsi-aikuinen valtasuhdetta. Koin kuitenkin jokaisessa haastattelussa, että lapsi sai kertoa sen, mitä halusi ja muisti haastattelu hetkellä. Lopussa kysyin lapselta, onko hänellä vielä jotain mielessä ja lähes jokainen lapsi kertoi vielä viimeisiä asioitaan.

Luottamuksellisuus tarkoittaa niitä sopimuksia ja lupauksia, joita tehdään puhuttaessa aineistonkäytöstä tutkittavan kanssa (Kuula 2011, 88). Tästä syystä olen tuonut ilmi lasten vanhemmille, että tutkittavat pysyvät anonyymeina tutkimuksessa. Kuulan (2011, 90) mukaan luottamuksellisuus tarkoittaa myös sitä, että tutkimusta varten kerätty aineisto hävitetään kun tutkimus on tarkistettu. Tästä syystä aineisto hävitetään asianmukaisesti, kun tutkimus on tarkistettu.

Tutkimus ei koskaan lopu, vaan yleensä omat tulokset herättävät lisäkysymyksiä (Alasuutari 2011, 277). Tutkimuksen toteuttamiseen liittyy aina haasteita. Lapsia tutkittaessa ensimmäinen haaste liittyy siihen, antavatko vanhemmat luvan tutkimukseen osallistumiseen. Toinen haaste on siinä, että lapsi haluaa itse osallistua tutkimukseen. Tutkittavien joukko muodostui niistä lapsista, jotka halusivat osallistua tutkimukseen ja joiden vanhemmat antoivat luvan tutkimukseen osallistumiselle.

Koen tutkijana, että on tärkeää myös pohtia mahdollisia tutkimuksen haasteita. Mielestäni olisi tärkeää, että tutkimusta laajennettaisiin koskettamaan suurempaa väkijoukkoa, jotta vastaukset antaisivat laajemman näkökulman ja tutkittavat eivät olisi sidottuna tiettyyn seurakuntaan. Lapsen haastattelun toteuttaminen useammin antaisi varmasti erilaisia vastauksia riippuen siitä millaiseen toimintaan lapsi on osallistunut viime aikoina. Tutkimuksessa huomioitiin myös vahvasti lasten näkökulma, joka oli tarkoitus, mutta toisaalta olisivatko vastaukset erilaiset, jos mahdollisesti haastateltaisiin

koko perhettä. Epäilen, että saataisiin tietoa, miten aktiivisesti toiminnassa oltaisiin mukana ja miten esimerkiksi vanhempien asenteet vaikuttaa lapseen.

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa ei käsitelty suoraan, miten seurakunnan eri toiminnot tukevat lapsen kokonaisvaltaista tai kristillistä kasvatusta. Esimerkiksi miten askartelu kerhossa tukee lapsen kasvun osa-alueita. Aineisto oli melko pieni ja tutkimus toteutettiin laadullisesti, mistä syystä jatkotutkimuksen voisi suorittaa suuremmalla otannalla ja siihen voisi liittää myös havainnointia seurakunnan toiminnassa. Tutkimusta voisi suorittaa myös pidemmällä aikavälillä, jolloin lapsia haastateltaisiin useammin.

Tutkimukseen voisi saada myös uusia näkökulmia haastatteleamalla seurakunnan työntekijöitä, seurakunnan vapaaehtoisia tai lasten perheitä. Eri näkökulman avulla voitaisiin selvittää, millaisia tavoitteita seurakunnan toiminnalla on tai miten seurakunnan toiminta näkyy lasten perheissä. Tutkimukseen voisi valita myös ainoastaan yhden seurakunnan toiminnan. Tällöin voitaisiin saada syvempää tietoa tietyistä toiminnasta ja lähteä kehittämään sitä.

Laajemman tutkimuksen voisi myös suorittaa siitä, miten Kohtaamisen kirkko – strategia näkyy seurakuntalaisten mielestä heidän elämässään. Tutkimukseen saisi erilaista näkökulmaa riippuen siitä, mitä ikäluokkaa lähdetään tutkimaan. Tutkimuksen avulla voitaisiin selvittää, missä on onnistuttu ja missä täytyy vielä panostaa. Tutkimusten tulosten avulla voitaisiin lähteä kehittämään kirkkojen tulevaa strategiaa.

Lähteet

- Aaltonen, H. & Pulkkinen, H. 2008. Seurakunnan sisäinen yhteistyö. Teoksesta L. Luukkonen (toim.) Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki: Kirkon aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja. Lasten keskus. Helsinki. 98–128.
- Aarnos, E. 2018. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksesta R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 174–189.
- Adler, P. & Adler, P. 2012. Teoksesta S. Baker & R. Edwards. How many qualitative interviews is enough? Expert voices and early career reflections on sampling and cases in qualitative research. 8–11.
- Ahonen, V. 2011. Kemin seurakunta ja kuudesluokkalainen lähellä vai kaukana toisistaan? Opinnäytetyö. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminta ja nuorisotyö. Saatavilla:
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32584/ahonen_virpi.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 14.9.2018.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere.
- Alderson, P. 2011. Children's Right in Research about Religion and Spirituality. Teoksesta S. B. Ridgely. The Study of Children in Religions. A Methods Handbook. Manufactured in the United States of America. 50–66.
- Boyatzis, C. 2011. Agency, Voice and Maturity in Children's Religious and Spiritua Development. Teoksesta S. B. Ridgely. The Study of Children in Religions. A Methods Handbook. Manufactured in the United States of America. 19–32.
- Bunge, M. J. & Browning, D. S. 2009. Introduction. Teoksessa D. S. Browning, M. J. Bunge & M. J. Bunge. Children and childhood in world religion. 1–14.
- Bunge, M. J. & Wall, J. 2009. Teoksessa D. S. Browning, M. J. Bunge & M. J. Bunge. Children and childhood in world religion. 83–150.
- Byrne, C. 2014. Religion in secular education: What, in heaven's name, are we teaching our children? Leiden ; Boston: Brill.
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2011.) Introduction. The Discipline and Practice of Qualitative Research. Teoksessa N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (toim.) The SAGE Handbook of Qualitative Research. 4 th Ed. Thousand Oaks: SAGE Publications. 1–19.

- Eirich, G. M. 2012. Parental religiosity and children's educational attainment in the United States. Teoksesta L.A. Keister, J. McCarthy & R. Finke. Religion, work and inequality. 154–181.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J., Lähti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksesta R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä. PS-kustannus. 27–51.
- Euroopan ihmisoikeussopimus. 1999. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063> Viitattu: 4.2.2019.
- Grönlund, H. & Björklund, L. 2009. Kirkko heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäjänä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 28/2009. Helsinki.
- Hakala, J. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Ps-Kustannus. 12–25.
- Hakkarainen, K. & Vappula, K. 2015. Mikä ikä? 10-14-vuotiaat seurakuntalaisina. Lasten Keskus & Kirjapa. Helsinki.
- Hakola, M. & Koivunen, T. 2013. Polku316: Uusi Jumalaa rakastava sukupolvi. Saarijärven Offset. Saarijärvi.
- Halme, L. 2013. Lapsen parhaaksi kokonaisvaltainen lapsikäsitys. Teoksesta S. Saarinen. Tää olis keskellä: Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus ja Kirjapaja. Helsinki. 32–39.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2008). Tutki ja kirjoita. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Holma, M. 2009. Kirkko ja koulu yhdessä. Kirkon ja koulun yhteistyön lähtökohtia, perusteita ja toimintatapoja. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D6361544A83C3729C22577130040638C/\\$FILE/yhteen_soppii.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D6361544A83C3729C22577130040638C/$FILE/yhteen_soppii.pdf) Viitattu: 6.9.2018
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksesta Tutkimushaastattelun käsikirja. M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Vastapaino. Tampere. 11–45.
- Hyystinmäki-Suomi, P. & Petäjä, H. 2008. Seurakunta ja kunta yhdessä. Teoksesta L. Luukkonen (toim.) Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki: Kirkon aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja. Lasten keskus. Helsinki. 15–20.
- Häikiö, L. 2007. Kerhotoiminnan merkitys lapsen ja nuoren hyvinvointiin. Harrastava iltapäivä – hankkeen väliarvio (Häikiö & Vannimaja 2008). Saatavilla:

- https://www.opinkirjo.fi/easydata/customers/opinkirjo/files/kerhotoiminta/kerhotoiminnan_merkitys_lapsen_ja_nuoren_hyvinvointiin.pdf Viitattu: 19.9.2018.
- Häkkinen, S. 2015. Energiaa ja elämänilo: 10–14-vuotiaat seurakunnan voimavarana. Kirkon kasvatuksen päivien puhe 14.1.2015. Teoksesta K. Hakkarainen & K. Vappula. Mikä ikä? 10–14-vuotiaat seurakuntalaisina. Lasten Keskus & Kirjapa. Helsinki.
- Iivonen, E. 2011. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksesta S. Nurmi & K. Rantala (toim.). Näyn ja kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. LK-kirjat & PTK – poikien ja tyttöjen keskus. Otavan Kirjapaino. Keuruu. 39–60.
- Ikonen, E. 2017. Kirkkotila oppimisympäristönä. Teoksesta P. Iivonen & V. Paulanto (toim.). Uudistuva uskonnon opetus. Lasten keskus ja kirjapaja. Helsinki. 132–139.
- Jansa, K. 2010. Varhaisnuorisotyö seurakunnassa. Teoksesta E. Jokela & H. Pruuki (toim.). Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 266–283.
- Jokela, E. 2010. Lapsen usko. Teoksesta Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. E. Jokela & H. Pruuki (toim.). Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 235–247.
- Kallio, K. P. 2010 Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksesta Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. H. Lägström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.). Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki. 163–187.
- Kalliokoski, T. 2016. Yhteisöllisyyden käsitteen merkitykset ja kirkon yhteisöllisyyden muutos. Teoksesta M. Hytönen, K. Ketola, V-M, Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.). Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko. Kirkon tutkimuskeskus. Tampere. 125–143.
- Kallioniemi, A. 2015. Eurooppalaisia näkökulmia uskonnonopetukseen ja visioita suomalaisen mallin kehittämiseksi. Teoksesta R. Hämäläinen & H. Pesonen (toim.). Kohtaamisia. Kirjoituksia uskonnosta, arjesta ja monikulttuurisuudesta. Uskontotiede. Maailman kulttuurien laitos. Helsingin yliopisto. 276–285.
- Kallunki, V. Yhteistyön kolmas polku. Palvelurooli kirkon yhteiskunnallisen aseman uudistajana. Kirkon tutkimuskeskus. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 40. Unigrafia. Helsinki.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Stakes ja Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tutkimuskeskus.
- Kempainen, L. 2011. Seiskat seurakuntaan. Kyselytutkimus Raahen 7.-luokkalaisille. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/29576/Kempainen_Lotta.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 14.9.2018.

Kirkko 2020. 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. Helsinki: Kirkkohallitus.

Saatavilla:[http://kappeli.evl.fi/kkoweb.nsf/05bf8f4017d617e7c2256f55003b8cb1/f9e59a5b7aa10b2dc22577bb0043269c/\\$FILE/Kirkko2020-tulevaisuusselonteko.pdf](http://kappeli.evl.fi/kkoweb.nsf/05bf8f4017d617e7c2256f55003b8cb1/f9e59a5b7aa10b2dc22577bb0043269c/$FILE/Kirkko2020-tulevaisuusselonteko.pdf) Viitattu 2.10.2018.

Kirkkohallitus. 2007. A Koulujumalanpalvelus. H. Lindfors (toim.) Teoksesta Koulujumalapaalvelus. Tekijöinä: K. Hallikainen, M. Holma, H. Lindfors. S. Nevalainen, R. Pursiainen, U. Tuovinen, T. Turtiainen & T. Tuukkanen. Lasten keskus. Helsinki.

Kirkkohallitus. 2012b. Nuoret seurakuntalaisina. Kirjoittanut: Tähkäpää, A., Taavitsainen, T., Lehtinen, K., Kallinen, E., Ojala, S., Jutila, J., Syrjä-Turpeinen, S., Tukeva, P. & Lampenius, S. Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/KH_nuoret_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/KH_nuoret_www.pdf) Viitattu 6.9.2018

Kirkkohallitus. 2012a. Tytöt ja pojat seurakuntalaisina Takamaa, R., Grönholm, N., Holländer, A-M., Jokela, E., Kähkönen, N., Vappula, K. & Vinko, T. Tytöt ja pojat. Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:5. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/KH_TP_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/KH_TP_www.pdf) Viitattu: 5.9.2018

Kirkkohallitus. 2014. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 7, Kirkko ja toiminta. Strategiat. Unigrafia. Helsinki. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/25306_2_KKH_Kohtaamisen_kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/25306_2_KKH_Kohtaamisen_kirkko.pdf) Viitattu: 18.9.2018.

Kirkkohallitus. 2019. <https://www.nuorisotilastot.fi/#!/fi/seurakunnat/Varhaisnuorten%20ryhmien%20j%C3%A4senet/nuorsuhde/choice-1/prosentit/whiteblue/MK%2FEtel%C3%A4-Pohjanmaa/Sein%C3%A4joki/bars/suhde//null/kunta/donut/%5B%22Varhaisnuorten%20ryhmien%20j%C3%A4senet%22%2C%22Varhaisnuorisoty%C3%B6n%20tilaisuuksien%20osallistujat%22%2C%22Varhaisnuorisoty%C3%B6n%20tilaisuudet%22%2C%22Varhaisnuorten%20ryhm%C3%A4t%22%5D//%5B%5D//2016-2017/0?2>. Viitattu: 2.2.2019

Kirkkolaki. 1054/1993. Haettu 12.2. 2019 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1993/19931054>

Kirkkona monikulttuurisessa yhteiskunnassa. 2014. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. Helsinki: Kirkkohallitus. Saatavilla:

- [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E29B0943AD270895C2257D72002DEB96/\\$FILE/Kirkkona_monikulttuurisessa_yhteiskunnassa.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/E29B0943AD270895C2257D72002DEB96/$FILE/Kirkkona_monikulttuurisessa_yhteiskunnassa.pdf) Viitattu: 2.10.2018
- Kirkon arvot. 2018. Suomen ev.lut.kirkko. Saatavilla: <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/kirkon-paalinjaukset-strategiat-/kirkon-arvot> Viitattu: 5.10.2018.
- Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. 2012. Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Bookwell Oy. Porvoo. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf) Viitattu: 6.9.2018
- Kokkonen, J. 2015. Varhaisnuorisotyö ja rippikoulu – paita ja peppu. Teoksesta K. Hakkarainen & K. Vappula. Mikä ikä? 10–14-vuotiaat seurakuntalaisina. Lasten Keskus & Kirjapa. Helsinki.
- Kokkonen, S. & Kokkonen J. 2008. Kasvattajan ammatti identiteetti ja persoonallinen kasvu. Teoksesta J. Porkka. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/LK-kirjat. Helsinki. 235–254.
- Komulainen, J. 2012 b. Uskonto on moni-ilmeinen tutkimuskohde. Teoksesta J. Komulainen, O. Lehtipuu, H. Pesonen & T. Sarlin. Uskonnon matkakirja. Totuutta etsimässä. Kirjapaja. Helsinki. 29–52.
- Komulainen, J. 2012 a. Ihminen etsii totuutta. Teoksesta J. Komulainen, O. Lehtipuu, H. Pesonen & T. Sarlin. Uskonnon matkakirja. Totuutta etsimässä. Kirjapaja. Helsinki. 7–28.
- Kotta, M. & Torvikoski, E. 2010. Merijärviden nuorten odotuksia Ylivieskan seurakunnalta. Opinnäytetyö. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminta ja nuorisotyö. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20927/Kotta_Matti%20ja%20Torvikoski_Elisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu: 14.9.2018.
- Koulu ja seurakunta. 2018. http://www.seinajoenseurakunta.fi/documents/78941/5093032/KOULU+JA+SEURAKUNTA_Nurmon+kappeliseurakunta_p%C3%A4ivitetty+2016.pdf/3809ccf2-fe43-ab19-622f-a02f98ad4246 Viitattu: 2.2.2019.
- Kristinusko. 2012. Mitä usko on? <http://www.kristinusko.fi/mita-usko-on/> Viitattu: 2.2.2019.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere.

- Lahtiluoma, S. & Turunen, R. 2011. Kunta ja seurakunta – vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Suomen Kuntaliitto ja Kirkkohallitus. Saatavilla: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2608. Viitattu: 4.9.2018
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989) https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Lehtipuu, O. 2012. Yksi vai monta totuutta? Teoksesta J. Komulainen, O. Lehtipuu, H. Pesonen & T. Sarlin. Uskonnon matkakirja. Totuutta etsimässä. Kirjapaja. Helsinki. 123–147.
- Leinonen, M. & Niemelä, K. 2012. Jumalanpalvelus arjen voimana. Seurakuntalaisten jumalanpalvelusodotukset ja –kokemukset. Kirkon tutkimuskeskus. Tampere. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8E8CE2EEFB27685EC2257E2E0012D50D/\\$FILE/www29.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8E8CE2EEFB27685EC2257E2E0012D50D/$FILE/www29.pdf) Viitattu: 2.10.2018.
- Leppänen, H-M. 2014. 4.-6. luokkalaisten odotukset ja toiveet Jyväskylän seurakunnan toiminnalta. Opinnäytetyö. Centria Ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Saatavilla: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79682/leppanen_hanna-maire.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 14.9.2018
- Lichtman, M. 2013. Qualitative research in education: A user’s guide (3. painos). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Lindh, J. 2016. Yksilöllistä kristillistä yhteisöllisyyttä. Teoksesta M. Hytönen, K. Ketola, V-M, Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.). Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko. Kirkon tutkimuskeskus. Tampere. 60–77.
- Linjakumpu, A. 2015. Voiko uskontoja vertailla? Teoksesta R. Hämäläinen & H. Pesonen (toim.). Kohtaamisia. Kirjoituksia uskonnosta, arjesta ja monikulttuurisuudesta. Uskontotiede. Maailman kulttuurien laitos. Helsingin yliopisto. 120–129.
- Luodeslampi, J. 2013. Ihmettelyn pedagogiikka – ja muita avauksia lapsen hengellisyyden näkemiseen. Teoksesta S. Saarinen. Tää olis keskellä: Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus ja Kirjapaja. 46–59.
- Lähnemann, J. 2017. Interreligious education. A way for building trust. Teoksesta D. R. Wielzen & I. T. Avest. Interfaith education for all: theoretical perspectives and best practices for transformative action. 31–44.
- Malkavaara, M. 2011. Osallisuus, kirkko ja sen teologia. Teoksesta S. Nurmi & K. Rantala (toim.). 2011. Näyn ja kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. LK-kirjat & PTK – poikien ja tyttöjen keskus. Otavan Kirjapaino. Keuruu. 109–135.

- Meidän kirkko – kasvamme yhdessä. 2012. Kasvatusstrategia. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/E117D927EF4A9C32C2257E2E0012D500/\\$FILE/kasvatus_strategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/E117D927EF4A9C32C2257E2E0012D500/$FILE/kasvatus_strategia.pdf). Viitattu: 10.9.2018
- Meidän kirkko – kasvamme yhdessä. 2015. Kasvatuksen linjaus. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/\\$FILE/Kasvatuksen%20linjaus%20mp.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/$FILE/Kasvatuksen%20linjaus%20mp.pdf). Viitattu: 10.9.2018.
- Miedema, S. 2017. The concept and conceptions of interfaith education with neighbor concepts. Reflections from pedagogical perspectives. Teoksesta D. R. Wielzen & I. T. Avest. Interfaith education for all: theoretical perspectives and best practices for transformative action. 21–30.
- Moore, K., Talwar, V. & Bosacki, S. 2012. Canadian children's perceptions of spirituality: diverse voices. Canadian children's perceptions of spirituality: diverse voices, International Journal of Children's Spirituality, 17:3. DOI: 10.1080/1364436X.2012.742040 Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/1364436X.2012.742040> Viitattu: 24.9.2018. 217–234.
- Muhonen, M. & Tirri, K. 2008. Mitä on kristillinen kasvatus. Teoksesta J. Porkka. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/LK-kirjat. Helsinki. 63–82.
- Mäkelä, K. 2010. Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely. Teoksesta Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. H. Lägström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.). Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki. 67–88.
- Mäkinen, A. 2008. Lattiakuvat – käytännön uskonnonpedagogiikka. Teoksesta J. Porkka. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/LK-kirjat. Helsinki. 339–350.
- Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksesta Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. H. Lägström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.). Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki. 25–42.
- Opetushallitus. 2019. Uskonnon luonne ja merkitys. http://www02.oph.fi/etalukio/uskonto/kurssi1/sivu_1_1_1.html. Viitattu: 2.2.2019.
- OPS2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016. Saatavilla: https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf Viitattu: 17.12.2018
- Patton, M. 1990. Qualitative Research & Evaluation Methods. International Educational and Professional Publisher. London, New Delhi.
- Patton, M. 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. International Educational and Professional Publisher. London, New Delhi.

- Petäjä, H. 2008. Kirkko edelläkävijänä. Teoksesta L. Luukkonen (toim.) Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki: Kirkon aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja. Lasten keskus. Helsinki. 9–14.
- Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Tutkijan eettiset valinnat. S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) Gaudeamus. Helsinki.
- Pihkala, P. 2010. Seurakunnan ja koulun yhteistyö. Teoksesta Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. E. Jokela & H. Pruuki (toim.). Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. 92–112.
- Porkka, J. 2008. Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin aikaan. Teoksesta J. Porkka. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/LK-kirjat. Helsinki. 153–220.
- Puolimatka, T. 2008. Arvojemme juuret. Teoksesta J. Porkka. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/LK-kirjat. Helsinki. 15–62.
- Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. 2017. Lasten haastattelu. Teoksesta Tutkimushaastattelun käsikirja. M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Vastapaino. Tampere. 312–335.
- Rautionmaa, H. 2017. Uskontodialogi ruohonjuuritasolla. Kokemukselliset tarinat ja yhdessä toimiminen. Teoksesta P. Iivonen & V. Paulanto (toim.). Uudistuva uskonnon opetus. Lasten keskus ja kirjapaja. Helsinki. 186–197.
- Ridgely, S. B. 2011. Introduction. Teoksesta S. B. Ridgely. The Study of Children in Religions. A Methods Handbook. Manufactured in the United States of America. 1–15.
- Ritokoski, S. 2010. Työ, jolla on tulevaisuus. Seurakunnallisen varhaisnuorisotyön ydin ja haasteet työntekijöiden kuvaamina. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tutkimuksia 28. Juvenes Print Oy. Tampere. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86719/A_28_ISBN_9789524931090.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu: 15.9.2018.
- Rusama, J. 2011. Perusopetuksen katsomusaineet ja tapakasvatus. Oppimistulosten arviointi 6/2002. Opetushallitus. Yliopistopaino. Helsinki. Saatavilla: <https://docplayer.fi/8766610-Perusopetuksen-katsomusaineet-ja-tapakasvatus.html> Viitattu: 20.9.2018
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksesta Tutkimushaastattelun käsikirja. M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Vastapaino. Tampere. 427-442.

- Räsänen, A. 2008. Kristillinen kasvatusteoriassa. Teoksesta J. Porkka. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/LK-kirjat. Helsinki. 287–304.
- Schreiner, P. 2009. Religious Education in Europe – Situation and Developments. Institute of Education, University of London. March 13, 2009. Saatavilla: https://www.comenius.de/themen/Religionsunterricht_Religionspaedagogik/Religious_Education_in_Europe_Situation_Developments_2009.pdf Viitattu: 18.9.2018.
- Seinäjoen kaupungin opetussuunnitelma. <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/perusopetus/opetussuunnitelma.html> Viitattu: 4.2.2019.
- Seinäjoen kaupunki. 2019. Tietoa Seinäjoesta. <https://www.seinajoki.fi/seinajoenkaupunki/tietoaseinajoesta.html> . Viitattu 2.2.2019.
- Seinäjoen seurakunta 2019. Seurakunta nyt ja eilen. <http://www.seinajoenseurakunta.fi/seurakunta-nyt-ja-eilen>. Viitattu. 2.2. 2019.
- Seinäjoen seurakunta varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja. 2014. Nimeltä kutsuttu. <http://www.seinajoenseurakunta.fi/documents/78941/0/Vake-asiakirja/d7461f0d-1392-4856-827a-6b3b63c47ba1> Viitattu: 2.2.2019.
- Seinäjoen seurakunta. 2016. Ristin juurella 2016–2020. Seinäjoen seurakunnan suunta vuoteen 2020. http://www.seinajoenseurakunta.fi/documents/78941/7857554/Strategiatorni_2_A4_kiva_n_hyv%C3%A4ksym%C3%A4.pdf/94a636c8-a441-4ef9-99c7-6ecc34fce703
- Smith, E. I. & Crosby, R. G. 2016. Unpacking religious affiliation: Exploring associations between Christian children's religious cultural context, God image, and self-esteem across development. *British Journal of Developmental Psychology* (35:1). Saatavilla: <https://doi.org/10.1111/bjdp.12156> Viitattu: 24.9.2018
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksesta Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. H. Lägström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.). Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki. 92-112.
- Strategiaopas seurakunnille. 2014. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 19. Kirkko ja toiminta. Kirkkohallitus. Helsinki. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/A7075C7E804C1C2BC2257E2E0012D56F/\\$FILE/978-951-789-484-5.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/A7075C7E804C1C2BC2257E2E0012D56F/$FILE/978-951-789-484-5.pdf) Viitattu: 2.10.2018
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. 2019. Mitä usko on? <https://evl.fi/tutki-uskoa/mita-usko-on>. Viitattu 2.2.2019.

- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Systemaattinen teologia. Yleinen teologia. 1.3. Usko ja tieto. http://www.helsinki.fi/teol/kurssit/syste/01_usko_tieto.shtml Viitattu: 2.2.2019.
- Thitz, P. 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Akateeminen väitöskirja. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki 2013.
- Thomas, N. 2007. Towards a Theory of Children's Participation. International Journal of Children's Right 15. 199–218. DOI:10.1163/092755607X206489. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/270694374_Towards_a_Theory_of_Children's_Participation Viitattu: 24.9.2018.
- Tieteen termipankki a. 2019. Oikeustiede:kirkko. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:kirkko>. Viitattu 2.2.2019.
- Tieteen termipankki b. 2019. Oikeustiede:seurakunta. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:seurakunta>. Viitattu 2.2.2019.
- Torppa, M. 2008 Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet. Teoksesta L. Luukkonen (toim.) Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki: Kirkon aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja. Lasten keskus. Helsinki. 27–36.
- Trygg-Jouttijärvi, A-M. Seurakunta koulun yhteistyökumppanina. Teoksesta M. Hytönen, K. Ketola, V-M, Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.). Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko. Kirkon tutkimuskeskus. Tampere. 189–210.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Uskontotiede. 2019. Yleinen teologia. Uskonnon määrittelykysymys. 2. Uskonnon määritelmä. http://www.helsinki.fi/teol/kurssit/usk/01b_uskmaarit.shtml. Viitattu: 2.2.2019.
- Valli, R. 2015. Numeroiden kautta kuvataan todellisuutta. Teoksesta R. Valli & J. Aaltola. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teorettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus. 226–238.

- Valtonen, M. 2016. Lapsilähtöisiä kehittäjiä ja diakonisesti suuntautuneita sosiaalipedagogeja – kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajiksi opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentuminen. Teoksesta M. Valtonen & P. Sutinen (toim). Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Juvenes Print Oy. Helsinki. 23–56.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-paino Oy
- Virtanen, K. 2011. Lapsi ja osallisuuden kirkko. Teoksesta S. Nurmi & K. Rantala (toim.). 2011. Näyn ja kuulun: Lapsen etu ja osallisuus. LK-kirjat & PTK – poikien ja tyttöjen keskus. Otavan Kirjapaino. Keuruu. 79–90.
- Wielzen D. R. & Avest, I. T. 2017. Introduction: Looking ahead at contested concepts and practices. Teoksesta D. R. Wielzen & I. T. Avest. Interfaith education for all: theoretical perspectives and best practices for transformative action. 1–18.

Liite 1

Kysymykset:

Millaista seurakunnan toimintaa tiedät?

Oletko ollut seurakunnan toiminnassa mukana? Muistatko missä toiminnassa?

Mikä innosti/ei innostanut osallistumaan?

Mitä teitte seurakunnan toiminnassa?

Onko sinulla jokin muisto, mitä seurakunnan toiminnassa on tapahtunut?

Mistä pidit?

Mistä et pitänyt?

Oletko ollut koulun kautta seurakunnan toiminnassa mukana? Millaisessa?

Mikä innosti/ei innostanut osallistumaan?

Oletko ollut seurakunnan kerhossa?

Onko sinulla jokin muisto mitä kerhossa on tapahtunut?

Jos olet, mikä siellä oli kivointa? Miksi?

Mistä et pitänyt? Miksi?

Oletko ollut seurakunnan leireillä?

Mikä muisto sinulle tulee leiriltä?

Missä leiri pidettiin?

Mikä siellä oli kivaa? Miksi?

Mistä et pitänyt? Miksi?

Oletko ollut seurakunnan retkillä?

Mikä muisto sinulle tulee retkestä?

Mihin retki tehtiin?

Mikä siellä oli kivaa? Miksi?

Mistä et pitänyt? Miksi?

Jos lapsi ei ole osallistunut seurakunnan toimintaan:

Mikä sinut saisi innostumaan seurakunnan toimintaan?

Lopuksi:

Oletko osallistunut perheen kanssa jumalanpalvelukseen?

Jos olet, millaisia muistoja sinulle on jäänyt?

Oliko jokin kivaa tai epämukavaa?

Millaista toimintaa haluaisit seurakunnan järjestävän? Millaiseen toimintaan haluaisit osallistua?

Lopuksi kysyn lapselta haluaako hän kertoa vielä jotain. Varmistan haastattelun lopuksi, että saan käyttää nauhoitettua keskustelua.

Liite 2

Hei ystävät!

Opinnot luokanopettajakoulutuksessa ovat edenneet siihen pisteeseen, että kirjoittelen pro gradu -tutkielmaa Oulun yliopistossa. Tutkimuksen aiheena on tutkia lapsen kokemuksia seurakunnan toiminnasta heidän arjessaan. Tutkimus toteutetaan Nurmon kappeliseurakunnan alueella asuville lapsille. Tästä syystä etsinkin haastateltavaksi Nurmon kappeliseurakunnan alueella asuvia 1.-6. luokkalaisia lapsia. Oletko siis etsimäni vanhempi, jonka lapsi voisi olla osana tutkimusta?

Toteutan tutkimuksen haastattelemalla lapsia, haastattelu voidaan tehdä joko yksilöhaastatteluna tai lapsi voi osallistua tutkimukseen sisaruksen kanssa tai mahdollisesti kaverin/kavereiden kanssa, jos suostumus on molempien vanhemmilta. Tutkimus toteutetaan eettisten periaatteiden mukaan ja lapsen henkilöllisyys ei tule paljastumaan tutkimuksessa. Jos kiinnostuit ja/tai asiasta jäi kysymyksiä, otathan rohkeasti yhteyttä!

Liite 3

ALAKOULUIKÄISIÄ ETSITÄÄN HAASTATELTAVAKSI

Alkujaan nurmolainen Janika Vierula opiskelee Oulun yliopistossa kasvatustieteitä ja on tällä hetkellä tekemässä pro gradu -tutkielmaa, jonka aiheena on tutkia alakouluikäisten lasten kokemuksia seurakunnan toiminnasta heidän arjessaan. Tutkimus toteutetaan Nurmon kappeliseurakunnan alueella asuville lapsille ja tästä syystä Janika etsii haastateltavaksi Nurmon kappeliseurakunnan alueella asuvia 1.-6.-luokkalaisia lapsia. Oletko sinä Janikan etsimä vanhempi, jonka lapsi voisi olla osana tutkimusta?

Tutkimus toteutetaan haastattelemalla lapsia ja se voidaan tehdä joko yksilöhaastatteluna tai lapsi voi osallistua tutkimukseen sisaruksen kanssa tai mahdollisesti kaverin/kavereiden kanssa, jos suostumus on molempien vanhemmilta. Tutkimus toteutetaan eettisten periaatteiden mukaan ja lapsen henkilöllisyys ei tule paljastumaan tutkimuksessa. Jos kiinnostuit ja/tai asiasta jäi kysymyksiä, otathan rohkeasti yhteyttä!

Janika

janika.vierula@hotmail.com

Vierula